

4 ALLMÄNNA INTRESSEN

4.1 Bebyggelse

Den befintliga permanentbebyggelsen är starkt koncentrerad till Västerdalälvens och Fuluälvens dalgång där cirka 90 % av bygnadsbeståndet är beläget. Bland större byar och samhällsbildningar i dalen kan nämnas utöver Malung (centralort):, Yttermalung, Malungsfors, Limesforsen, Lima Kyrkby, Torgås, Vörderås, Sälens by och Sörsjön.

Vid sidan av dalgången finns tre områden med tätare bebyggelse, nämligen Tyngsjö, Öje byar samt Rörbäcksnäs. Det finns ytterligare ett fåtal mindre bebyggelseansamlingar som vid Andersviksbergs, Avradsbergs, Östra Näsbergets byar på finnmarken, Gränsbo, Norra och Södra Löten i Lima och Grundforsen och Branäs i Transtrand. På senare år har även utbyggnad av personalbostäder för turistnäringens behov skett i anslutning till turistanläggningarna i Sälensfjällen. Fritidsbebyggelsen är till största delen belägen i och kring fjällområdet i norr. Övrig fritidsbebyggelse ligger dels i älvdalgången, dels i anslutning till sjöar samt till många av de över 100-talet fäbodställen som finns i kommunens skogsområden.

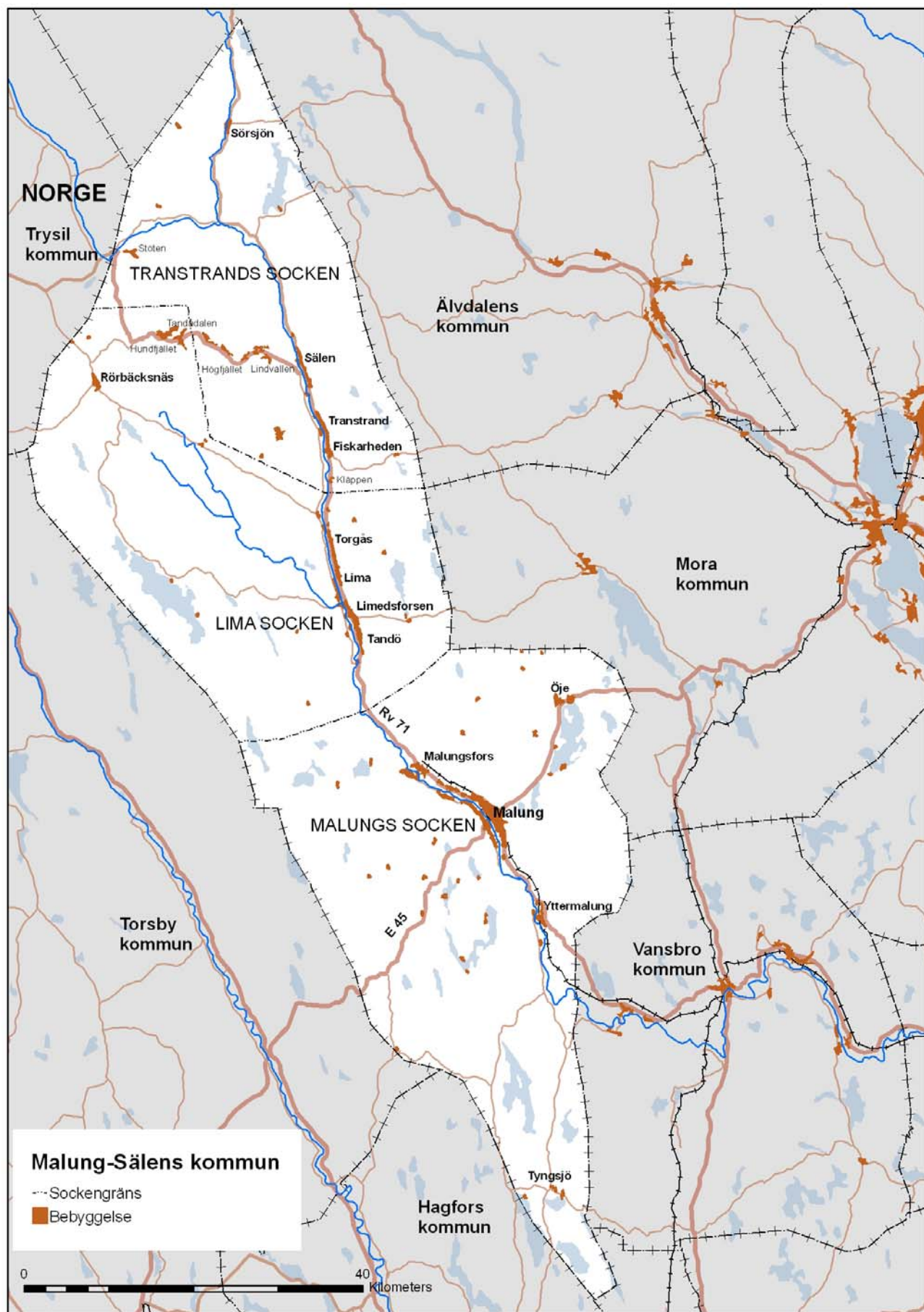
I avsnitt 7 *Lokalisering och utformning av bebyggelse* redovisas kommunens syn på vilka principer som bör tillämpas när ny bebyggelse ska tillkomma.

Biskopsbyn

Bu

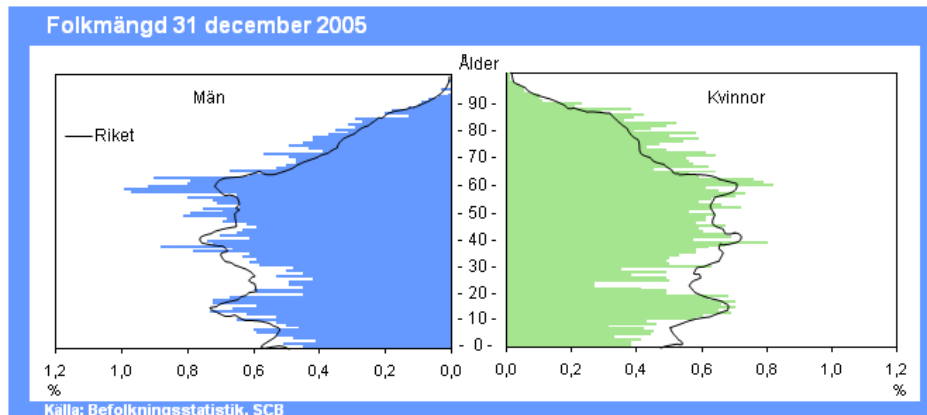
4.2 Befolkning

I Malung-Sälens kommun bor ca 10.500 invånare. Trots att kommunen är en inflyttningskommun medför befolkningsstrukturen att befolkningen minskar eftersom andelen äldre är högre än riksgenomsnittet. Men 2006 ökade befolkningen med några personer och kommunen är en av få kommuner i länet som har en nettoinflyttning.

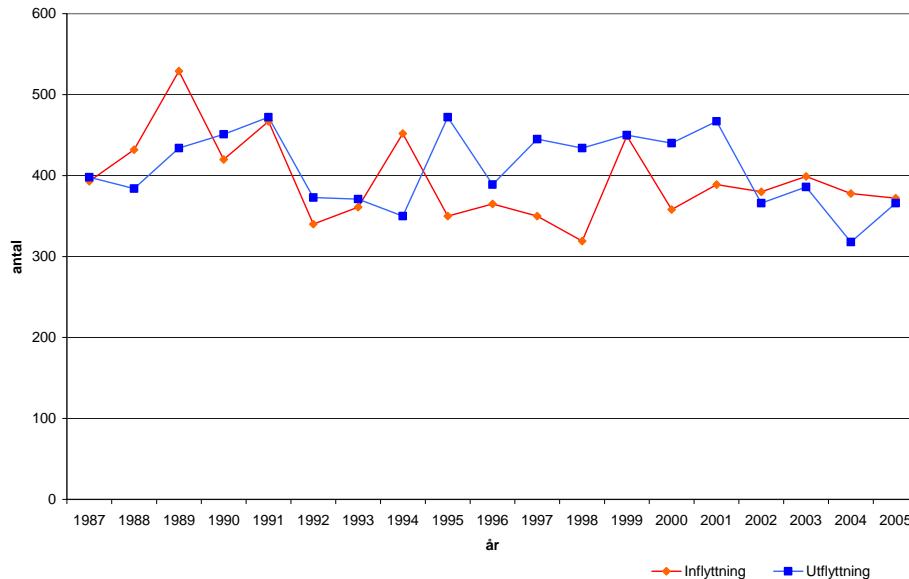
Detta är den statistiska bilden utifrån folkbokföringen och befolkningsregistret. Den faktiska är att kommunen med Sälenfjällen under en stor del av året har länets största och ökande kommunbefolkning med i storleksordningen 50.000 – 90.000 ”invånare”, vilket ger helt andra förutsättningar för samhällsutvecklingen i kommunen.

Kommunfakta

På kommunens hemsida finns bland annat statistik om befolkning, arbetsmarknad, bostäder etc.

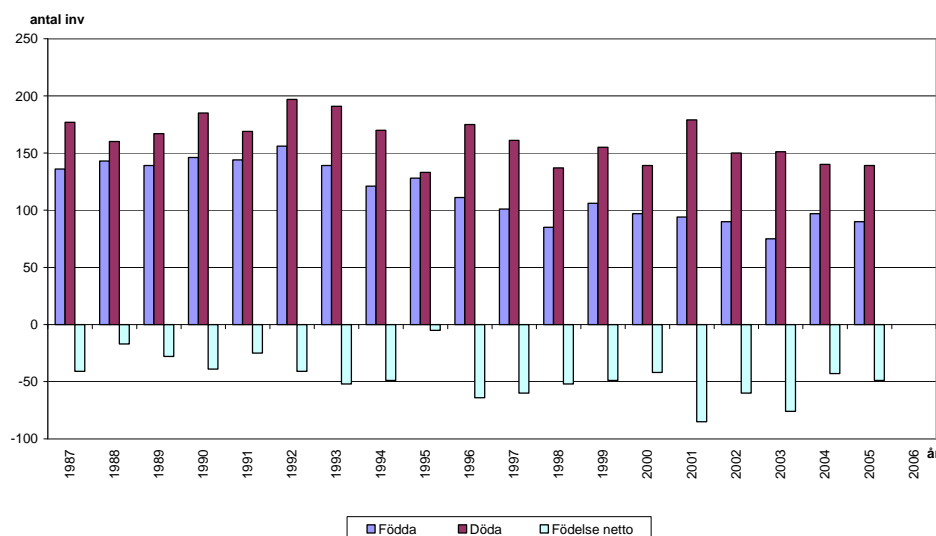

Befolkningspyramid 051231 från Kommunfakta 2006

Antal in- och utflyttningar Malung-Sälens kommun 1987-2005.

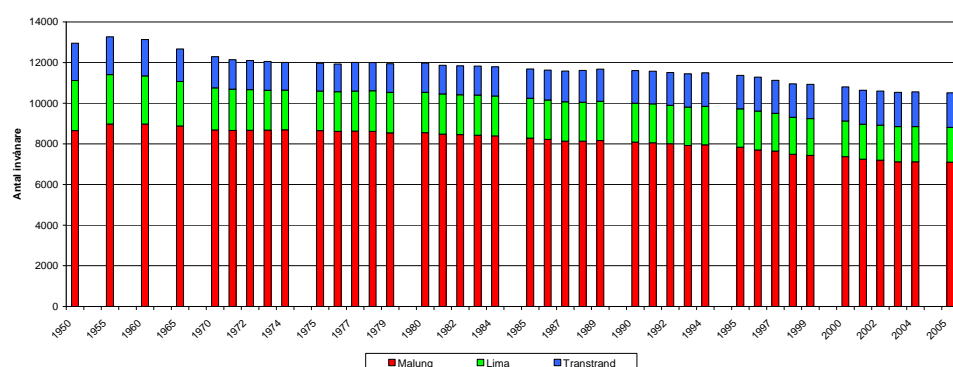
Källa: SCB, bearbetad av kommunen.

Antal födda och döda samt födelsenetto Malung-Sälens kommun 1987-2005.
Källa: SCB, bearbetad av kommunen.

För 50 år sedan (1955) bodde det drygt 13.000 personer i kommunen, fördelade på församlingarna Malung 68, Lima 18 och Transtrand 14 %. Idag är fördelningen nära nog densamma, men en förskjutning har skett mellan Lima och Transtrand: Malung 68, Lima 16 och Transtrand 16 %. År 1971 slogs dåvarande kommunerna Malung, Lima och Transtrand samman till nuvarande Malung-Sälens kommun. 35 år senare, 2006-01-01, slogs församlingarna Lima och Transtrand ihop till en, Lima-Transtrand församling. Därmed har kommunen två församlingar, Malung och Lima-Transtrand. Tabellen nedan visar befolkningsutveckling 1950 -2005 i kommunens församlingar.

Den senaste befolkningsprognosen (prognos 2006) pekar mot att år 2020 är befolkningen i Malung-Sälens kommun cirka 10 000 invånare, dvs en minskning med cirka 500 personer. Under 2006 ökade dock befolkningen återigen något.

Befolkningsutveckling 1950-2005 i Malung-Sälens kommuns församlingar.
Källa: SCB, bearbetad av kommunen.

Merparten av befolkningen bor i tätorter och byar längs Västerdalälvens dalgång. Därutöver finns större byar i Tyngsjö, Öje, Rörbäcksnäs och Sörsjön. Spridd bebyggelse är av mindre omfattning.

Befolkningen 2005-12-31 i Malung-Sälens kommun						
Kommundelsområde	Ålder					Alla
	0-6	7-15	16-24	25-64	65-w	
00	0	1	0	8	4	13
20 Malungsområdet	351	560	556	2939	1264	5670
21 Yttermalungsomr	18	51	40	214	92	415
22 Tyngsjöområdet	9	14	9	58	68	158
23 Öjeområdet	19	28	18	123	59	247
24 Malungsforsomr	40	51	67	325	124	607
30 Limaområdet	31	79	80	305	151	646
31 Limedsforsenomr	38	92	78	410	180	798
32 Rörbäcksnäsomr	16	18	15	90	60	199
33 Fjällomr Lima	2	1	5	33	14	55
50 Transtrandsomr	35	57	43	272	99	506
51 Sälenområdet	91	120	71	542	108	932
52 Sörsjöområdet	9	13	9	65	45	141
53 Fjällomr Transtrand	11	3	18	76	17	125
Restförda	0	0	0	0	1	1
Summa Malung-Sälens kommun	670	1088	1009	5460	2286	10513

*Befolkningen 2005-12-31 i Malung-Sälens kommuns kommunalsområden.
Källa: SCB, bearbetad av kommunen.*

Ett karaktäristiskt drag för kommunen är de fäbodar som finns knutna till de flesta av byarna. Idag är ett fåtal i bruk men alla utnyttjas som fritidshusområden för de bofasta. I mycket liten omfattning sker här tidvis en permanentbosättning. Standard, avstånd och klimat talar för att detta kommer att gälla även framledes. I ett fall av vanligt fritidshusområde, ej fäbod, sker dock en ökande permanentbosättning, nämligen i Hånäset mellan Malung och Öje som ligger inom bra pendlingsavstånd till kommuncentrum. Även här rör det sig dock om förhållandevis små tal på bosättningen.

Älgsjöselens fäbod

4.3 Näringsliv och sysselsättning

I kommunen finns en stark företagstradition med stor omställningsförmåga från gamla till nya näringar.

Näringslivet idag

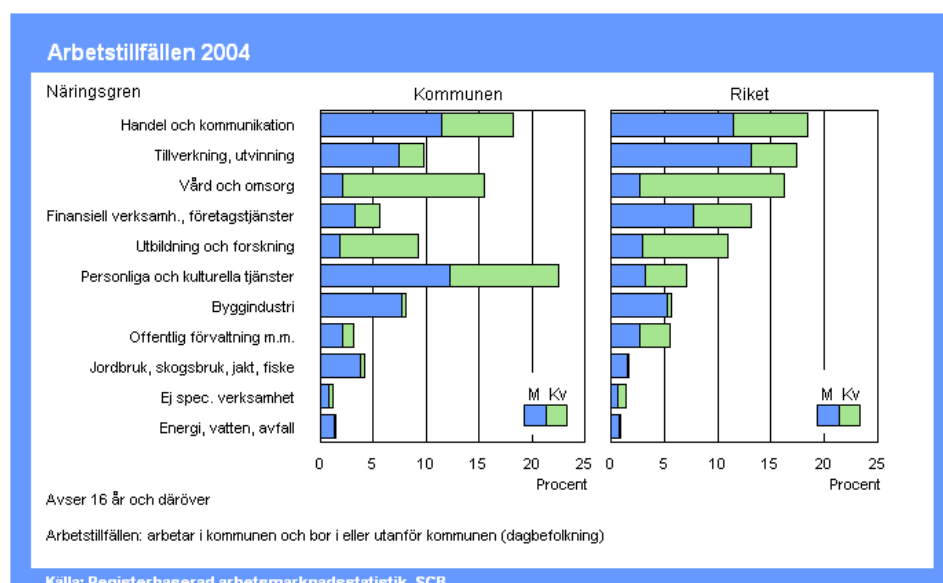
Turistindustrin i Sälenfjällen och övriga delar av kommunen utgör kommunens största basindustri. Sysselsättningen inom turistnäringen beräknas under högsäsong uppgå till i storleksordningen 2-3000 personer. Turismnäringen beskrivs vidare under kap 4.4 Turism.

I centralorten Malung dominerar tillverknings- och grossistindustrin. Reebok JOFA AB med sina ishockeyprodukter har sedan 1920-talet producerat sportutrustning och är Malungs största företag idag med ca 120 anställda. Normark och BIOS är två av Sveriges största "out door" företag. Jofama är branschledande inom motorcykelkläder. Dalarnas Paraplyfabrik är Nordens enda tillverkare i sitt slag. Autoform är en stor underleverantör åt bilindustrin med bl a tillverkning av bilmattor, takboxar och lastbilsdetaljer och har idag ca 100 anställda.

Bland övriga företag märks; Sälen Maskinservice (pistmaskiner), Lima-Tvätten (hotelltvätt) och Västerdals Tvätten (tvättereri och lokalvård), Mekano (panncentraler), Högdalen Produktion (tryckluftsdetaljer) Västerdala Mekaniska (specialmekanik), IMEX (armering av glasfiber), DalaList (dörr, tak och golvlister), Tepro Rebuild Products (återvinning och återanvändning av tonerkassetter till laserskrivare), Stalama (märken och emblem) och Anrama Kablage (elektronik).

Skogsbruk har i alla tider varit en viktig inkomstkälla. Råvaran förädlas vid Fiskarhedens Trävaru och i Sälen Timber. Tillsammans sysselsätter dessa företag ca 110 personer. I Lima som ligger mitt emellan Sälen och Malung finns många enmansföretag som är specialister inom träförädling (trappor, köksinredning, sängar osv.), byggnadshantverkare och konsthantverkare. Två stora timmerhustillverkare finns; Lima Timmerhus och Larsson Hus.

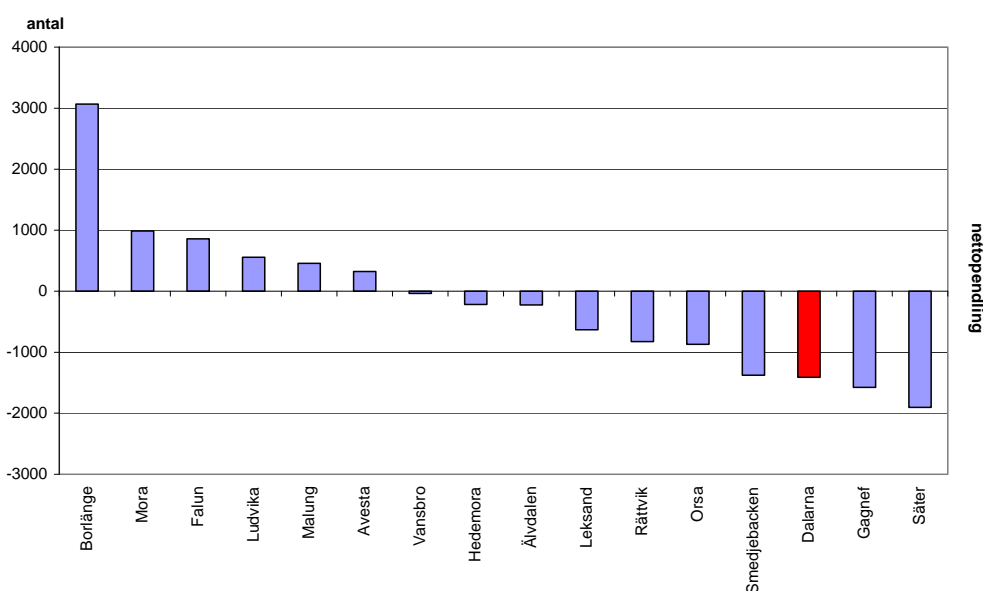

Arbetsstillfällena inom respektive näringsgren i kommunen och riket 2004 från Kommunfakta 2006.

Pendlingsmönster

Malung-Sälens kommun är en inpendlingskommun och där pendlingen har ökat successivt under årens lopp. För 1986 noterades 523 inpendlare och 395 utpendlare jämfört med år 2004 då 970 personer pendlade in till arbetsplatser i kommunen och 538 pendlade ut från kommunen, vilket ger en nettopendling på +432 personer. Av inpendlingen sker cirka 25% från andra kommuner i Dalarna och cirka 75% från andra delar av landet. Utpendlingen till andra kommuner i Dalarna och till andra delar av landet är ungefär lika stor.

En stor del av förklaringen till pendlingsmönstret är den sysselsättnings-intensiva turistnäringen i Sälenfjällen. I den officiella sysselsättningsstatistiken avspeglar den sig tydligast i näringsgrenen ”Personliga och kulturella tjänster”, där kommunen har cirka 23 procent av sin sysselsättning, mot riket där andelen uppgår till cirka 7 procent. Dock är det så att turistnäringens sysselsättnings-effekter återfinns i samtliga näringsgrenar. Detta beror på att turistnäringen medför att Malung-Sälens kommuns befolkning idag i praktiken inte är ca 10.500 invånare utan snarare ligger i spannet 50.000 – 90.000 under en stor del av året (cirka 60.000 turistbäddar samt dagturism och bofasta). Att denna ”befolkning” ständigt omsätts saknar inte heller betydelse i sammanhanget.

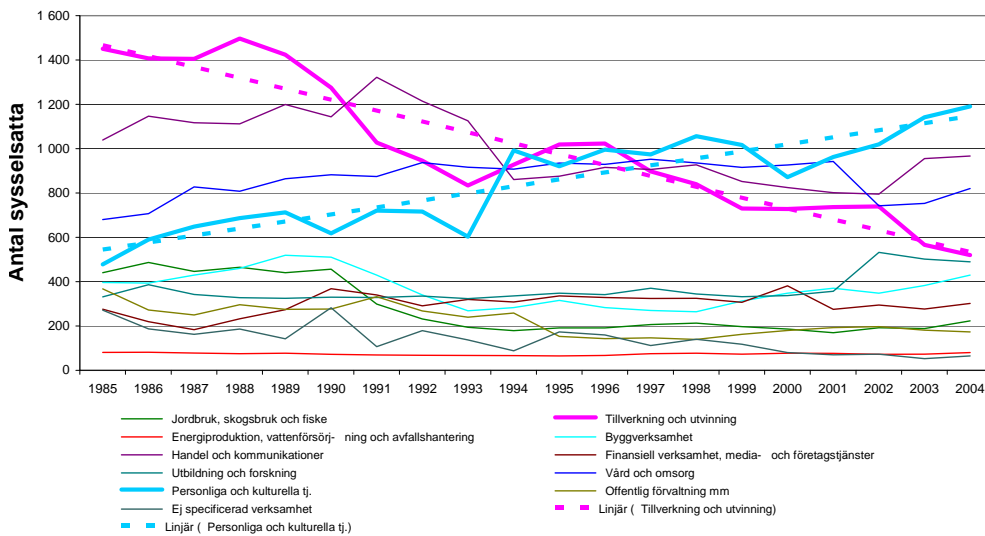
Nettopendling (in- eller utpendlingsöverskott) 2005 för Dalarnas kommuner.

Källa: SCB, bearbetad av kommunen.

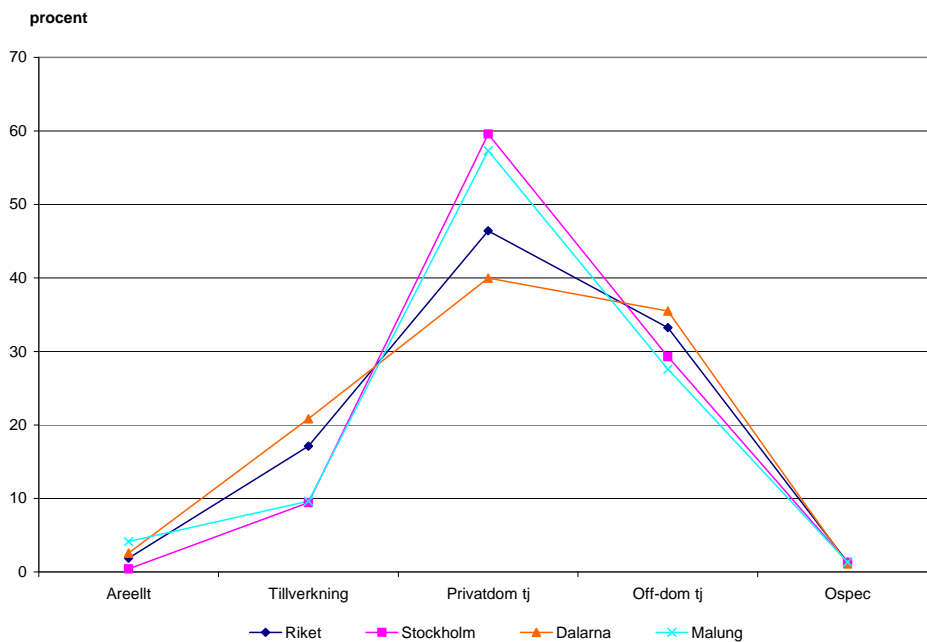
Sysselsättning

Malung-Sälens kommun har en stark arbetsmarknad, som speglar näringslivets förmåga till omställning från gamla till nya näringsgrenar. I kommunen finns en stark företagardition med framför allt små och medelstora företag. Figuren nedan visar förändringen i antal sysselsatta mellan näringsgrenarna över tiden (1985 – 2004). Industrins tillbakagång har mötts upp av framför allt turistnäringens utveckling. Sysselsättningen inom turistnäringen beräknas under högsäsong uppgå till i storleksordningen 2-3000 personer.

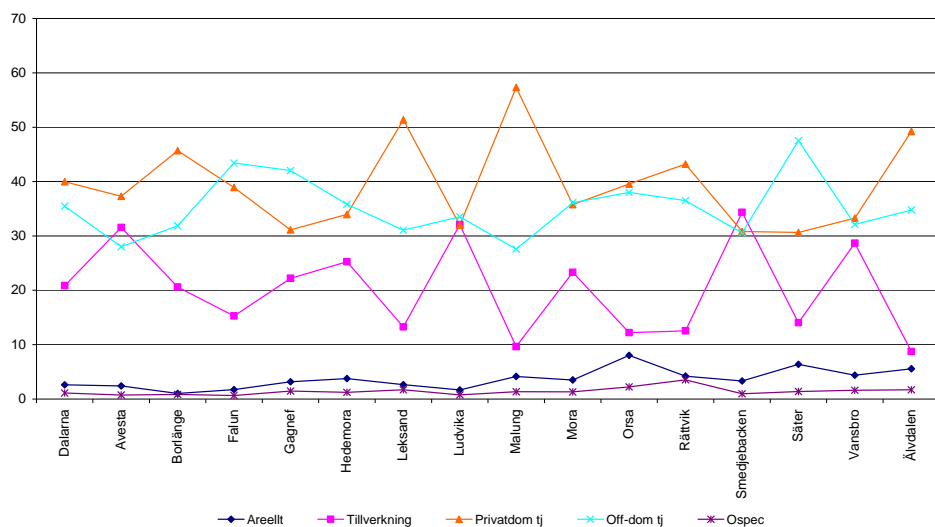
I mitten av 90-talet låg arbetslösheten på 13,7% men har sedan successivt minskat. Andelen öppet arbetslösa eller i åtgärder var i mars 2006 cirka 6 % av befolkningen 16-64 år, vilket ligger under rikets 7%. Arbetslösheten är störst bland ungdomar mellan 20-24 år och uppgick till 9%.

Antal sysselsatta per näringsgren Malung-Sälens kommun 1985-2004 (dagbefolkning) Källa: SCB, bearbetad av kommunen.

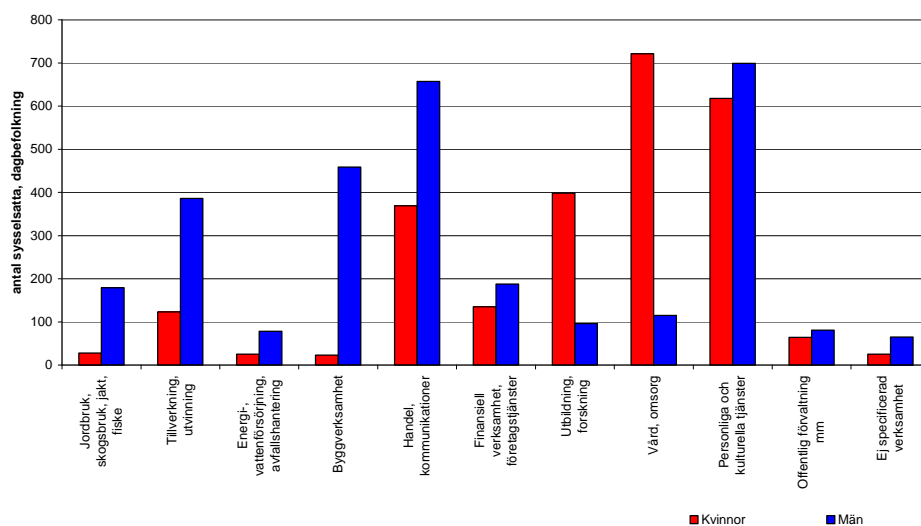
Andel sysselsatta i procent per näringsgren 2005 i Riket, Stockholm, Dalarna och Malung-Sälens kommun. Källa: SCB, bearbetad av kommunen.

Andel sysselsatta i procent per näringsgren 2005 i Dalarnas kommuner. Källa: SCB, bearbetad av kommunen.

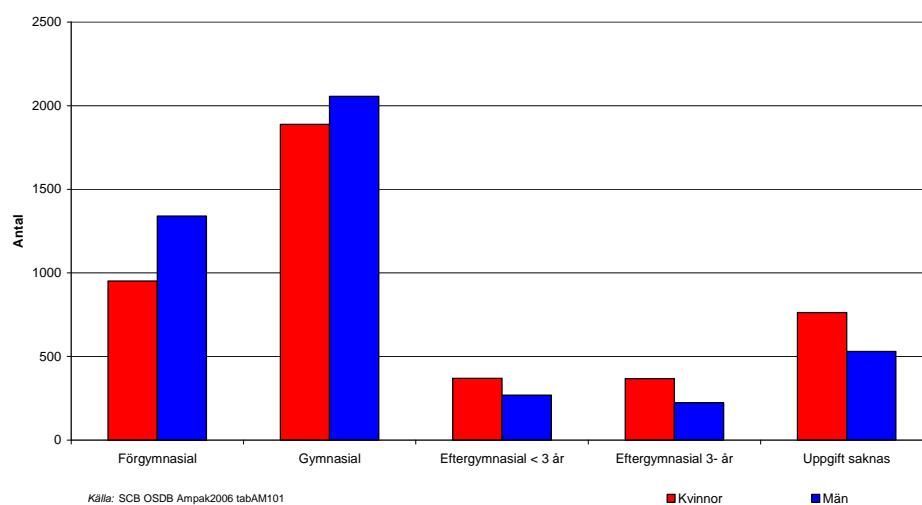
Genusperspektiv

Följande bilder/diagram ger en antydning om genusbilden i Malung-Sälens kommun. Som historisk bakgrund kan anges att kvinnor i alla tider deltagit i familjeförsörjningen och därmed i samhällsutvecklingen: I självhushållning, i jordbruk och fäboddrift, i hantverk och industri för att idag dominera inom utbildning och vård och svara för en stor del av servicesektorn.

Kvinnor och män sysselsatta i Malung-Sälens kommuns näringsliv 2006. Källa: SCB.

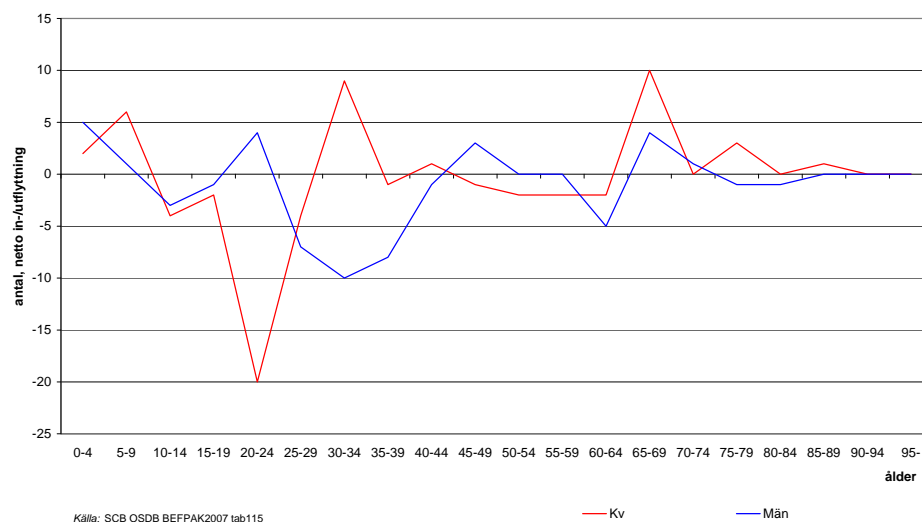
Utbildningsnivån (2006) i kommunen visar att kvinnor i högre grad än män satsar på högre utbildning. Mönstret är detsamma som rikets men den totala utbildningsnivån i kommunen är lägre.

Kvinnor och mäns utbildningsnivå i Malung-Sälens kommun 2006.

Källa: SCB.

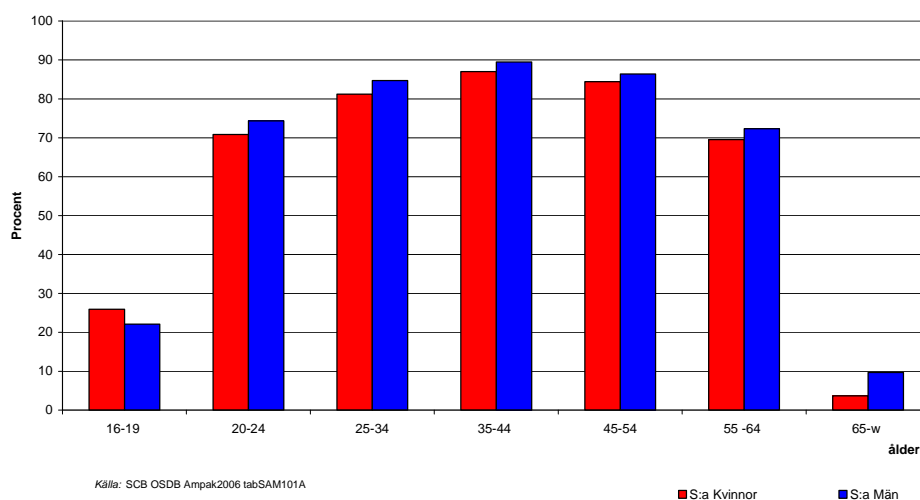
Flyttmönstret, in- och utflyttning, är likartat för kvinnor och män och speglar livets olika faser. Nettoflyttningen (2007) visar ett traditionellt mönster men i små tal. De unga kvinnorna flyttar först ut och sedan tillbaka lite tidigare än männen. I lite högre åldrar sammanfaller flyttmönstren för kvinnor och män i större utsträckning. Intressant är den återflyttning som kan anas i slutet av eller efter den yrkesverksamma delen av livet, vilket antyder att livsmiljön i kommunen upplevs som positiv.

Nettoinflyttning kvinnor och män i Malung-Sälens kommun 2007.

Källa: SCB.

Kvinnors och mäns del i arbetslivet speglas av förvärvsfrekvenserna. I Malung-Sälens kommun har kvinnorna i alla tider hävdad en andel väl i nivå med männen. Ögonblicksbilden (2006) i nedanstående diagram visar ett mycket jämnt mönster i den yrkesaktiva åldern 20-64 år, med en frekvens som ligger någon procentenhet under männen. I yngre åldrar, före 20 år, är dock flickorna mer aktiva i arbetslivet än pojkarna. I äldre åldersgrupper, 65 år och uppåt, är mönstret det motsatta, männen jobbar längre än kvinnorna.

Kvinnor och mäns förvärvsfrekvenser, åldersfördelat, i Malung-Sälens kommun 2006. Källa: SCB.

4.4 Turism

Sälenfjällen

Sälenfjällen i Malung-Sälens kommun är norra Europas största vintersportområde. Turistindustrin i Sälenfjällen är en av kommunens basindustri. På helårsbasis är Malung-Sälens kommun landets fjärde största turistkommun efter storstäderna Stockholm, Göteborg, Malmö- oräknat Sigtuna/Arlanda. Detta innebär att Sälen under vinterhalvåret är Dalarnas största befolkningskoncentration med upp till cirka 80000 personer som samtidigt vistas i området.

Utvecklingen av anläggningarna för turism i Sälenfjällen har varit kraftig under de senaste 30 åren. Antalet bäddar (källa: kommunens utredningar) uppgick år:

- 1978 till ca 20 500,
- 1981 till ca 26 600,
- 1984 till ca 36 300 och
- 1989 till ca 45 000

Idag finns inemot 60000 turistbäddar i Sälenfjällen. Här finns både stora differentierade anläggningar som Lindvallen, Högfjället, Tandådalen och Hundfjället (samtliga inom SkiStar koncernen), Kläppen Ski Resort och Stöten samt mindre anläggningar som t ex Näsfjället, men också ett flertal andra hotell- och boendeanläggningar, t ex vid Sälffjällstorget, och många boende-/stugområden, både centralt i området längs Fjällvägen och i andra delar av området.

I Sälenfjällen finns mer än 100 skidliftar, 15 mil rödade leder, 23 mil preparerade längdåkningsspår och 12 mil skoterleder, men också ett stort utbud av andra verksamheter för att göra fjällsemestern komplett:

Skoter- och slädhundssafari, iscarting, skidskolor, biografer och badanläggningar, 13 livsmedelsbutiker, cirka 55-60 restauranger, caféer, våffelstugor m.m finns i området samt en utvecklad konferensverksamhet, t ex Folk och Försvar, som årligen återkommer på Högfjällshotellet.

Utvecklingen av anläggningarna för turism i Sälenfjällen har således varit kraftig under de senaste 30 åren. År 1989 uppgick antalet åretruntsysselsatta till cirka 300 och antalet säsongsanställda till cirka 1200-1300. Idag (2005) uppgår antalet åretruntsysselsatta till cirka 1000 och antalet säsongsanställda till i storleksordningen drygt 1500. Att andelen årsanställda ökar visar på områdets

styrka och ger en god grund för den fortsatta utvecklingen av områdets helårsturism. Årsomsättningen i turistrelaterade företag i Malung-Sälens kommun; Malung – Lima – Sälen; beräknas till ca 2 miljarder.

Vinterturismen uppskattas svara för närmare 90 % av turistnäringens omsättning i Sälenfjällen. Men barmarksturismen är också betydande och kraftigt ökande. Konferensmarknaden växer. Fiske och vandringsturism har alltid varit stor och nu framträder eventturismen allt mer med stora musikaliska arrangemang av typen galor, stora sportsliga arrangemang som O-ringen 2008 etc. I Stöten planeras en golfbana. Kring detta projekt finns tankar på en åretruntverksamhet som innehåller längdskidcenter, butiker, hotell och konferens.

I sitt direkta närområde har Stöten även Görälven som är en stor resurs för friluftsliv, kanoting och fiske samt Fulufjällets utlöpor som leder mot nationalparken och Sveriges högsta vattenfall vid Njupesjär. Fulufjällets nationalpark, som ligger i Älvdalens kommun men som ansluter till Sälenfjällen, är än så länge en relativt outnyttjad resurs. Fulufjället är enligt Älvdalens kommun en viktig resurs för turismen i kommunen. Tillgodoseende av riksintresset Fulufjället och utvecklingen av friluftslivet/turismen kan innebära behov av samordning mellan Malung-Sälens och Älvdalens kommun. I Fulufjällets omland finns bl a Näs fjällets skidanläggning, byn Sörsjön med kooperativet Dalen samt den ideella föreningen Fulufjällsringen som har planer som ännu inte hunnit förverkligas. Fulufjällsområdet går också in i Norge och Görälven är ännu en gemensam resurs för gränsområdet.

Idag finns ett gränsöverskridande ägande i både mindre och större skala med svenska ägare i Trysil och norska ägare i Stöten. Även andra och nya exploateringsintressen är gränsöverskridande. Med all sannolikhet kommer den nu inledda integrerade utvecklingen av Sveriges och Norges största vintersportområden, Sälen och Trysil, att fortsätta. Därmed läggs grunden för en ny fas i utvecklingen av Norra Europas största vintersportområde – med alla dess konsekvenser för samhällsutvecklingen i stort, för Malung-Sälens kommun och för omlandet.

Södra och mellersta kommundelarna: Malung och Lima

Turismutbudet är koncentrerat till norra kommundelen, men även i Malung och Lima finns ett ganska stort utbud av turistanläggningar och fritidsbäddar.

Med Västerdalälven, skogarna, sjöarna och bergen som grundläggande resurser utvecklas den kultur som lockar med fiske och jakt, fäbodrar och de stora rovdjuren, kanoting, orientering, skid- och skoteråkning och motorsport – men hit hör också det levande hantverksskunnandet och de stora arrangemangen, Skinnarloppet (Sveriges näst största längdskidåkningstävling efter Vasaloppet som också startar i kommunen, i Berga by), Skinnarspelet och Dansbands-

Skinnarspelet på Orrskogen

veckan – för att nämna en del. Samtliga dessa drar stora turistströmmar till kommunen.

I hela kommunen, men också i dess kringområden, ger turistnäringen underlag för ett stort antal företag inom de mest skilda branscher, som helt eller delvis har sin utkomst genom turistnäringen. Som ett par specialiserade exempel kan nämnas två tvätterier, LimaTvätten och Västerdals Tvätten, men också Sälens Maskinservice, som hjälper skidanläggningarna med service och recycling av pistmaskiner.

I Limabygden har ett hundratal timmerbyggnader renoverats inom ramen för ett timmerhusprojekt som Länsstyrelsen bedrivit, och en satsning på att utveckla kulturmiljöer i Lima och Transtrand som besöksmål har också utförts. Dessa insatser skapar förutsättningar för att utveckla sommarturismen.

Det öppna landskapet är en viktig förutsättning för barmarksturismen. Ett antal nya djurföretag har startats de senast åren som ett led i att hålla landskapet öppet genom betning. Dessa företagare idkar även fåboddrift och har varit med i projekt som initierat lokalproducerad mat som en affärsidé.

I kommuncentrum Malung och i Sälens by, som är basorten för turismen i Sälensfjällen, finns det största utbudet av samhällelig och kommersiell service. Närmare redovisning av service görs under 4.5.

4.5 Service, vård m.m

Kommersiell service

Det största utbudet av livsmedels- och specialvaruhandel etc finns i Malungs centralort. Malungs köpcentrum ("Grönland") har ett förstärkt kundunderlag dels beroende på den säsongsmässiga turisttrafiken, dels i form av infartstrafik från ett större omland (angränsande dala- och värmlandskommuner) vilket förklarar att särskilt specialvaruhandelns omfattning är relativt stor. Utbudet av specialvaruhandel med särskild inriktning på turism och byggverksamhet i den norra kommundelen överstiger kraftigt lokalbefolkningens eget behov vilket helt beror på turismen. Livsmedelsbutiker finns även i Vörderås, Malungsfors, Öje, Limesforsen, Lima kyrkby, Rörbäcksnäs, Sälens by, vid fjällanläggningarna i Sälens samt Sörsjön.

I fjällområdet finns en omfattande kommersiell service. Noteras kan dock att flera butiker på fjället ej är öppna hela året.

Övrig service

Här avses service i form av kommunkontor, bibliotek, post, apotek, polis, försäkringskassa, arbetsförmedling m fl funktioner av mer allmän natur. Kommunen ser det som angeläget att väsentliga samhällsfunktioner som post, apotek m.m. inte läggs ner eller att servicen drastiskt skärs ned i de områden som idag kan ha ett sviktande underlag. Det är av stor betydelse för lokalbefolkningen att sådan service kan upprätthållas även i kommunens glesare befolkade delar. I övrig service infattas även samlingslokaler i form av hembygdsgårdar, ideella föreningars och kyrkliga samfunds lokaler, Folkets Hus/folkparker, samlingslokaler i skolor. Härutöver kan nämnas det utbud i form av konferenslokaler m.m. som finns vid fjällets turistanläggningar. Även idrottshallar t ex Malungs ishall kan tjäna som samlingslokaler.

Skola och barnomsorg

Malung-Sälens kommun är uppdelad på fem rektorsområden som sträcker sig från norr till söder. De inrymmer förskolor, grundskolor och fritidshem. Dessutom finns gymnasieskola och vuxenutbildning.

Förskola och grundskola

Förskoleverksamheten riktar sig till barn i åldrarna 1-5 år med föräldrar som arbetar, studerar, är föräldralediga med yngre syskon eller är arbetslösa.

Förskolorna Lyckan, Skogsglantan och Skogsbacken i Sälen

I kommunen finns fyra rektorsområden för förskoleverksamheten; Blomsterbäckens, Lillmons, Lima och Sälens rektorsområde. Det finns ett 15-tal kommunala förskolor i kommunen; en i Yttermalung, fyra i Malung, två i Malungsfors, en i Öje, två i Lima kyrkby, en i Rörbäcksnäs och tre i Sälens by.

Grundskolan sträcker sig från förskoleklass för 6-åringar upp till år 9. I kommunen finns fem rektorsområden för grundskoleverksamheten; Blomsterbäckens, Lillmons, Södra, Lima och Sälens rektorsområde. Grundskolor är Blomsterbäcksskolan, Lillmons skola och Centralskolan i Malung, Öje skola, Malungsfors skola, Yttermalungs skola, Ungärde skola i Lima, Sälens skola och Rörbäcksnäs skola. En särskola finns i Malung och en särskolegrupp på Centralskolan. I Malung finns en kommunal musikskola.

Fritidshem finns knutna till varje skola utom Centralskolan. Fritidsgården Dölgården i Malung, med filialer i Lima och Sälen, utgör dock en separat enhet.

Gymnasieskola

Kommunen samverkar med ett antal närliggande kommuner om gymnasieutbildning. I Malung ligger Malung-Sälens gymnasieskola som erbjuder program som Alpint/snowboard, Hotell- och Restaurang, Bygg, El, Teknik, Naturvetenskap, Samhällskunskap, Omvårdnad, Estetiska och Individuella programmet.

Vuxenutbildning/Högskoleutbildning

Riksskinnskolan i Malung är en tvåårig kvalificerad yrkesutbildning med inriktning mot design och skinnmode.

Vuxenutbildning finns på Lärcentrum i Malung och Lärcentrum i Sälen.

Folkhögskola

I Malung ligger Malungs folkhögskola som startade redan 1909. Huvudman för Malungs folkhögskola är landstinget i Dalarna.

Vård och äldreomsorg

Vårdcentraler

Vårdcentraler finns i Malung, Lima och Sälen. Dessa är öppna dagtid vardagar. Under skidsäsong finns skidskademottagning vid vissa anläggningar i Sälen. Ambulans finns i Malung och dagtid i Sälen.

Räddningstjänsten kan larmas på s.k. IVPA-larm (I Väntan På Ambulans) när SOS alarm bedömer att det medför en reell tidsvinst för det medicinska omhändertagandet av patienten.

Lima vårdcentral

Rekreativsvistelse med olika temaveckor under sommartid erbjuds vid Tandådalens fjällhotell.

Vård och omsorg

Vård- och omsorgsenheten ansvarar för socialförvaltningens äldre- och handikappomsorg.

Socialtjänstlagen (SoL)

Enligt Socialtjänstlagen skall den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt ha rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Huvuduppgiften är omvårdnad och service till äldre och funktionshindrade människor, i enskilt respektive särskilt boende. Många får sin hjälp i form av hemtjänst i sin egen bostad. Inom särskilda boendeformer, såsom servicehus, gruppboendestäder och sjukhem har kommunen även hälso- och sjukvårdsansvar till och med sjuksköterskenivå samt rehabilitering. Socialförvaltningen kan även erbjuda service i form av dagverksamhet. Andra viktiga delar i verksamheten är nattpatrull, avlösar- respektive ledsagarservice.

Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Den 1 januari 1994 trädde en ny lag i kraft. Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Lagen ger rätt till särskilt stöd och särskild service som människor kan behöva utöver vad de får genom andra lagar. Personer som inte omfattas av LSS har möjlighet att få insatser beviljade enligt socialtjänstlagen.

Hemtjänsten

Hemtjänsten södra kommundelen

Verksamheten består av sex hemtjänstgrupper uppdelade på geografiska områden. Malung södra, norra, västra, Malungsfors, Yttermalung och Tyngsjö samt nattpatrull. Hemtjänstgrupperna samarbetar "över gränserna". Utöver dessa grupper finns socialkooperativet Öje.

Hemtjänsten norra kommundelen

Verksamheten har tre hemtjänstgrupper. Lima, Rörbäcksnäs och Transtrand/-Sälen. Utöver dessa grupper, finns kooperativet Dalen i Sörsjön.

Särskilt boende

När man av olika skäl inte längre kan bo kvar i eget boende erbjuder kommunen plats inom "särskilda boendeformer". I dessa boendeformer hyr man själv sin lägenhet. Personal finns tillgänglig dygnet runt. Kommunen har ansvar för hälso- och sjukvård till och med sjuksköterskenivå för personer som bor i särskilt boende.

Totalt i kommunen finns 172 platser för särskilt boende. Dessa är uppdelade på:

- Serviceboende 88 platser
- Vårdhemsboende 42 platser
- Gruppboende för dementa 42 platser

Kommunen har korttidsplatser där omsorgstagare kan vistas under en begränsad period, t ex när anhöriga behöver avlösas i hemmet. Avlösningen kan vara kontinuerligt återkommande så kallad växelvård. I kommunen finns totalt 29 korttidsplatser.

Dagverksamhet

Terapin Malungs Vårdhem

Verksamheten riktar sig primärt mot de som vistas på vårdhemmet men även mot pensionärer utifrån som genom ett biståndsbeslut får komma till verksamheten. Dagverksamhet är en social träffpunkt som erbjuder stimulans och förströelse genom olika aktiviteter. Dagverksamheten finns på Malungs Vårdhem och är till för de som har svårt att delta i det allmänna aktivitetsutbudet i samhället.

Solängen

Solängen är en dagvård för demenshandikappade. Till Solängen kommer gästerna 1-5 dagar i veckan. Målsättningen är att ge omsorgstagaren en meningsfull dag, stimulera och ta fram det friska, få känna sig betydelsefull samt ge anhöriga stöd och avlastning.

Boende med särskild service

Verksamheten ansvarar för service och boende för personer med utvecklingsstörning, i ordinärt respektive särskilt boende; I kommunen finns gruppboendena; Björnen, Snålåsen, Rubinen och Björkbacken samt stödboendena Linden och Fyren, dessutom finns Lyran som är ett korttidsboende för barn och ungdomar.

Dagcenter

Målsättningen med verksamheten är att erbjuda vuxna utvecklingsstörda en meningsfull daglig verksamhet, så att de kan tillvarata och utveckla sina personliga resurser och bli så självständiga som möjligt. Utifrån denna övergripande målsättning upprättas en individuell målsättning och åtgärdsplan som bygger på varje omsorgstagares behov och önskemål.

Verksamheten innefattar legojobb åt olika företag, praktikplatser samt stimulerande aktiviteter, utbildning, massage och träning för att upprätthålla olika funktioner etc för omsorgstagare.

Ta Till Vara

Ta Till Vara är en daglig verksamhet för funktionshindrade. Målsättningen är att varje brukare ska ha en strukturerad och meningsfull daglig verksamhet utifrån sina förutsättningar.

Socialpsykiatri

Kommunen svarar för vissa uppgifter samt ansvarar för samordningen av samhällets insatser för vuxna med psykiska funktionshinder. Kommunen har till uppgift att planera bostäder, ge boendestöd och erbjuda sysselsättning i olika former efter den enskildes behov.

I Malungs centrala del finns Stödboendet Vågen samt dagverksamheten Träffen som tillgodoser behovet av sysselsättning.

Individ och familjeomsorg

Socialtjänstlagens portalparagraf innebär att socialtjänsten skall vila på demokratins och solidaritetens grund och främja människans sociala och

ekonomiska trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet.

Individ och familjeomsorgen arbetar inom fyra områden: ekonomiskt bistånd, barn och ungdom, missbruk och familjerätt. Sekretess gäller inom Individ och familjeomsorgens alla arbetsområden.

Ekonomienheten

Ekonomienheten handlägger ansökningar om ekonomiskt bistånd enligt riksnorm samt socialnämndens riktlinjer.

Barn och ungdomsenheten

Barn och ungdomsenheten handlägger utredningar gällande barn och ungdomar som misstänks fara illa. Ärenden kan aktualiseras via andra myndigheter, enskilda personer eller att familjen/barnet själva tar kontakt med socialtjänsten, stödpersoner, familjehem, behandlingshem, stödgrupper för barn som kommit i kontakt med alkohol eller drogberoende vuxna, familjebehandling eller enskilda samtal. Barn och ungdomsenhetens anställda deltar också i förebyggande arbete såsom olika former av samarbetspartner.

Missbruksenheten

Missbruksenheten handlägger ärenden gällande alkohol- narkotika och tablettmissbruk. Ärenden kan aktualiseras via andra myndigheter, anhöriga eller att man personligen tar kontakt med socialtjänsten. Missbruksvård bedrivs så långt det är möjligt på hemmaplan via öppenvårdsverksamheten Orren. Där erbjuds 5-veckors behandlingkurs, individuella samtal, anhörighetsvård och eftervård.

Familjerättsenheten

Familjerättsenheten erbjuder samarbetsamtal i syfte att nå enighet i frågor rörande vårdnad, boende och umgänge, tecknar avtal om vårdnad, umgänge och boende, fastställer faderskap, utför vårdnadsutredningar och snabbyttrande på begäran från Tingsrätter samt adoptionsutredningar vid önskemål om adoption.

Familjerådgivning

Familjerådgivning är en särskild enhet inom socialtjänsten som bedriver samarbetsamtal vid samlevnadsproblem. Absolut sekretess gäller vilket innebär – inga journaler, ingen registrering, möjlighet att vara anonym och ingen avgift.

Allmänna riktlinjer – service, vård m.m

Vårdcentralen i Malung bör ha ökad bemanning och jour under kvällstid.

Permanentbostäder bör främst tillkomma inom eller i nära anslutning till orter/byar med redan uppbyggd och mer komplett samhällsservice.

Härigenom underlättas avsevärt kommunens planering för barn- och äldreomsorg, skolor etc. Kommunen har inte för avsikt att bygga upp en särskild och mer komplett service för permanentboende på själva fjället.

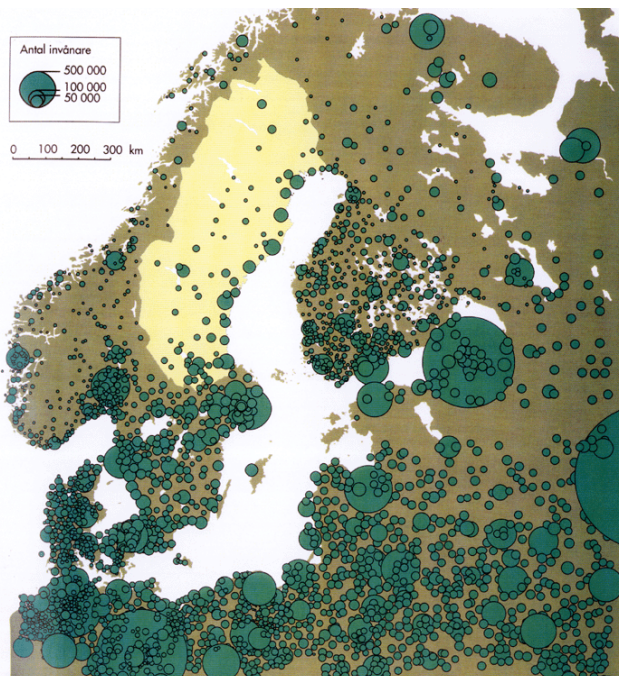
Vid beslut om markanvändning i anslutning till olika serviceanläggningar bör dess behov av frizoner, bilparkering m.m. beaktas.

Skolan i Sälen måste ha möjlighet att växa. En årlig tillväxt i Sälenområdet kan leda till ökad permanentbosättning i Sälen, vilket på sikt kan ge upphov till behov av två klasser i varje årskull i Sälens skola. Barn- och utbildningsnämnden föreslås vara observant på kommande utveckling, för att i god tid redovisa eventuella nya lokalbehov.

Tillgodoseende av erforderliga resurser på vårdens område utgör en primär uppgift från samhällets sida där både stat, landsting och kommunen på olika sätt måste bidra. Turismens utveckling i fjällområdet skapar ett behov av resurser för akutsjukvården i Sälens by, varvid det är viktigt att landstinget tilldelar erforderliga resurser.

4.6 Kommunikationer

Malung-Sälens kommun har relativt god geografisk närhet till större befolkningsskoncentrationer t ex Malung – Oslo cirka 25 mil och Malung – Stockholm ca 35 mil. En hög standard på transportinfrastrukturen krävs för att också ge den viktiga tidsmässiga närheten.

Riksdagen har utarbetat ett övergripande transportpolitiskt mål som syftar till att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktig hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. De övergripande målet har även preciserats i sex delmål, som för kommunens del kan omformuleras utifrån ett lokalt perspektiv på följande sätt:

De grundläggande transportbehoven tillgodoses med hög transportkvalitet på ett trafiksäkert sätt i ett transportsystem som utjämnar skillnaderna i utvecklingsmöjligheter mellan oss och storstadstriangeln och motverkar nackdelarna av de långa transportavstånden, inom kommunen och mot omvärlden. Dessutom bidrar det till en god miljö och svarar mot både kvinnors och mäns transportbehov.

Trafikslagets miljöeffekter kommer att vara starkt styrande för den fortsatta utvecklingen inom transportområdet.

Visioner för kommunens kommunikationer

Bra kommunikationer är en nödvändig förutsättning för utvecklingen av Malung-Sälens kommun och regionen Västerdalarna/Sälensfjällen. De är nödvändiga för att genom en regionförstoring skapa en större marknad för arbete, studier, service etc. på pendlingsavstånd. Grunden för kommunens arbete med transporter är *Den goda resan*, dvs att ge kommunens medborgare och näringslivet den bästa transportmöjligheterna. Näringslivet, inkl Sälensfjällens turist-/resenäring och skogsnäringsens tunga transporter, ställer också krav på transportleder med hög standard. Många av kommunens och regionens företag arbetar på nationell och internationell marknad vilket kräver effektiva, långväga transportlösningar. Malung-Sälens kommun prioriterar följande vägar, järnvägar, flygplatser och kollektivtrafiklösningar. De skall utvecklas i samarbete med andra berörda regioner i stråkens förlängning, mot storstadsområden och mark-

Riksdagens transportpolitiska mål

- Ett tillgängligt transportsystem
- Ett jämställt transportsystem
- En positiv regional utveckling
- En hög transportkvalitet
- En god miljö
- En säker trafik

nader. Stråken är integrerade delar i större sammanhängande stråk och trafiksystem.

- **Riksväg 71 Borlänge – Malung – Sälen med anslutning mot rv 70, 50, 66/247, 26, E45, lv 311 och norska rv 25**
- **E45 Inlandsvägen Göteborg – Karesuando** som går från Sicilien och har anslutning mot Nordkap: Europas längsta E-väg
- **”E16”/”Riksväg 16” Gävle – Oslo med anslutning Bergen-Skottland-Irland resp. Finland-Ryssland-Balticum**
- **Västerdalsbanan (och dess förlängning mot Sälen) som är Dalabanans förlängning Stockholm-Uppsala- Borlänge – Malung – Sälen med anslutning i knutpunkt Borlänge mot Göteborg-Malmö-Köpenhamn resp Gävle/Norrland och i Sälen mot Trysil-Hamar-Gardermoen-Oslo resp norra Dalafjällen:Idre/Grövelsjön**
- **Malungs Flygplats och Sälens Flygplats**
- **En kollektivtrafikutveckling enligt ”Dalarnas Framtida Kollektivtrafik – Den goda resan i Dalarna”:** Lokal, regional och interregional trafik i ett samordnat trafiksystem.

I sitt ”Handlingsprogram för Västerdalarnas infrastruktur, Väg-Järnväg-Buss” har kommunerna Malung-Sälen, Vansbro, Gagnef och Borlänge tagit ställning för rv 71, Västerdalsbanan (och dess förlängning mot Sälen) och en samordnad kollektivtrafikutveckling inkl tåg.

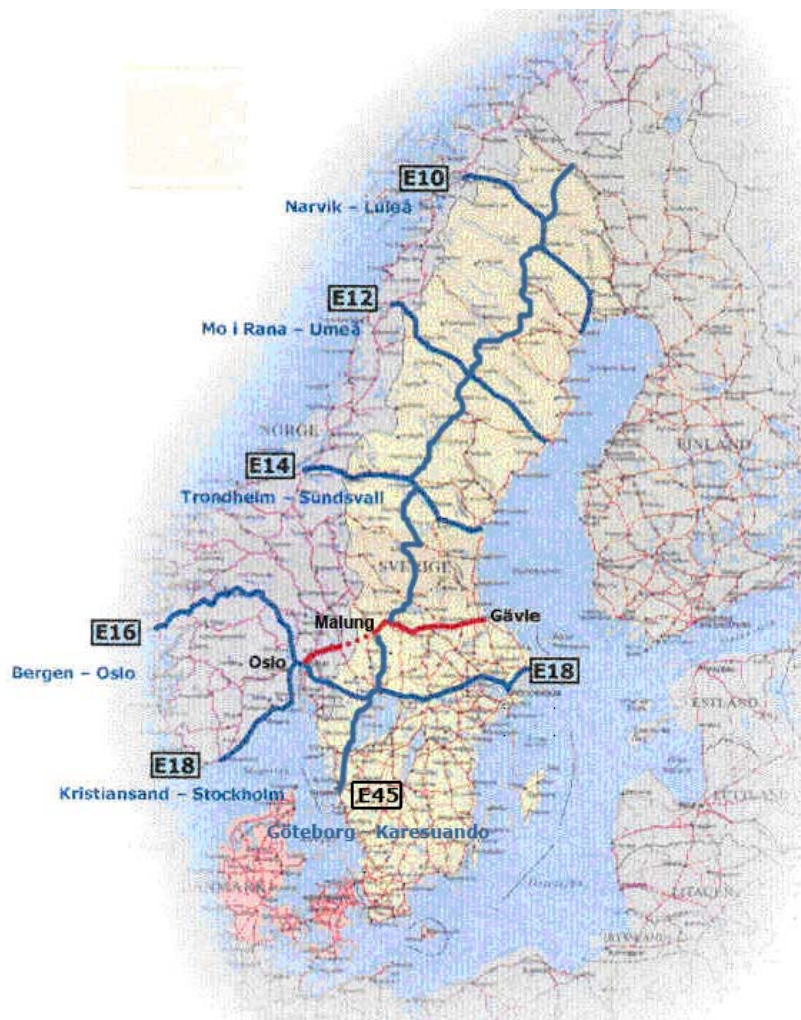
Riksväg 71 Borlänge – Malung – Sälen

Riksväg 71 är Västerdalarnas huvudstråk och huvudtillfart till Sälenfjällen med betydelse också för Idre/Grövelsjön (45% av deras trafik) och betydelse för Trysil och Härjedalsfjällen. Vid riksgårnsen möter riksväg 71 den norska riksväg 25, som i Hamar ansluter till E6 mot Gardermoen - Oslo resp Trondheim. Genom anslutande länsväg 311 Sälen – Särna - Tännäs nås både den norra delen av Dalafjällen, Idre/Grövelsjön, och Härjedalsfjällen. Riksväg 71 och norska riksväg 25 sammanbinder regioncentra Falun/Borlänge – Hamar. Delen Borlänge – Malung ingår i den öst-/västliga vägförbindelsen Gävle-Oslo som berörda kommuner arbetar för att vidareutveckla (se nedan, ”riksväg 16”/”E16”).

Val av färdväg till Dalarnas län för besökare till Sälenfjällen. Källa: Mellansvenska handelskammaren, Vägverket Region Mitt, Länsstyrelsen Dalarna, år 2000

De mest angelägna vägobjekten på rv 71 är i nuläget (2007) Dala-Järna – Vansbro, Yttermalung och Tandö – Bu. Men även förbi Nås behöver åtgärdas. Standardhöjning genom kurvrätning, liksom åtgärder i korsningar och vid anslutande vägar (rondeller, avfartsfiler, liknande), är viktiga för trafiksäkerhet och framkomlighet.

Europavägar

E45 Inlandsvägen Göteborg – Karesuando

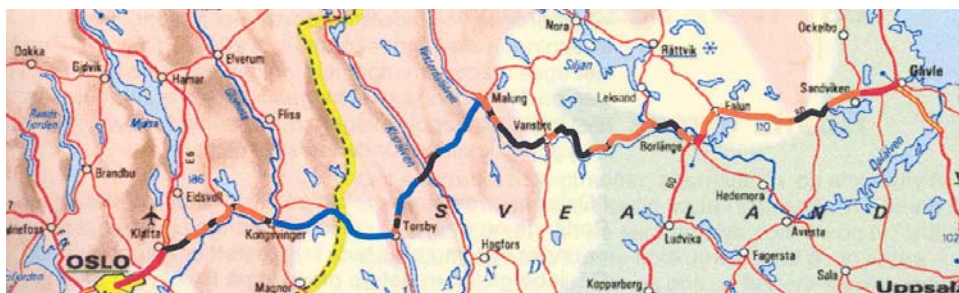
E45 Inlandsvägen Göteborg – Karesuando är den svenska delen av E45, den längsta europavägen som sträcker sig genom hela Europa i nord-/sydlig riktning från Sicilien till Karesuando. Den bör förlängas till Nordkap. Vägen har genom sin sträckning mycket stor betydelse för utveckling och utbyte i hela inlandet – för näringslivets godstransporter, från regionala till internationella, och för persontransporter, från arbetspendling till turisttrafik. Inte minst den svenska fjällvärlden väcker stort intresse, nationellt och internationellt, och har därför stor utvecklingspotential. E45:s betydelse för den växande och sysselsättningskapande turistnäringen är mycket stor. För Malung och Sälenfjällen är E45 huvudvägen mot Göteborg och västsverige, södra Sverige och Danmark samt södra Norge/Oslo-regionen. E45 Malung – Torsby ingår också i den öst-västliga vägförbindelsen Oslo – Dalarna – Gävle. Den senare är en förlängning av E16, som måste utvecklas för att ge regionen den tvärförbindelse som saknas.

E45:an har i dag en varierande standard på sträckan Värmlandsgränsen-Stöllet-Vägsjöfors och behöver ses över vad gäller plan, profil och standard.

”E16”/”Rv16”: Den öst-västliga vägförbindelsen Gävle – Oslo

Ett svensk-norskt projektsamarbete, som startade 1999, pågår mellan berörda kommuner och län/fylken på båda sidor gränsen kring förverkligandet av en utpekad god vägförbindelse Gävle-Oslo. Den aktuella vägförbindelsen utgör en förlängning österut av väg E16 som börjar på Nordirland och går via Skottland till Bergen i Norge och slutar i Oslo. E16 är den enda öst-västliga europavägen genom Skandinavien som idag inte har någon fortsättning genom Sverige. Från Gävle kan vägförbindelsen utvecklas österut, se nedan.

Syftet med Gävle-Oslo-förbindelsen är att minska den barriär som riksgränsen idag utgör och öka tillgängligheten och samverkan över gränsen. ”E16” kan starkt bidra till en positiv regional utveckling i Gävleborg, Dalarna, norra Värmland och Hedmark. Berörda svenska kommuner är Gävle, Sandviken, Hofors, Falun, Borlänge, Gagnef, Vansbro, Malung-Sälén och Torsby.

”E16” Gävle – Oslo

Samarbetsprojektet Gävle-Oslo-förbindelsen har 2006 ansökt om att få riks-vägsstatus på hela vägsträckningen från Gävle till riksgränsen med beteckningen riksväg 16. I ett senare skede, när ytterligare vägförbättringar skett, planeras ansökan om Europavägsstatus, d.v.s. vägnummer E16. Härigenom blir den Skandinaviska Europavägskartan mera komplett.

Att EU allt mer fokuserar på en utveckling av bra förbindelser österut ger allt större aktualitet till frågan om E16:s vidare förlängning österut från Gävle hamn mot inte bara Finland utan även Ryssland och Balticum. Samarbetsprojektet har i början av 2007 anmält objektet till EU som svar på dess förfrågan om flaskhalsar i transportsystemet. I denna anmälan har projektet särskilt lyft fram tre objekt: Sträckan Kongsvinger – Torsby, rv 71 Malung – Borlänge och Gävle hamn.

Västerdalsbanan

Västerdalsbanan som idag når Malung, har tidigare och ska återigen – enligt regionens och länets målsättning – nå Sälén, som med cirka 60.000 turistbäddar plus dagturism är norra Europas största vinterturistområde. Malung-Säléns kommun är också Sveriges fjärde största turistområde på helårsbasis efter Stockholm, Göteborg och Malmö, oräknat Sigtuna/Arlanda. Potentialen för den interregionala tågtrafiken ligger på uppemot 1 miljon resor årligen och för godstransporterna 25-30.000 järnvägsvagnar.

Västerdalsbanan och dess förlängning mot Sälén utgör stommen i den kollektivtrafikutveckling som är nödvändig för samhällsutvecklingen och regionförstoringen inom vår egen region VästerDalarna/Sälénfjällen med anslutning till regioncentrum Borlänge-Falun. Via knutpunkt Borlänge når vi också andra delar av länet. Västerdalsbanan är Dalabanans förlängning till VästerDalarna/Sälénfjällen. I knutpunkt Borlänge möter den också huvudlinjerna mot Göteborg-Malmö-Köpenhamn resp. Gävle-Norrland. Liksom övriga järnvägslinjer i Dalarna ingår Västerdalsbanan i Tåg i Bergslagen. (se också kommunernas ”Handlingsprogram för Västerdalarnas Infrastruktur, väg-järnväg-buss” och ”Den Goda Resan i Dalarna.”

Med en allt mer integrerad utveckling över riksgränsen inom vintersportområdet Sälen – Trysil och med starkt accelererande krav på miljövänliga transporter är det naturligt att också se järnvägsfrågan i ett vidare perspektiv. En förlängning av Västerdalsbanan utgör en intererad del av Dalabanen från Stockholm-Arlanda-Borlänge vidare mot Malung - Sälen och kan i sin förlängning via Trysil nå det norska järnvägssystemet Elverum-Hamar-Gardermoen-Oslo. I denna gränsregion finns också skogsnäringen som arbetar på båda sidor gränsen och som har stora behov av godstransporter.

Mål och åtgärdsbehov för Västerdalsbanan

- *Restiden/hastigheten: - ”snabbt” (Stockholm – Sälen 3,5 – 4 timmar)*
- *Komforten/fordonen: - ”bekvämt”*
- *Elektrifiering och upprustning av befintlig bana*
- *Utbyggnad Malungfors – Sälen*

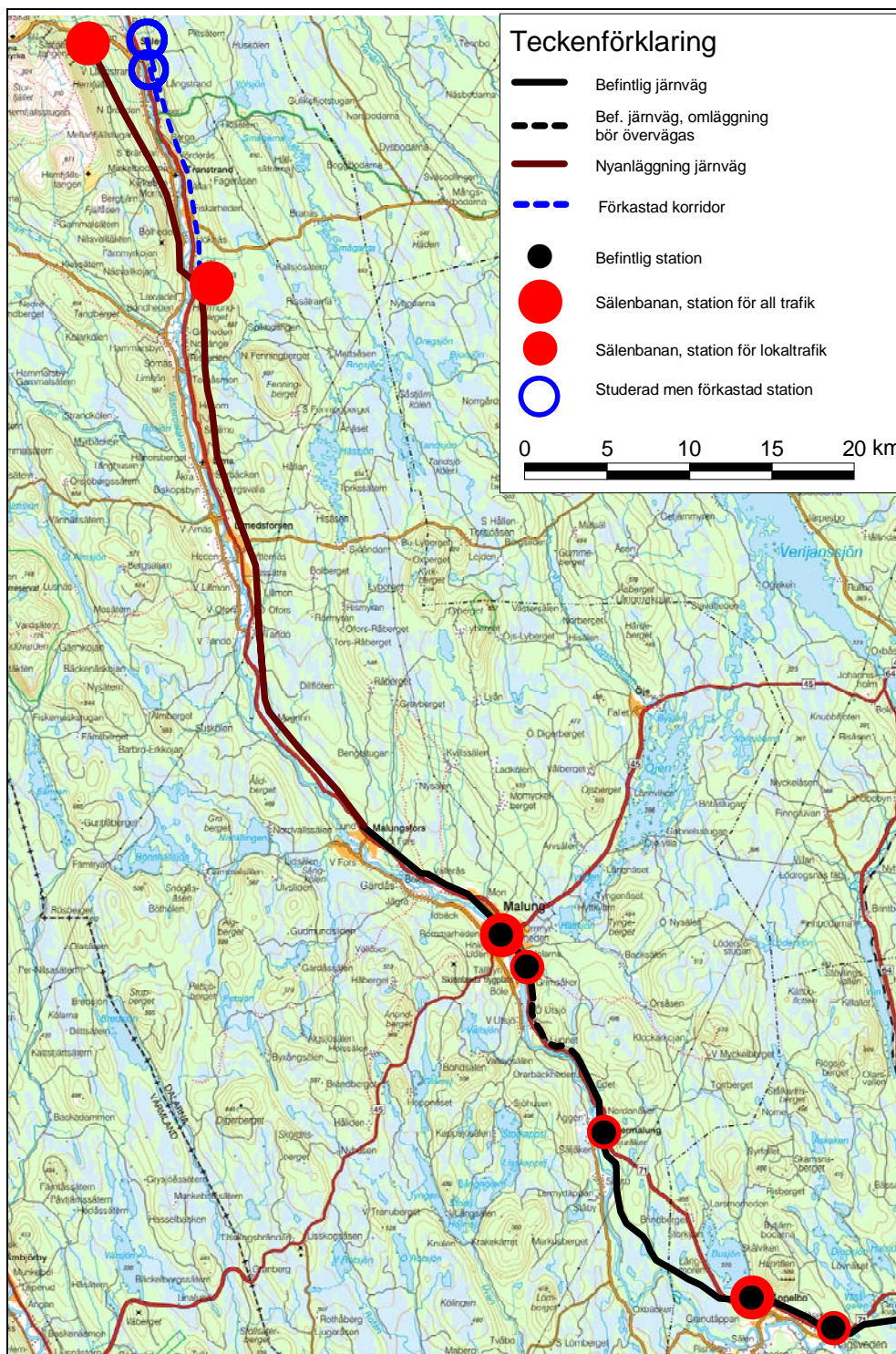
Som del i Tåg i Bergslagen bör befintlig bana snarast elektrifieras och rustas för att kunna integreras i regionens trafikupplägg med samma slags fordon och kortare restider. Det möjliggör också direktgående tåg till Malung, vilket i sig också kortar restiden men framför allt har en övergripande och strategisk betydelse för regionens utveckling och för möjligheterna att utveckla turisttrafiken till Sälen. Restiden Malung – Borlänge kan redan vid det idag blygsamma kravet på en snitthastighet av 110 km/h, och med dagens fordon, sänkas från nuvarande ca 1h 45-50 min till ca 1h 20 min. Restidsförkortningen är av central betydelse för regionförstoringen.

Elektrifiering och upprustning av Västerdalsbanan utgör också steg ett på vägen mot ett återupprättande av järnvägen till Sälen. Det andra steget är utbyggnaden till Sälen, från Malungfors till Kläppen, Fiskarheden och Lindvallen. Fiskarheden är ett av landets större inlandssågverk och vill som sådant ha tillgång till järnvägstransporter.

Under senare år har Västerdalsbanans kapacitet höjts något genom bl a åtgärder som medger STAX (Största tillåtna axellast) 25 ton. Därutöver är Västerdalsbanan pilotbana för Banverkets projekt trafikstyrningssystemet ERTMS Regional (European Railway Traffic Management system), som skall vara i drift 2008. Projektet är av internationellt intresse med förankring inom EU. Vagnparken på banan har däremot sedan några år varit ett stort bekymmer, ett faktum som borde leda till ett snabbt beslut om elektrifiering av banan.

Malungs station

Sälensbanan – framtida utbyggnad Malungsfors-Sälens. Källa: Sälensbanan, uppdatering av utredning. SWECO 2002

Kollektivtrafikutveckling – Den goda resan i Dalarna och Malung

I knutpunkt Borlänge möter Västerdalsbanan och dess förlängning till Sälens övriga järnvägslinjer inom Dalarna men också de interregionala järnvägsstråken mot Uppsala-Arlanda-Stockholm resp Göteborg-Malmö-Köpenhamn och Gävle-Norrland. Västerdalsbanan och dess förlängning till Sälens har också sin fortsättning över riksgränsen till Trysil och vidare mot Hamar-Gardermoen-Oslo. En busslinje Sälens-Trysil ansluter till den idag väl utvecklade busstrafiken Trysil-Oslo. Ett annat stråk att utveckla mot en mer övergripande inter-

regional karaktär är "Inlandsstråket" med buss, som idag finns Gällivare – Östersund – Mora och som genom förlängning Mora – Malung – Torsby kan nå tågtrafiken mot Kil – Karlstad - Göteborg. Idag trafikerar busslinje 95 mellan Mora och Sälen (Stöten).

I Malung-Sälens kommun är Västerdalsbanan Borlänge – Malung – Sälen huvudstråket där tåget Borlänge – Malung idag kompletteras med busslinje 157 Malung – Sälen – Stöten. Stråket nyttjas för såväl lokala och regionala som interregionala resor av alla kategorier, arbets- och studiependling, service-, fritids- och turistresor. I handlingsprogram för Västerdalarnas infrastruktur har kommunerna Malung-Sälen, Vansbro, Gagnef och Borlänge (2000-2001) angett följande mål för kollektivtrafiken. Dessa mål stämmer väl överens med vad som anges i det av Region Dalarna (2003) antagna handlingsprogrammet "Dalarnas framtida kollektivtrafik – Den goda resan i Dalarna":

Mål för kollektivtrafiken

- *Hög tillgänglighet*
- *Västerdalsbanan och dess förlängning mot Sälen är axeln för kollektivtrafiken genom Västerdalarna och svarar för den regionala och inter-regionala trafiken*
- *Busstrafiken svarar i första hand för det lokala trafikbehovet och matar till tågtrafiken, kompletterar tågtrafiken om så behövs*

Målet hög tillgänglighet för kollektivtrafiken nås genom:

- *hög turtäthet*
- *bekväma fordon, flexibla, handikappanpassade*
- *bra anslutningar: "dörr till dörr"*
- *bra terminaler och hpl: väntsal/väderskydd, cykel-/bil-P, tidtabell-/trafikinformation, anslutningsvägar – allt anpassat för funktionshindrade*

Arbetet med förverkligandet av handlingsprogrammet för den goda resan i Dalarna pågår i Malung-Sälens kommun, liksom i övriga länet, bl a linjeläggs skolbussar och anropsstyrda turer införs i linjetrafiken. Under 2005 har kommuner och landsting tagit beslut om att samordna också den särskilda kollektivtrafiken på länsnivå. Därmed möjliggörs en samordning mellan den allmänna och den särskilda kollektivtrafiken till ett sammanhängande transportsystem tillgängligt för alla. En utveckling av matarlinjer mot de övergripande stråken stimuleras. Längs de större stråken kommer väl fungerande anslutningspunkter/ "resecentra", att behöva utvecklas.

Det är angeläget att kollektivtrafikens framkomlighet och tillgänglighet beaktas i all fysisk planering i kommunen. Av särskild betydelse är att också bevaka framkomligheten för oskyddade trafikanter genom GC-vägnät som bör ansluta till kollektivtrafiksystemet.

Kraven på miljövänliga transportsystem kommer sannolikt att medföra att all fysisk planering i större utsträckning än idag måste ta hänsyn till möjliga kollektivtrafiklösningar.

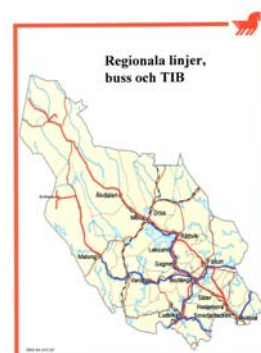
Utveckling av flygtrafiken i Malung och Sälen

Flyget är ett allmänintresse som kommunen bör bevaka så att dess utvecklingsmöjligheter underlättas. Se vidare under avsnittet Flyg under Kommunikationsintressen nedan.

Vision för kollektivtrafikförsörjningen i Dalarna 2015

Dalarna erbjuder bästa möjliga tillgänglighet till arbete, studier, service, fritid och turism för att skapa förutsättningar för regional tillväxt och utveckling. Medlet är kollektivtrafiken som erbjuder samhällsekonomiskt effektiva, attraktiva och långsiktigt hållbara resmöjligheter.

/utdrag ur Den goda resan i Dalarna

Kommunikationsintressen

Väg

Riksintresse för väg

I Malung-Sälens kommun finns två vägar utpekade som riksintresse för vägtrafiken enligt 3 kap 8 § miljöbalken:

- Europaväg 45 Mora – Torsby
- riksväg 71 Borlänge – Sälen – norska gränsen

Den svenska delen av E 45 Sicilien – Göteborg – Karesuando (- Nordkap) utgör en del av det nationella stamvägnätet, vilket innebär att åtgärder på denna inte belastar länstransportplanen.

Riksväg 71 är av stor betydelse för turismen till Sälenfjällen, men har också en vidare betydelse. Vid riksgrensens möts svenska riksväg 71 och norska riksväg 25 och två länders vägnät knyts därmed samman. Rv 71/rv 25 ansluter till E45 och ”E16” i Malung samt E6 i Hamar.

Allmänna vägar

Utöver E45 och 71 finns ett flertal allmänna vägar i kommunen som Vägverket ansvarar för.

Kommunen har ett lagstadgat väghållningsansvar som begränsas till gator och vägar inom detaljplanlagda områden där kommunen är huvudman (tidigare stadsplanlagda områden). Dessutom har kommunen väghållningsansvar för statskommunala gator och vägar.

På de vägar som berörs av fjälltrafiken, främst riksväg 71 och E45, är variationerna på trafikflödet mycket stora beroende på turistsäsongen. Normal dygnsvariation kompletteras här av kraftig säsongvariation. Vägverkets normala redovisning av transporter per årsmedeldygn är därför olämplig eftersom den tenderar att underdimensionera infrastrukturen med åtföljande negativa effekter på trafiksäkerhet och framkomlighet. Se även skrivning under kap. 6.2 Buller.

Kommunala gator och vägar

Kommunala gator/vägar finns inom detaljplanlagt område i Malungs tätort samt ytterligare två små områden (parkering Sälen by och vid Guldkusten i Lima).

Enskilda vägar

Det finns ett stort antal enskilda vägar i kommunen bl a byvägar och ett rikligt förgrenat skogsbilvägnät. Ansvaret för drift och underhåll av vägar inom tidigare byggnadsplaner och inom de nya detaljplaner där kommunen ej är huvudman handhas av samfällighetsförening eller vägförening. Särskilt i fjällen finns många samfällighets- eller vägföreningar.

Gång- och cykelvägar

Gång- och cykelvägar finns delvis utbyggda och bör succesivt kompletteras till ett sammanhängande nät med anslutning till viktiga målpunkter och till kollektivtrafiken, främst i Malungs tätort. I Sälen by planeras en gång- och cykelväg utmed Vikhansvägen för att betjäna den nya permanentbebyggelsen på östsluttningen, men också för att skapa ett sammanhängande gångstråk på båda sidor av älven mellan broarna. I den norra kommundelen fungerar den gamla banvallen, där järnvägen är nedlagd, på långa sträckor som en viktig förbindelse mellan byarna som ligger längs den hårt trafikerade riksväg 71.

Gång- och skidstråk i fjällområdet finns främst anlagda internt inom fjällanläggningarna för att knyta ihop viktiga målpunkter. Behov av ytterligare gång- och cykelvägar inom och mellan anläggningarna får beaktas i kommande planeringsskeden allteftersom turismen, särskilt barmarksturismen, utvecklas.

Gång- och cykeltrafik som är separerad från biltrafiken bör eftersträvas i områden med tät biltrafik.

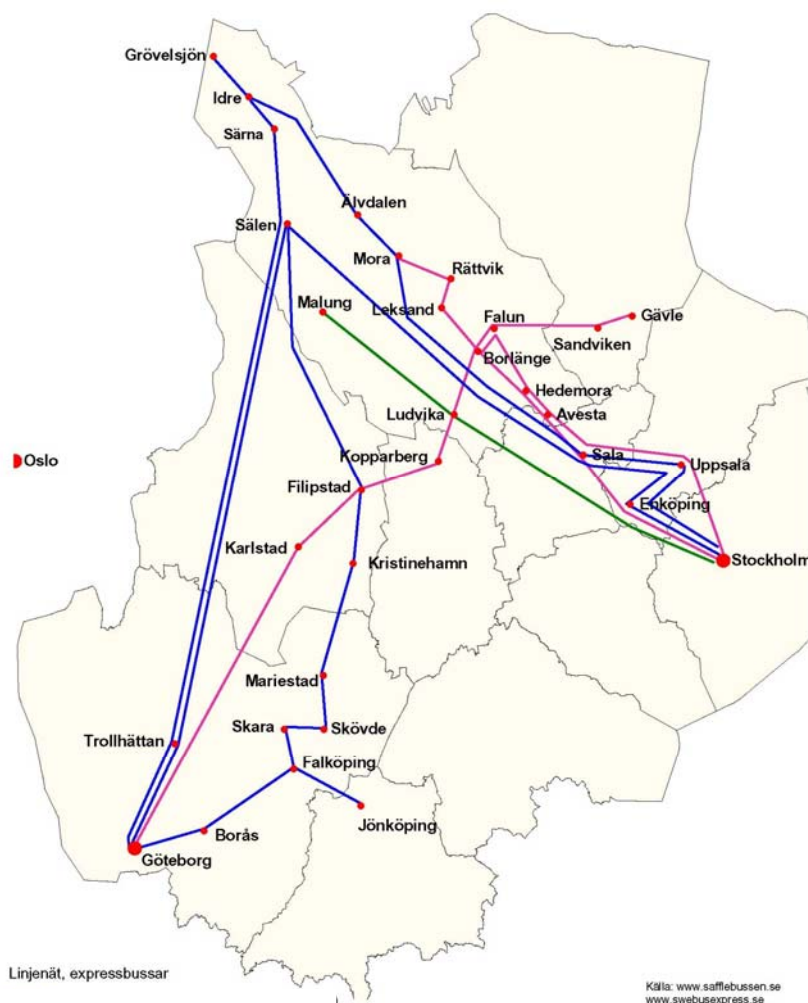
Busstrafik

Arbetet med förverkligandet av handlingsprogrammet för ”Den goda resan i Dalarna” (se Region Dalarna) pågår i Malung-Sälens kommun, liksom i övriga länet bl a linjeläggs skolbussar och anropsstyrda turer införs i linjetrafiken. Under 2005 har kommuner och landsting tagit beslut om att samordna också den särskilda kollektivtrafiken på länsnivå. Därmed möjliggörs en samordning mellan den allmänna och den särskilda kollektivtrafiken till ett sammanhängande transportsystem tillgängligt för alla. En utveckling av matarlinjer mot de övergripande stråken stimuleras. Längs de större stråken kommer väl fungerande anslutningspunkter / ”resecentra”, att behöva utvecklas. Det är bl a angeläget att en permanent iordningställd busstation kommer till stånd i Sälens by (detaljplan finns).

Inom länet är det trafikhuvudmannen Dalatrafik som sköter busstrafiken. Genom Dalatrafik deltar länet också i Tåg i Bergslagen. Malung-Sälens kommun och Sälensfjällen är också av intresse för bussföretag som erbjuder expressbussförbindelser från storstadsområdena. Kartan nedan är hämtad ur material, som tagits fram i samband med ”Den goda resan i Dalarna”; ang trafik över riksgränsen.

Det finns också expressbusslinjer från fjärrmarknader som går över riksgränsen till Trysil.

Expressbussar, linjenät

Vintersäsongen 2006-2007 har ett norskt bussbolag startat linjetrafik mellan Sälen och Trysil, som alltså sammanbinder de två ländernas kollektivtrafiksystem. Från Trysil nås Hamar – Gardermoen – Oslo och från Sälen Malung – Borlänge – Arlanda – Stockholm, liksom andra övergripande stråk som nås via knutpunkterna/regioncentra Hamar resp. Borlänge.

För trafiken inom Sälenfjällen har kommunens stadsarkitektkontor tagit fram en principskiss som visar hur olika delområden kan trafikeras och kollektivtrafikförsörjas. I ett första skede arbetade Dalatrafik med en del av detta koncept genom en s.k nöjesbuss. I nuläget finns en interntrafik i området som drivs av anläggningarna. Det finns stora möjligheter att vidareutveckla kollektivtrafiklösningarna inom området, vilket också sannolikt är nödvändigt utifrån kommande miljörestriktioner inom transportområdet.

Nationell och Regional vägtransportplan

Stråktänkandet och samarbetet i stråk belyser väl att åtgärder i infrastruktur- och också utanför kommunens gränser har stor betydelse för kommunen, bl a genom förbättrade möjligheter till arbetspendling och förbättrad tillgänglighet för såväl turistnäring som andra näringar. Dock måste bevakas att nödvändiga investeringar också genomförs inom kommunens gränser

Hösten 2003 invigdes den nya vägsträckan på rv 45, Värmlandsgränsen – Malung. Under samma tidsperiod har också rv 45 delen Malung - Mora genomgått en nödvändig upprustning. Hösten 2006 invigdes E45.

I Nationell plan vägtransportsystemet 2004-2015 finns inga objekt på E45 inom Malung-Sälens kommun upptagna. Ett viktigt objekt på E45 i kommunens närområde är Vägsjöfors i norra Värmland, ett objekt som också sammanfaller med "rv16/E16", dvs den öst-västliga vägförbindelsen Gävle-Oslo. Det är angeläget att Vägsjöfors snarast åtgärdas.

Vintern 2001 invigdes rv 71 till Sälen, dvs först då nåddes Sälen av riksvägnätet. Sedan mitten av 1990-talet har genom länstransportplanerna en rad investeringar och förbättringsåtgärder genomförts på rv 71 Sälenvägen. Lokalt i Sälen märks den nya uppfarten till fjället, sträckan Sälen – förbi Sälsäteren, men här finns också investeringar som Djurås-Mockfjärd, Björbo, Äppelbo samt förbättringsåtgärder av olika omfattning (se t ex Malung – Vansbro). För sträckan Tandö-Bu har en arbetsplan tagits fram av Vägverket och som varit utställd 13 maj-11 juni 2004. Vägverket har ännu inte tagit upp arbetsplanen för fastställelse. Kommunen ser det som angeläget att planen fastställs.

Riksväg 71 vid Yttermalung

I Länstransportplan för Dalarna 2004 – 2015 redovisas ett antal investerings- och bärighetsobjekt i Malung-Sälens kommun enligt nedanstående tabell.

Väg	Sträcka	Beskrivning	Planerat genomförande
Investerings och bärighetsåtgärder			
71	Östra Tandö – Bu	Ny sträckning	2011 - 2013
71	Förbi Yttermalung	Förbifart	Påbörjas 2015
71	Äppelbo – Malung	Kurvvrätningar	Efter 2015
71	Vid norska gränsen	Ny sträckning	Efter 2015
311	Hormundsvalla	Ny bro mm	Efter 2015
Trafiksäkerhetsåtgärder			
Inga åtgärder upptagna i planen inom Malung-Sälens kommun			

Kommunala vägförbättrings- och trafiksäkerhetsobjekt

Nedan redovisas av kommunen prioriterade trafiksäkerhetsobjekt resp. vägsträckor som bör förbättras, utöver de som redovisas ovan under avsnittet Nationell och Regional vägtransportplan:

Prioriterade trafiksäkerhetsobjekt

- Korsningen Rv 71 – Albacksgatan, Malung: Cirkulationsplats samt gc-väg. Albackskorsningen finns med i länstransportplanen under trafiksäkerhetsobjekt. En förstudie tas nu fram av kommunen och vägverket i samråd.
- Korsningen Rv 71 Tandådalen – Kalvtjärnsvägen – Tandådalsvägen: Cirkulationsplats.
- Rv 71 bron över Västerdalälven i Sälens by, oskyddade trafikanter: Gång- och cykelväg med anslutning till gång- och cykelvägnätet i Sälens by.
- Gamla Fjällvägen genom Sälensåtern, oskyddade trafikanter: Förlängning av trottoar till rondell vid Lindvallen.
- Korsningen Rv 71 Hundfjällsvägen – Fjällsåsvägen, Hundfjället: Cirkulationsplats.
- Korsningen Rv 71 Malungsfors väg 517 – lokalgata – centrum: Minirondell.
- Lv 311 Hormundsvalla med en smal bro efter tvära kurvor är ett särskilt angeläget trafiksäkerhetsobjekt som bör åtgärdas snarast. Vägverket har här tidigare inlett studier av förslag som innebär relativt omfattande nybyggnad av väg jämte ny bro. Stadsarkitektkontoret har tagit fram ett betydligt mindre omfattande förslag som bör bli mindre kostsamt att genomföra.

Vägförbättringar på sträckorna:

- Lv 311 Sälen – Fulunäs
- Rv 71 Transtrand – Sälen
- Lv 311 Fulunäs – Öjvallsberget

Utöver ovanstående objekt finns ett antal vägvägsnitt som på sikt kan visa sig önskvärda att åtgärda.

Förbättrade anslutningar till Norge

Väg 71 och dess anslutning till det norska vägnätet och den norska riksväg 25 kan på sikt behöva förbättras. Det gäller även delar av gränspassagen via väg 1047 mot norska Flermoen. särskilt gäller det sträckan mellan Gränsbo till Närsjökorset, dvs anslutningen till väg 1053 som utgör förbindelse mot väg 71.

Länsväg 311 vid Hormundsvalla

Utfarter i fjällområdet

Under samrådet har påpekats att det finns flera trafiksäkerhetsmässigt olämpliga in- och utfarter till stugområden längs bl a Fjällvägen med skymd sikt bakom kurvor och krön. Det bör i första hand vara resp. samfällighetsförenings/stugägarförenings ansvar att påtala åtgärdsbehov för Vägverk och kommun, så att de kan tas med i den successiva planeringen av trafiksäkerhetsbefrämjande åtgärder längs det allmänna vägnätet.

Järnväg

Riksintresse för järnväg

Västerdalsbanan, som omfattar sträckan Malungsfors – Malung – Vansbro – Repbäcken – Borlänge, är på grund av sin betydelse för godstrafiken utpekad som riksintresse för järnväg på sträckan *Malung – Repbäcken*. Kommunen anser att utpekandet av riksintresset även bör ha sin grund i banans betydelse för utvecklingen av turismtrafiken till Sälenfjällen. Kommunen har också begärt att järnvägsreservatet Malungsfors – Sälen, dvs till Kläppen, Fiskarheden resp Lindvallenområdet skall utpekas som riksintresse. Detsamma bör gälla ett ev. vidare järnvägsreservat mot norska gränsen i syfte att sammankoppla två nationella järnvägsnät.

Persontrafik

Sträckan Borlänge – Malung trafikeras med fem avgångar i vardera riktningen på vardagar och tre på helgdagar. Banan har nyligen börjat trafikeras med ett nytt tågset (Itino). Med det nya trafikstyrningssystemet ERTMS Regional, som kommer att vara i drift 2008 öppnas möjlighet till varannantimmestrafik. Dalatrafik ansvarar för tågtrafiken genom Tåg i Bergslagen.

Kollektivtrafikens huvudstråk i regionen VästerDalarna/Sälenfjällen är tågtrafiken Borlänge-Malung och den anslutande busstrafiken linje 157 Malung-Sälen-Stöten/Rörbäcksnäs. I bra anslutningspunkter/resecentra skall huvudstråket möta lokala linjer (se kommunernas "Handlingsprogram för Infrastruktur i Västerdalarna" och "Den goda resan i Dalarna"). För att kunna möta efterfrågan på lokala, regionala och interregionala resor måste tågtrafiken utvecklas, den skall vara snabb och bekväm och ha hög frekvens, dvs turutbudet måste utökas. Trafiken skall erbjuda goda möjligheter till arbets- och studiependling, service- och fritidsresor, tjänste- och turistresor såväl inom regionen som mellan regionen och omvärlden. Fjärrtrafiken bör nå Malung utan tågbyten, dvs genom direktgående vagnar till Malung utan byten i Knutpunkt Borlänge.

För att nå Sälen finns även möjlighet att åka tåg till Mora och sedan vidare med buss inklusive bussbyte i Fiskarheden. Busstransferen är cirka 50 % längre än från tåg till Malung.

Godstransport på järnväg

Godstransport på Västerdalsbanan sker f.n från Rågsveden i Vansbro kommun och söderut. På sträckan mellan Malung och Malungsfors timmerterminal är spåret idag inte i drift.

Fiskarhedens Trävaru AB, som ligger strax norr om Kläppen Ski Resort, är ett av landets större inlandssågverk med intresse av järnvägstransporter. F n går i storleksordningen 90 lastbilar med släp dagligen till och från företaget. I kommuncentrum Malung finns ett antal grossistföretag, som också genererar stora dagliga transportvolymmer på väg. Sälenfjällen, som under högsäsong är Dalarnas största "stad", kräver också sin varuförsörjning genom en ansevärd mängd godstransporter.

Planerade / diskuterade förändringar

Uppgradering av lasttålighet ska enligt länstransportplanen påbörjas före 2007, vilket under 2007 ska kompletteras med ett fjärrstyrt trafikstyrningssystem, en investering på 75 mkr.

En förnyad utredning av Sälenbanan utfördes på uppdrag av länsstyrelsen dec 2002 (*Sälenbanan, uppdatering av utredning*).

Framtidsplan för järnvägen – infrastruktursatsningar

Västerdalsbanan ansluter till Dalabanen (Stockholm-Uppsala-Borlänge). Banan har under en period varit klassad som s k länsjärnväg. Samtliga länsjärnvägar har från och med planperioden 2004-2015 överförts till stombanans nät och förvaltas därmed av Banverket, som i sin nationella banhållningsplan redovisar samtliga åtgärder i järnvägsnätet.

I innevarande långtidsplan 2004-2015 anges följande åtgärder på Västerdalsbanan, se nästa sida:

Satsningar, miljoner kr	-2003	2004-2006	2007-2009	2010-2015
Underhåll		**	**	**
Utbyten och upprustningar				3
Vansbro-Repbäcken- (Borlänge-Gävle), STAX 25 och lastprofil C	17	30 (inkl. dito på Siljansbanan)		
Västerdalsbanan, ökad kapacitet				30
Västerdalsbanan, fjärrstyrt trafikstyrningssystem				75
** Underhållskostnaden beräknas uppgå till mellan 100-150 miljoner kronor under planperioden				

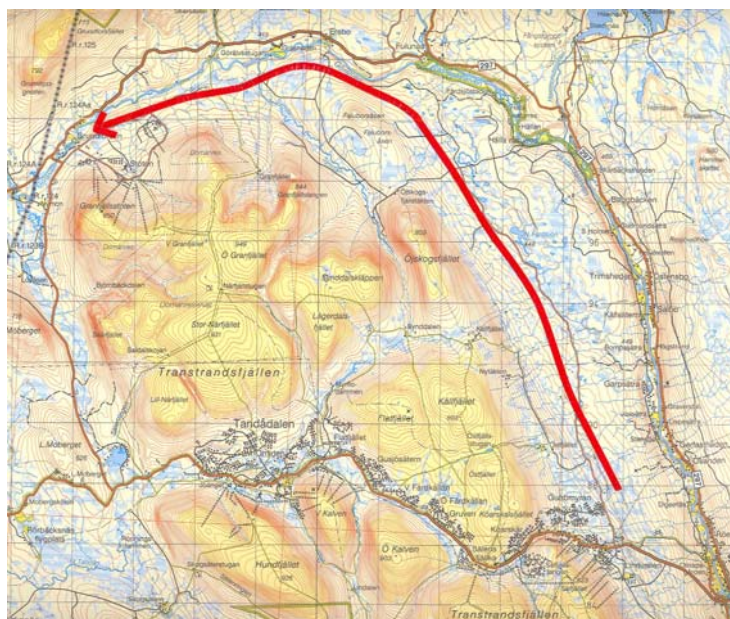
Västerdalsbanan är Banverkets pilotbana för det nya trafikstyrningssystemet ERTMS Regional, som är av europeiskt intresse. Systemet skall vara i drift på banan år 2008. Under 2006 presenterade Banverket internt, inom sitt projekt lågtrafikerade banor, ett investeringsbehov som pga eftersatt underhåll idag uppgår till i storleksordningen ca 400 mkr för att på sikt kunna behålla trafiken på banan. En elektrifiering, som har beräknats till mellan 130 – 200 mkr, ger kostnadsbesparingar både inom Tåg i Bergslagen och fjärrtågstrafiken genom effektivare trafikupplägg och fordonsutnyttjande med direktgående tåg till Malung. Bara miljövinster av en elektrifiering kan betala tillbaka investeringen på mindre tid än 10 år.

Västerdalsbanan

En förnyad utredning av "Sälenbanan" utfördes på uppdrag av länsstyrelsen dec 2002 (*Sälenbanan, uppdatering av utredning*). Utredningen bygger på samma återuppbyggnadssträcka, som återfinns i denna översiktsplan och som kommunen har krävt riksintressestatus för. Utredningen bör ses över vad gäller marknadsandel för tågtrafiken för att finna nivån för en positiv nettonuvärdeskvot (NNK), som är ett viktigt argument för investeringen, framför allt i förhållande till andra objekt. Till en sådan ska läggas de ovärderliga samhälls-ekonomiska effekterna av en återuppbyggnad av Västerdalsbanan till Sälen. Årsvolymen turistresor till Sälenfjällen ligger f n i storleksordningen 4 miljoner resor. Tillkommer resor till Trysil, norra Dalafjällen och VästerDalarna i övrigt. Pendlingsmöjligheterna inom regionen och till Sälens arbetsplatser skulle öka dramatiskt.

Sedan länge finns på idéplanet en tanke och en önskan om att gå vidare och med en järnvägsförbindelse sammanbinda de allt mer integrerade turistområdena Sälen – Trysil och därmed också de två nationella järnvägsnäten. Redan var för sig är både Sälen och Trysil idag det största vintersportområdet i resp. land men genom bl a ägarintressen och marknader, som går korsvis över riksgränsen, pågår en utveckling mot **ett större, integrerat svensk-norskt turistområde med mycket stor mottagningskapacitet**. Detta bör rimligen också avspeglats i satsningar på infrastrukturen som kan ta sin grund inte bara i turistnäringens och regionförstoringens persontrafik utan också i skogsnäringen och godstransporterna.

Investeringar i infrastrukturen skall jämföras med investeringarna i regionen VästerDalarna/-Sälenfjällen: Bara inom Sälenfjällen har den årliga investeringstakten under lång tid legat på nivån ca 200 mkr, under de närmaste 3-5 åren väntas investeringarna i anläggningarna uppgå till i storleksordningen 3 miljarder kr. Till dessa siffror ska läggas samhällets investeringar av olika slag, som över tiden uppgår till mångmiljardbelopp.

Schematisk illustration av sträckning, framtida förlängd Västerdalsbana mot Norge, via Stöten.

Flyg

Inom kommunen finns två mindre flygfält; Malungs Flygplats / Skinnlanda i Malung (Böle by) och Sälens Flygplats (Rörbäcksnäs/Mobergskölen) i Sälen (öster om Rörbäcksnäs / väster om Tandådalen/Hundfjället). Ingen av flygplatserna har idag reguljär flygtrafik och är inte säkerhetsgodkända av Luftfartsstyrelsen för att bedriva kommersiella flygtransporter.

Utöver de lokala flygplatserna finns större flygplatser i Mora, Borlänge, Torsby och Hagfors. Mora Siljan flygplats har viss chartertrafik till Sälenfjällen och Dala Airport har direktförbindelser till Stockholm, Köpenhamn och Göteborg.

Godkänd helikopterlandningsplats finns vid Hundfjällets anläggning.

Malungs Flygplats / Skinnlanda har idag en asfalterad 800 m lång bana utrustad med belysning för mörkeranvändning. Flygplatsen är klassad som allmän flygplats i Luftfartsverkets publikationer. Den är godkänd enligt 6 kap 9 § första stycket Luftfartslagen, men inte tillståndsprövad av länsstyrelsen enligt miljöbalken. Med en utbyggnad till 1200 m skulle nya möjligheter öppna sig för taxi-flyget (t ex 6-8 passagerare), vilket är av intresse för näringslivet i kommunen.

Sälens Flygplats har nyligen utökat sin bana från 900 till 1200 m, som nu asfalterats. Därmed öppnas möjligheten att ta emot bruksflyg upp till 5,7 ton, vilket beroende på flygplanstyp motsvarar ett taxiflyg med i medeltal 12-15 passagerare. Sälenfjällens flygklubb har startat Sälenflyg AB. En förstudie har tagits fram angående en vidareutveckling av Sälens Flygplats till en större flygplats med en banlängd på 2300 m och kapacitet / hjälpmedel att ta in större plan, för i storleksordningen 120 passagerare och mer. Utvecklingsfrågorna skall diskuteras med Luftfartsstyrelsen varefter Sälenflyg AB kommer att ta beslut om hur man skall gå vidare.

Kring flygplatserna finns av säkerhetsskäl ett angivet område där det gäller höjdbegränsningar för bebyggelse och anläggningar, se kap. 7.3 *Övriga bestämmelser, Höjdbegränsade områden*.

Det kan ligga ett värde i att Malungs och Sälens flygplatser håller samma banlängd 1200 m och därmed kan utgöra alternativ till varandra. Flyget är ett allmänintresse som kommunen bör bevaka så att dess utvecklingsmöjligheter underlättas.

Tele, mobil, IT m m

Regeringens mål vad gäller IT-infrastruktur är att det ska finnas tillgång till en väl utbyggd bredbandig digital infrastruktur till rimlig kostnad för landets samtliga hushåll, företag, organisationer och myndigheter. Enligt kommunens IT-strategi ska samtliga hushåll och företag i kommunen ha tillgång till bredband år 2007.

Ett utbyggt bredbandsnät innebär bl a att förvaltningarna inom kommunen kan utnyttja verksamhetssystem oavsett var i kommunen man befinner sig, administration och samverkan mellan grannkommuner förenklas, möjlighet till införande av moderna, administrativa system för t ex ärende- och dokumenthantering ges, utnyttjande av Geografiska informationssystem, möjlighet för medborgare att utföra tjänster utanför kontorstid både hos kommunen och andra via Internet, kommunens kontakt med medborgarna förbättras med ökad möjlighet till insyn etc.

TeliaSonera AB (Skanova) har enligt avtal med kommunen etablerat ett öppet bredbandsnät i kommunen. Bredbandsutbyggnaden gällande ortssammanbindande- och lokala telenät färdigställdes år 2005. Ansvarig för utbyggnaden och driften är Skanova som också äger nätet. Utöver detta nät, har även en s.k. redundant (extra) stomnätsanslutning anlagts av Malungs Elnät AB, mellan Transtrand och Evertsberg (Älvdalens kommun). Täckningsgraden för bredband är hög i hela kommunen, och under planperioden ska arbetet med att behålla och utveckla en god IT-infrastruktur i området fortsätta.

Allmänna riktlinjer - kommunikationer

Utveckling av goda väg- och järnvägskommunikationer är en grundläggande förutsättning för kommunens invånare och näringsliv. Kommunens strävan att uppnå ett hållbart transportsystem sker i samarbete med regionala myndigheter och organ, andra angränsande kommuner i Sverige och Norge samt kommunens näringsliv.

Kommunen prioriterar en förbättring av väg 71, E45 och tillskapande av E16, dvs en öst-västlig förbindelse mellan Gävle och Oslo, samt förbättring och förlängning av Västerdalsbanan. Utöver dessa projekt finns behov av ytterligare åtgärder på vägnätet (se beskrivning ovan).

Kollektivtrafiken ska vara bekväm och ha hög tillgänglighet.

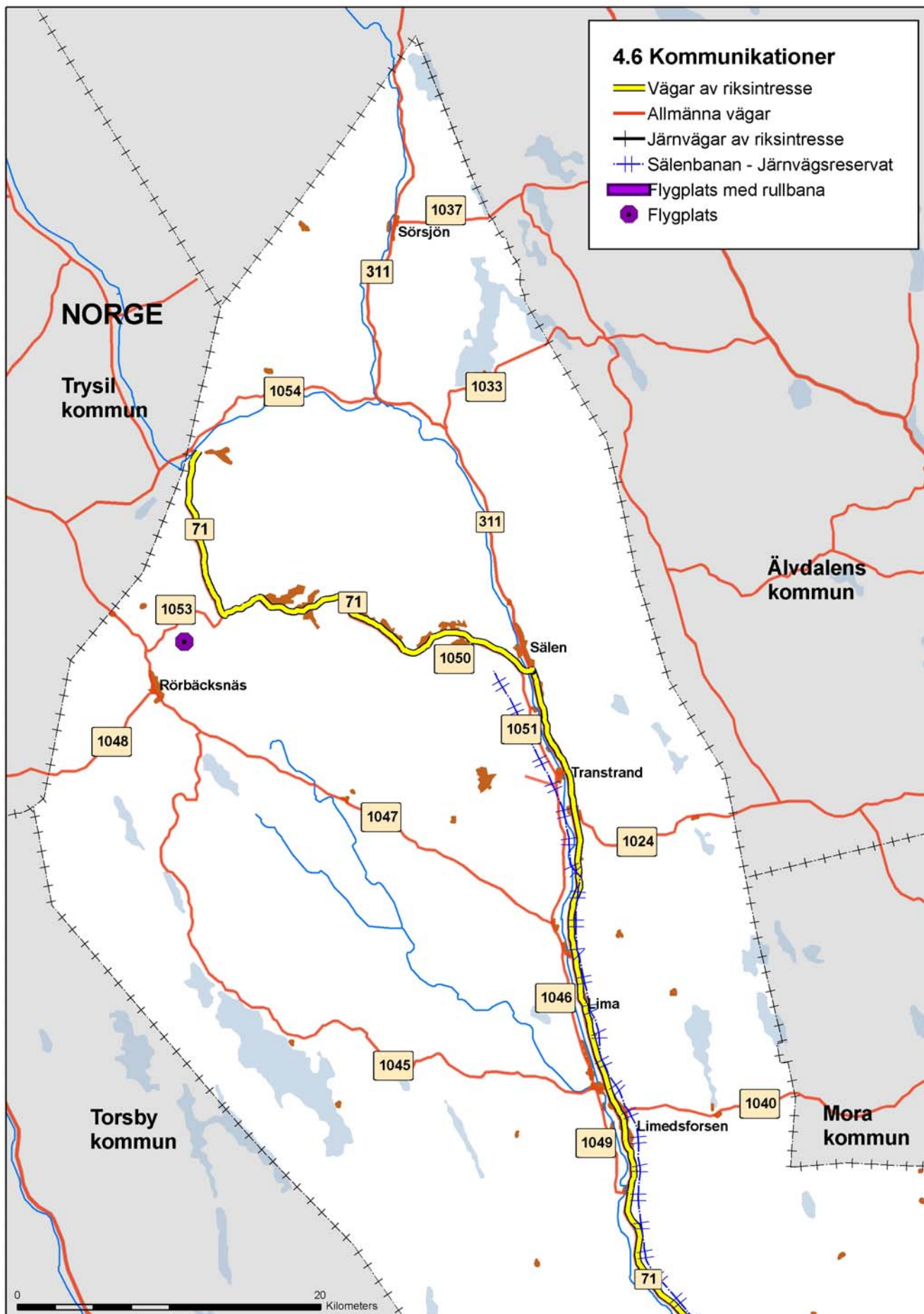
Godstrafiken på tåg bör utvecklas.

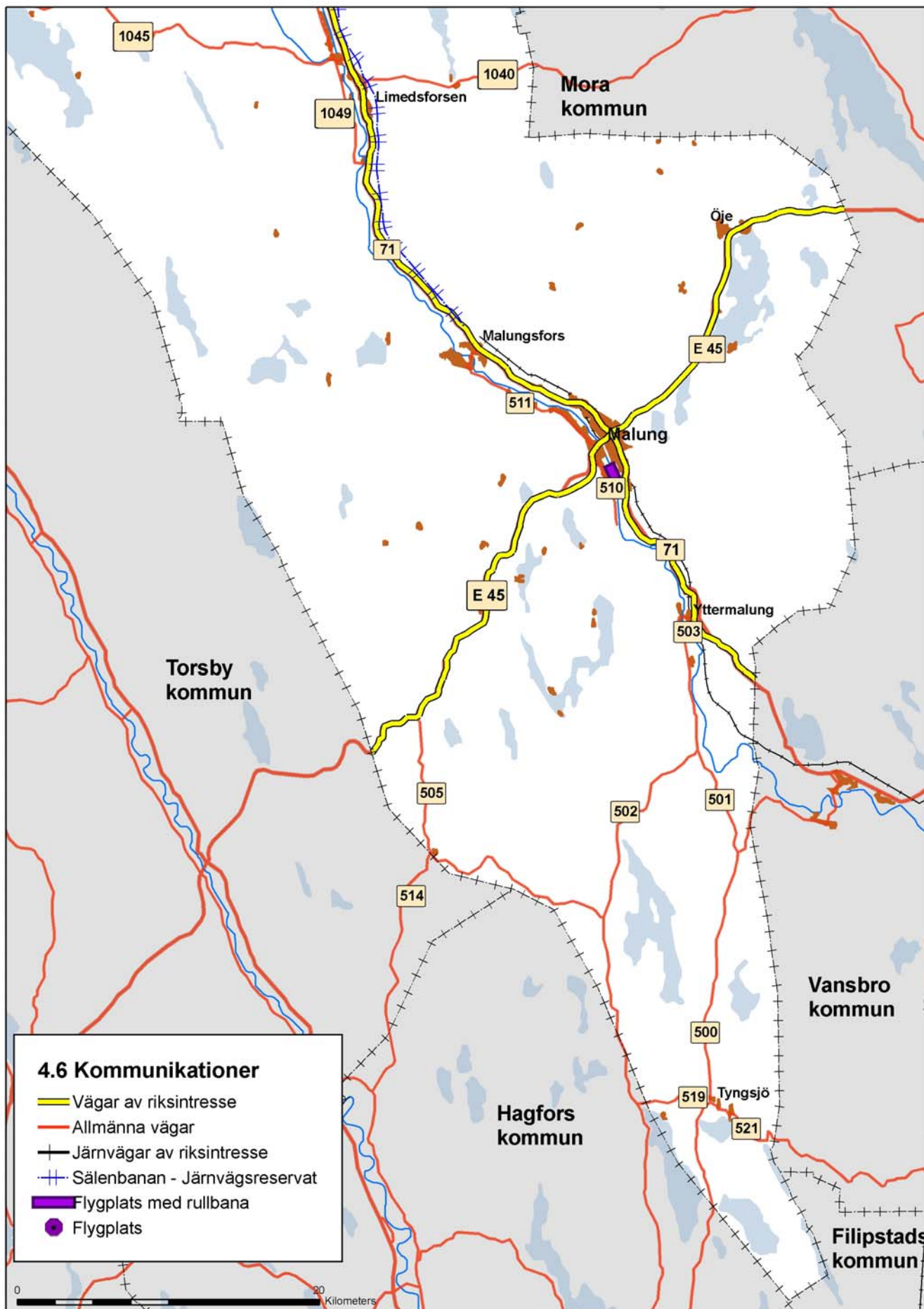
Malungs flygplats Skinnlanda bör på sikt utökas till en banlängd på 1 200 meter.

En framtida utbyggnad av Västerdalsbanan mot Norge via Stöten bör inte omöjliggöras vid utbyggnader i Lindvallen och i Stöten.

Anslutningsvägarna mot Norge behöver på sikt förbättras.

Kommunen ser det som angeläget att den tidigare framtagna utredningen från år 2000 om "Val av färdväg till Dalarnas län för besökare till Sälen-fjällen" uppdateras.

4.7 Friluftsliv och rekreation

Riksintresse för friluftslivet

Inom kommunen finns 3 områden som är av riksintresse för friluftslivet enligt 3 kap 6 § miljöbalken.

Områden av riksintresse för friluftslivet	
Nr	Namn
F 6	Fuluälven
F 7	Transtrandsfjällen
F 9	Västerdalälven med Görälven

Transtrandsfjällen utgör ett värdefullt område för rörligt friluftsliv och rekreation lokalt, nationellt och internationellt. Därför är Transtrandsfjällen även utpekade som område av riksintresse för turism och rekreation enligt 4 kap 2§ miljöbalken. Området ger stora möjligheter till olika aktiviteter som vandring, skidåkning, skoteråkning, jakt och fiske.

Lokala friluftslivsintressen enligt länets Naturvårdsprogram

Inom kommunen finns ett 25-tal områden som är av intresse för det lokala friluftslivet. Dessa områden har utpekats i länets Naturvårdsprogram från 1988.

Områden av lokalt intresse för friluftslivet			
Nr	Namn	Beskrivning	Klass
4	Särkån	Å	3
9	Faxfjället, Mellanfjället och Näsfjället	Fjäll och Fjällskog	1
11	Görälven-Hälla	Älvlandskap	1
18	Stor-Närfjället	Fjällområde	1
25	Närsjön	Rödingsjö	2
29	Sälffjällsmyren	Myr	3
30	Versjö-komplexet	Myrkomplex	1
34	Fejman	Å	2
35	Bredvalla	Naturskog	2
36	Hällkällgraven	Dalgång	3
42	Grå-Larsknipen	Skogsområde	3
44	Äran	Å	2
49	Limhäa	Sydväxtberg	2
57	Tisjön	Sjö med myr	2
60	Gräsbrickan	Fäbod	2
62	Tandövala	Skogsområde	1
63	Bergsätern	Fäbod	2
65	Mosätern	Fäbod	2
69	Lybergsgnupen	Naturskog	1
75	Gravån	Kanjon, berggrund	2
79	Vålberget	Fäbod	2
80	Öjen	Sjö- och skogsområde	3
83	Byråsen	Skogsområde	3
97	Haftahedarna	Isälvsavlagring	1
100	Upprämmen-Upprämmälven	Rödingsjö	3

Utöver ovanstående friluftslivsintressen finns i anslutning till flera tätorter och byar områden som relativt sett är mer livligt frekventerade än andra för friluftaktiviteter. På vissa platser finns elljusspår, stigar, leder, närbelägna vattendrag och sjöar som lockar till ett mer intensivt friluftsliv. Följande områden bedöms som särskilt värdefulla:

Tätortsnära friluftsområden

Eggarna, Sportfältet Malung-Kvarnberget, friluftsområdet öster och sydost om Malungs samhälle, området vid Byråsen, Öjsberget, Ytternäs, Horrmundbergets södra del, Tjärnhedens idrottsplats och spårrområde samt Sörbäcken.

Sjöar och vattendrag

Kvien, Kappsjöarna, Hättsjön-Tyngen-Öjesjöns omgivningar, Rönnhällsjön-Niställingens sjösystem, Hässjön, Femten, Tisjön-Grycken och Horrmundsjön.

Populära utflyktsmål

Lybergsgnupen, Öjsberget, Korsnäs naturstig söder om Sillerö, Tandövala, olika fåbodrar och Sälensfjällen.

Jakt

Jakt är en betydelsefull fritidsverksamhet för många boende i kommunen. Jakten är främst inriktad på älg men också andra viltbråd jagas om än i mindre omfattning. De flesta jaktlag består av personer med lokal anknytning.

Fritidsfiske

Fritidsfisket är beroende av en god naturmiljö med friskt vatten för att skapa goda livsbetingelser för naturliga eller inplanterade fiskbestånd. Fritidsfiske har en begränsad betydelse för livsmedelsförsörjningen, i stället är naturupplevelsen det primära. Ofta sätts fisken tillbaka efter fångst.

Fritidsfiske är ett sätt för turismnäringen, främst i fjällen att få en jämnare sysselsättning över året.

Görälven, Fuluälven, Västerdalälven, Fejman, Äran med flera rinnande vatten är av betydelse för fritidsfisket.

Upprämnen, Kvien, Rysjön, Kappsjöarna, Almasjön, Hättsjön-Tyngen-Öjesjöns omgivningar, Rönnhällsjön-Niställingens sjösystem, Hässjön, Femten, Tisjön-Grycken och Horrmundsjön utgör attraktiva sjösystem som också är värdefulla för fritidsfisket.

Fiskevårdsområdesföreningarna i kommunen administrerar fiskekorts- hanteringen som ger tillgång till de allra flesta vatten i kommunen.

Försurningen, vandringshinder och flottledsrensning har bidragit till skador på produktionen av naturliga fiskebestånd i rinnande vatten vilket lett till minskad fiskavkastning.

Uthållighet i kommunens sjöar och vattendrag innebär att vattensystemens produktionsförmåga, biologiska mångfald samt ekologiska och vattenhus- hållande funktioner bevaras och stärks. Några åtgärder av betydelse är: åter- skapa vandrings- och lekmöjligheter samt fortsätta kalkningen.

Fritids- och idrottsanläggningar

Sportanläggningar

Den mest kompletta sportanläggningen finns i Malung i form av de närbelägna områdena Skinnarvallen (fotboll, tennis), Sporthallen (handboll), Sportfältet (ishall, curlinghall, bandyplan, skyttehall, skidstadion, elljusspår etc). En friidrottsanläggning som är öppen sommartid finns inom sportfältet.

Anläggningar med fotbollsplaner kompletterat med andra aktiviteter finns också i Malungsfors, Yttermalung, Limedsforsen, Rörbäcksnäs, Tjärnheden (Sälens IF) och Sörsjön. Inomhushallar för handboll m.m. finns i Malung och Lima.

Detaljplan finns för en idrottshall i Sälens by. Hallen färdigställs under 2008.

Stigen till Lybergsgnupen

Idrottshall i Sälens by

Bad- och båtsport

Simhallen Skinnarbadet finns i centrala Malung och dessutom finns ett flertal mindre inomhusbad vid turistanläggningarna i fjällområdet.

Ett antal utomhusbassänger finns också inom kommunen; Hagabadet i Yttermalung, Malungs camping, Äråbadet i Lima och Tjärnheden, Lindvallen och Hundfjället i Sälen.

Naturbad finns vid Rysjön i Avradsberg, Tyngsjön, Bullsjön vid Malungs camping, Bysjön i Öje, Nissången väster om Gärdås, Perjostjärn i Malungsfors, Äråbadet i Lima, Hustjärn i Torgås, Kläppens camping, Gorrtjärn i Rörbäcksnäs och Kvickertjärn i Sörsjön.

Ett flertal mindre småbåtshamnar/förtöjningsplatser finns vid sjöar. Kanotuthyrning förekommer vid Malung, Sälens by, Kläppen, Sörsjön, Stöten, och Öje. Kanotleder finns bl a längs Görälven, Fuluälven och Västerdalälven.

Ridsport

I Tällbyn i Malung finns ett ridhus (Malungs ridklubb). Därutöver finns i Malung, Lima, Sälen och Sörsjön anläggningar som bedriver bl a turridningar på islandshästar. En travbana finns i Malungsfors.

Golfbanor

En 18-håls golfbana finns öster om Sälens by. I Malung finns en 9-håls golfbana som eventuellt kan byggas ut till 18 hål i framtiden.

Vid Granfjällsstöten byggs (2008) en 18-håls golfbana.

Motorbanor, skjutbanor

I kommunen finns cirka 15 skjutbanor. Många av dessa är jaktskyttebanor som oftast endast används under kortare del av året, medan andra används av t ex Hemvärnet och skyttegillen.

Motorbanorna i kommunen utgörs av Lima Motorsällskaps bana öster om Torgås och Malungs Motorklubbs bana vid Håarnavägen. Banor för Gocart och miniskotrar förekommer bl a i Sälenfjällen.

Leder och spår

I Sälenfjällen finns ett kraftigt förgrenat ledsystem för såväl sommar som vinterbruk. Utanför fjällområdet finns dels leder intill anläggningar t ex vid Byråsen, dels stigar som ofta har målpunkter i fäbodan och utbyar.

Följande leder har en särskilt hög dignitet:

- **Kungsleden.** Denna led som med vissa avbrott sträcker sig genom hela den svenska Fjällkedjan till Abisko i norr har sin sydligaste målpunkt vid Högfjällshotellet i Transtrandsfjällen.
- **Sälenringen.** Runt det förgrenade ledsystemet i Transtrandsfjällen löper en uppsamlande led, som är av väsentlig betydelse ur fjällsäkerhetssynpunkt. Längs leden finns nödtelefoner och raststugor (Kungsleden sammanfaller till del med Sälenringen).
- **Vasaloppsspåret** mellan Sälen och Mora.

Vid Vasaloppstarten ställs stora krav på infrastruktur och parkering i samband med Vasaloppveckan.

Gamla "buffringvägar" till fäbodan och färdvägar (mellan Malung-Värmland och Torgås-Norge) används sommartid vid kulturella arrangemang.

Elljusspår för skidåkning och motion finns vid Sportfältet i Malung, Öje, Gärdås-Byråsen-Bullsjön, Tandö, Torgås-Kläppen och Sälen.

På rätt led i Sälenfjällen

Utgiven av länsstyrelsen i Dalarna och Malungs kommun

I kommunen är både motor- och friluftsinteressen stor. Skoterklubbarna har i samråd med kommunen och andra berörda skapat ett sammanhängande skoterledsystem över hela kommunens yta. I Sälenfjällen finns leder utmärkta för skotertrafik i form av skoter- och kompisleder. Kompislederna är tillåtna för både skoter- och skidåkning. Regleringsområden med förbud mot skoteråkning med undantag av anvisad skoterled genom området finns inom Sälenfjällen. Se vidare kap 4.8 Skotertrafik och regleringsområden. I kommunen finns även flera elljusspår för skidåkning och löpning. *Se även kap 4.10 under rubriken Kulturhistoriska vägar och stigar.*

Naturrum

Det finns enligt länsstyrelsen ett behov av en lokal för naturinformation till besökare i Sälenområdet. Kommunen ser positivt på en ev. etablering av ett Naturrum i Sälenfjällsområdet.

Strandskydd

Se vidare under kapitel 4.9 Naturmiljö och biologisk mångfald.

Allmänna riktlinjer - friluftsliv och rekreation

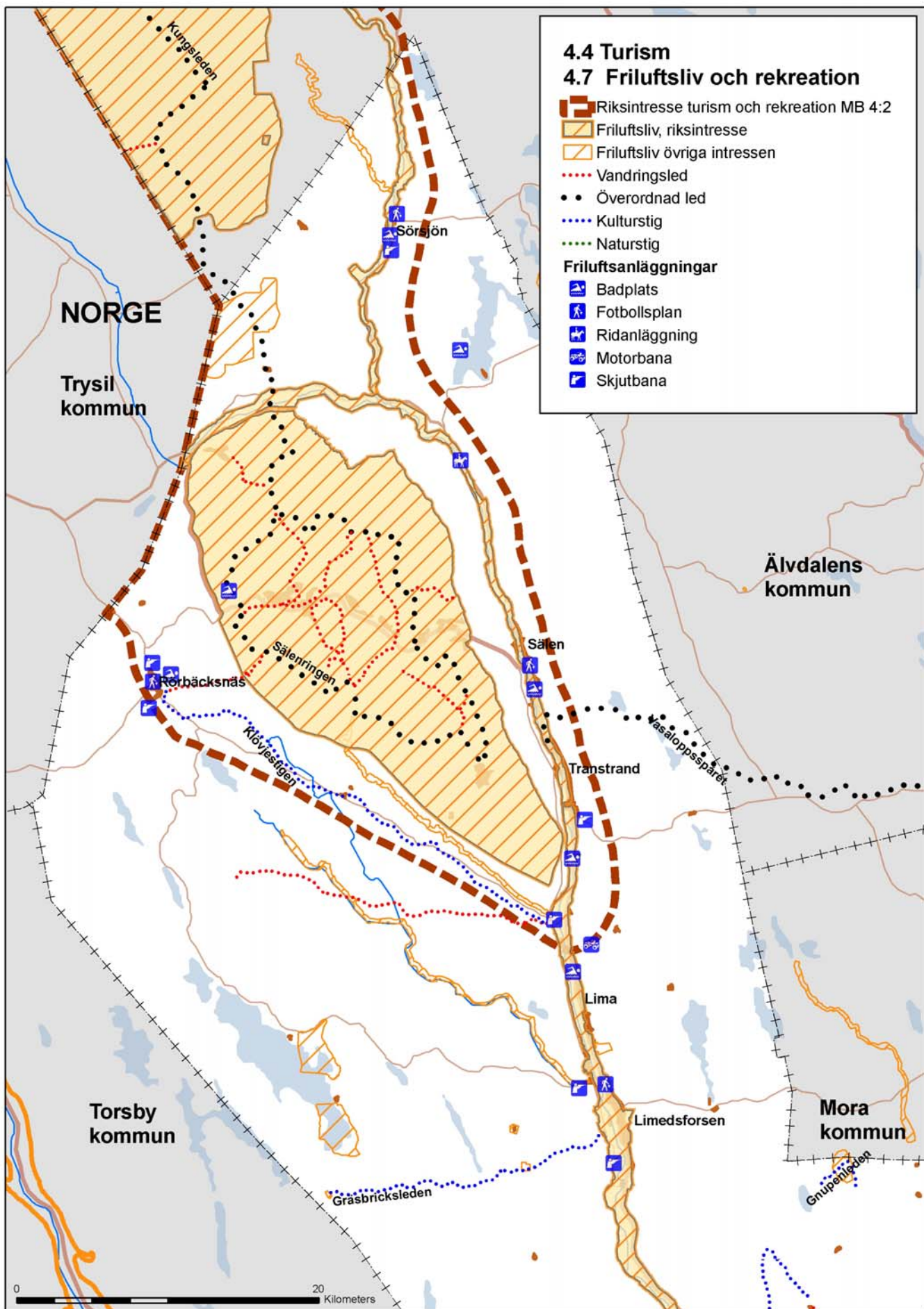
I de fall detaljplan saknas som närmare reglerar hur bebyggelse får tillkomma m m invid anläggningar för friluftslivet, bör vid beslut om ändrad markanvändning anläggningarnas behov av frizoner och utveckling särskilt beaktas.

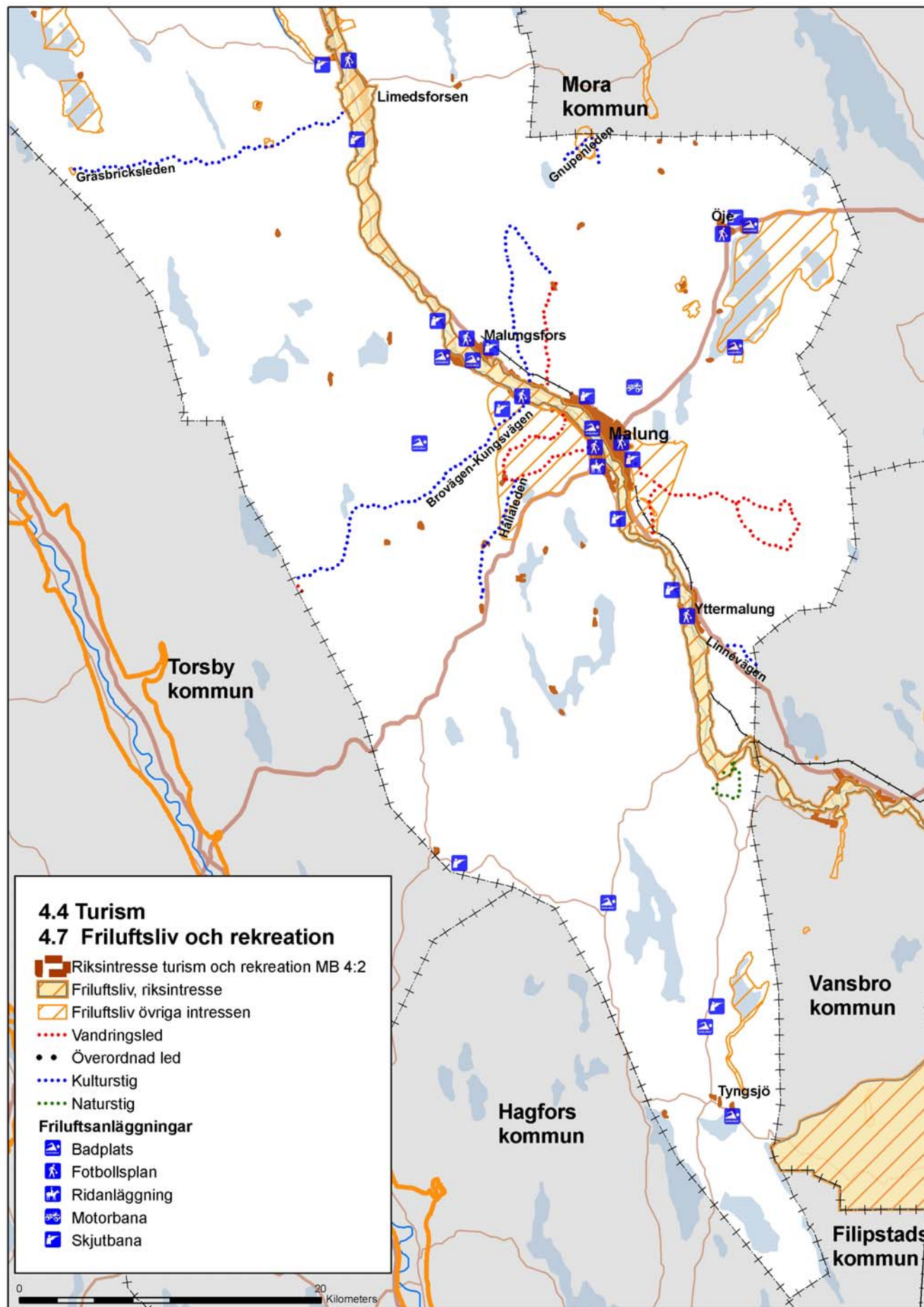
Lokalisering av anläggningar för motorsport och skjutbanor ska ske med särskilt beaktande av buller, beträffande skjutbanor även säkerhet. Motorsport och skjutbanor är miljöprövningspliktiga.

Vid frågor om markanvändning som berör viktigare leder av allmänt intresse förutsätts att stor hänsyn tas till lederna. Justeringar av ledsträckningar bör endast tillåtas om en med hänsyn till ledens säkerhet och framkomlighet fullt godtagbar lösning erhålls. Om en äldre led/stig av kulturhistoriskt intresse berörs av exploatering bör vederbörlig hänsyn tas.

Mindre byggnader avsedda för det rörliga friluftslivets behov och för allmänt bruk, som enklare raststugor, rastkojor och vindskydd kan få tillkomma på lämpliga platser, t ex längs leder under förutsättning att förhållandena bedöms lämpliga och att hänsyn tas till landskapsbild och terrängförhållandena vid placering och utformning av byggnader.

Inom Vasaloppets närmaste omgivning ska vid markanvändningsfrågor särskild hänsyn tas till Vasaloppet och tillhörande verksamheter.

4.8 Skotertrafik och regleringsområden

I Malung-Sälens kommun är nyttjandet av skoter stort. Skoterklubbarna har i samråd med kommunen och andra berörda skapat ett sammanhängande led-system över hela kommunens yta. Där finns också ett antal företag med verksamhet som vintertid nyttjar områdets omfattande ledssystem för skotersafari, vesseltrafik, hundspann etc.

Under hösten 1992 tillsatte kommunstyrelsen, på uppdrag av kommunfullmäktige, en arbetsgrupp vars uppdrag var att införa en reglering av skotertrafiken i Sälenfjällen. De tre politiskt tillsatta kommunala representanterna adjungerade representanter från följande organisationer till Arbetsgruppen Skotertrafik i Sälenfjällen: Länsstyrelsens miljövårdsenhet, Sälen Fjällsäkerhetskommitté, Sälen Snöskoterklubb, Föreningen Fjällstugägarna i Sälen, Turismintressenter i Sälen, Polismyndigheten och CIFRO-Fjällräddarna.

Vintersäsongen 92/93 var första försöksperioden för den reglering av skotertrafiken som arbetsgruppen har genomfört. Idén bakom projektet ”På rätt led i Sälenfjällen” har hela tiden varit, att med information, uppskyltning och viss reglering förbättra hänsynen mellan skoterförare och skidåkare. I Sälenfjällen finns goda förutsättningar för både turåkning på skidor och skoteråkning, men det krävs ömsesidig hänsyn för att alla skall trivas. Framför allt är det skoterns buller och avgaser som stör skidåkaren och skapar konflikter, men vid större ansamling kan också andra konflikter och störningar uppstå, inte minst vad gäller slitage, men även t ex synintryck i landskapsbilden.

Arbetsgruppen har sedermera fått uppdraget att hantera skoterfrågor i hela kommunen. Arbetsgruppen Skotertrafik i Malung-Sälens kommun har samarbetat med Länsstyrelsen Dalarna miljövårdsenheten, Polisområde Norra Dalarna, Sälen fjällsäkerhetskommitté, Sälen fjällräddare, Sälen snöskoterklubb, Sörsjöns snöskoterklubb, Skotersektionen Lima Motorsällskap, Malungs snöskoterklubb, Turismintressenter i Sälen, Lima och Transtrands Besparingskogar och Föreningen Fjällstugägarna i Sälen. Kommunen och länsstyrelsen har vardera en tillsyningsman i Sälenfjällen. Från 2007-01-01 har Arbetsgruppen Skotertrafik i Malungs kommun upphört. Skoterfrågorna hanteras direkt av Kommunstyrelsens Arbetsutskott.

”På rätt led i Sälenfjällen” har varit och är kommunens samarbetsmodell för skotertrafikens utveckling, men utvecklingen i andra kommuner och områden kommer som tidigare att följas och studeras. I västra Härjedalen har det t ex utvecklats en samarbetsmodell mellan kommunen, turistnäringen och de lokala markägarna för att möjliggöra en fortsatt utveckling av snöskoteråkning som kommersiell och turistisk resurs på den lokala bygdens villkor. Samarbetsmodellen kan vara av intresse i den fortsatta utvecklingen.

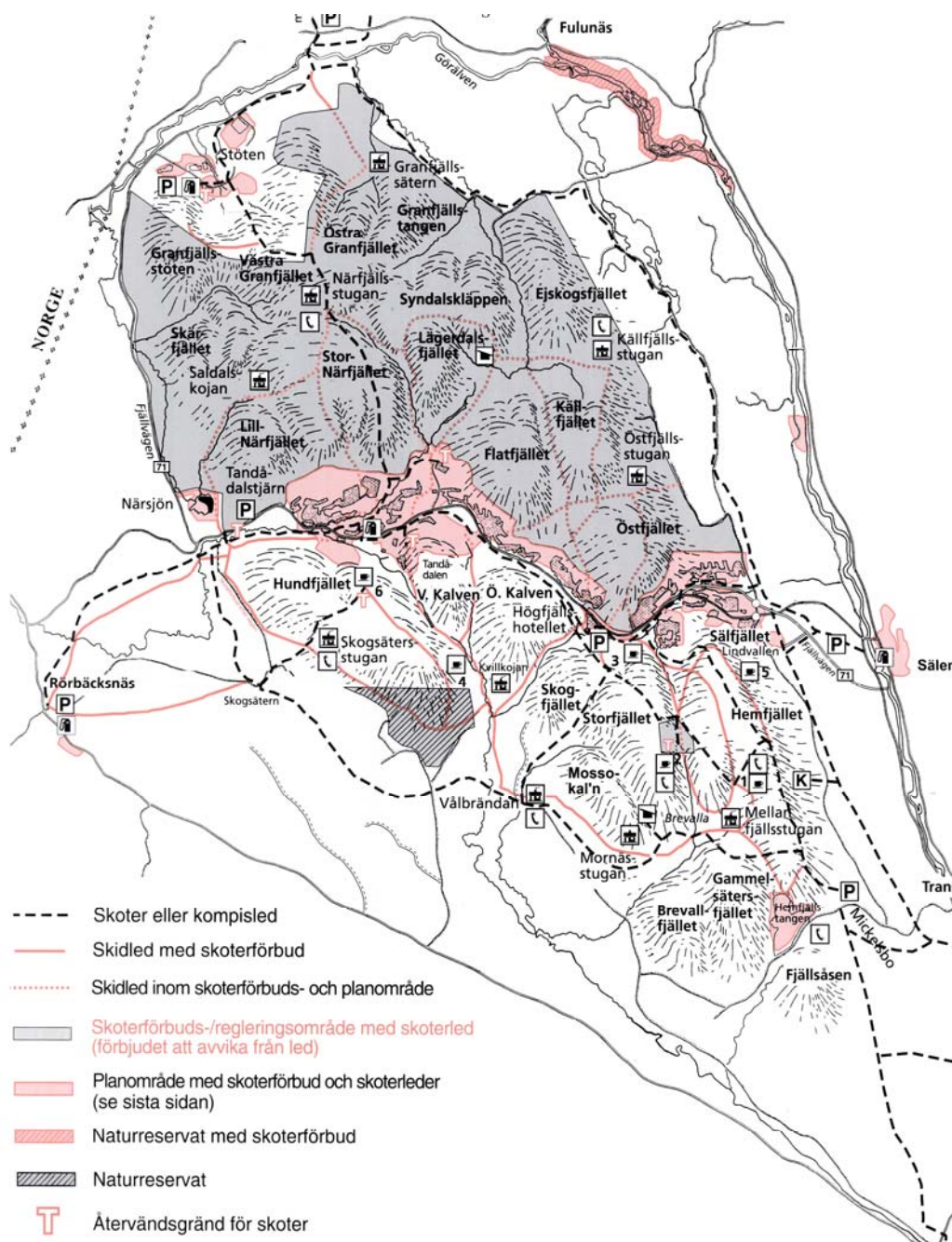
1997 införde staten Regleringsområdet Transtrandsfjällen, som täcker merparten av området mellan riksväg 71 (Fjällvägen) och Görälven. Under de senaste åren har utvecklingen medfört att kommunen även har infört regleringsområden i fjällområdet söder om riksväg 71 (Fjällvägen). Regleringsområdena redovisas på karta ”På rätt led i Sälenfjällen” på nästa sida. Inom dessa områden råder förbud mot terrängkörning utom på anvisad led. I nuläget anser kommunen inte att det är aktuellt att införa ytterligare regleringsområden, men utvecklingen bör nog följas och eventuella styrmedel mot negativa effekter övervägas. Den tekniska utvecklingen av skotern är här av stort intresse för att minimera konflikten mellan skotertrafiken och andra friluftslivsintressen vad gäller främst buller och avgaser. Särskilt viktigt att uppmärksamma är även betydelsen av tysta områden i fjällen men också synintryck i landskapsbilden.

Skoterledkarta 2006:

En karta över skoterlederna inom kommunen finns framtagen av Malungs och Sälen snöskoterklubb, Sörsjön skoterklubb och Lima motorsällskap.

På nationell nivå fortsätter arbetet att minska konflikterna mellan skoteråkare och andra friluftsintrussen. På initiativ av Vägverket har en arbetsgrupp med olika intresseorganisationer under ledning av Vägverket Region Norr tagit fram ett Snöskoterprogram (2005/2006). Programmet föreslår ett antal åtgärder inom de övergripande kategorierna; Ansvar och delaktighet, Infrastruktur - snöskoterleder, Trafiksäkerhet och Miljö. Länsstyrelsen i Norrbottens län har också fått i uppdrag av regeringen att utreda omfattningen av terrängtrafiken i fjällen. Senast mars 2007 ska länsstyrelsen i Norrbotten redovisa omfattningen av terrängkörningen till regeringen, både på snötäckt mark och på barmark i fjäll- en. Vägverket Region Mitt har från och med 2007-01-01 ansvaret för att samordna sektorsarbetet med snöskoterfrågor inom Vägverket.

Vid nylokalisering eller ändring av sträckning av skoterled måste hänsyn tas till omgivningen och överenskommelse träffas med markägare.

Karta "På rätt led i Sälensfjällen" som redovisar leder samt skoterförbuds/ regleringsområden. Här redovisas utgåva 10 (succesiva uppdateringar görs)

Kommunen anser vidare att planeringen av skoterleder och skoterturism behöver samordnas över kommungränser i samverkan mellan grannkommuner och genom fortsatt samarbete med länsstyrelsen.

Allmänna riktlinjer - skotertrafik

Skotertrafikens utveckling ska balanseras mot övrigt friluftsintrasse, naturvård och behov av icke bullerstörda områden.

Planering av skoterleder och skoterturism bör samordnas över kommungränser i samverkan mellan grannkommuner samt länsstyrelsen.

4.9 Naturmiljö och biologisk mångfald

Lagstiftning

Enligt 3 kap miljöbalken ska områden med värdefull natur så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som skadar dess värde. 7 kap miljöbalken reglerar skydd av naturområden genom bildande av nationalpark, naturreservat, naturminne, biotopskyddsområde, djur- och växtskyddsområde, strandskyddsområde, miljöskyddsområde, vattenskyddsområde m fl. Valet av skyddsform är beroende av värdets karaktär samt behovet av skydd.

Ekologiskt känsliga områden

En ekologisk grundsyn innebär att människans utnyttjande av naturen inte får ske på bekostnad av andra växt- och djurarter och utarmning av jordens olika naturresurser och biotoper. En ekologisk grundsyn ska utgöra grunden för all planering och utnyttjande av mark- och vattenområden.

I den kommunala planeringen av mark- och vattenområden innebär den ekologiska grundsynen att effekterna på ekosystemet och dess livsorganismer alltid ska beaktas. Miljöbalken ger kommunerna ansvar för att skydda områden som är nödvändiga för att bibehålla mångfalden, såväl den genetiska som ekosystemets mångfald.

Ekologiskt känsliga områden kan delas in i tre olika grupper:

- Områden med instabila produktionsförhållanden och ogynnsamma återväxtförutsättningar.
- Områden som inrymmer växt- och djurarter som är utrotningshotade.
- Områden i övrigt som är särskilt ömtåliga och som samtidigt inrymmer särskilda ekologiska värden.

De ekologiskt känsliga områdena utgörs främst av olika typer av naturområden som utpekats i andra sammanhang så som våtmarker, ängs- och betesmarker, natura 2000-områden, naturreservat, fjällnära skog och kalfjällsområden m m.

Särskilt skyddade områden enligt internationella åtaganden

Särskilt skydd av naturområden kan ges med stöd av 7 kap 28 § miljöbalken, så kallade *Natura 2000-områden*. Dessa områden har ett mycket starkt skydd. Regeringens tillstånd erfordras för att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i dessa områden. Alla Natura 2000-områden är av riksintresse, många av Natura 2000-områdena är också naturreservat. Godkända Natura 2000-områden är följande:

Natura 2000 områden	
Nummer	Namn
SE0620016	Fuluälven
SE0620024	Skarsåsfjället
SE0620025	Hälla
SE0620026	Göralven-Västerdalälven
SE0620054	Stor-Närfjället
SE0620055	Hundfjället
SE0620061	Stora Almsjön
SE0620062	Tandövala
SE0620099	Lybergsgnupen
SE0620103	Haftahedarna
SE0620190	Bredvalla
SE0620191	Bötåberget
SE0620241	Lybergseggen
SE0620277	Örsjöberget
SE0620279	Högstrand

Riksdagens miljömål

Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden skall bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer skall värnas. Arter skall kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor skall ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Områden av riksintresse för naturvården

Ett område som utpekats som riksintresse ska anses vara betydelsefullt i ett nationellt perspektiv. Det kan gälla ett område med speciella förutsättningar för någon verksamhet eller en miljö med värdefulla kvalitéer, t ex naturmiljöer.

I kommunen finns 22 områden, uppdelade i 26 avgränsade delområden, som fastställts vara av riksintresse för naturvården enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Skyddet innebär att områdena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada miljön.

Utöver de riksintressen för naturvård som redovisas nedan är alla Natura 2000-områden också av riksintresse.

Områden av riksintresse för naturvården			
Nummer	Namn	Delområden	Kommentar
N 6	Fuluälven		
N 7	Skarsåsfjällen		
N 8	Stor-Närfjället-Synddalen-Öjskogfjället		
N 14	Göralven-Västerdalälven		
N 17	Tandövala		
N 18	Öjsjön		
N 19	Idbäcksklitten och Svartviksberg	2 delområden	
N 20	Kölarna		
N 23	Hamrarna		
N 24	Versjökomplexet		
N 25	Vikukölarna		
N 26	Lybergsåsen-Gravbergskölarna-Storkölen		
N 30	Haftahedarna	2 delområden	
N 133	Fräkensjömyrarna		
N 134	Kinnvallsjösättern		
N 135	Lövnäset	2 delområden	
N 136	Vattå		
N 137	Vålbrändan		Fäbod
N 163	Lybergsgnupen		
N 164	Jugåskölen-Lödersjön-Pellkölen		
N 165	Mattsåsen-Dretkölen		
N 166	Märrbäcksfloten och Gesjöflöten	2 delområden	

Kinnvallsjösättra fäbod

Naturreservat

I kommunen finns 12 områden som är skyddade genom bildande av naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken, se tabell nedan.

Vasaloppsspåret är kommunalt naturreservat. Vasaloppsspåret har bildats tillsammans med Malung-Sälens, Älvdalens och Mora kommuner.

Bildande pågår av 9 statliga naturreservat, Öjskogsfjället, Sörbäcken, Stornärfjället, Utsjöslogarna, Gärdån, Öjsberget, Klamberget, Kyrkberget och Östra Almberget samt ett kommunalt naturreservat, Eggarna.

Naturreservat			
Nummer	Namn	Syfte*	Area i ha
2002046	Tandövala	bm, fl, vn	3498
2002061	Lybergsgnupen	bm, fl, vn	217
2002065	Skarsåsfjällen	bm, fl	2301
2002080	Hälla	vn, bm, fl	311
2002087, -86, -89	Vasaloppsspåret	fl	84
2002090	Hundfjället	bm, fl	580
2002155	Stora Almsjön		55
2002162	Örsjöberget		21
2003015	Fenningberget		740
1002446	Resjövalen		71
2004527	Högstrand	Bm, fl	46
2002189	Hösättern	Bm	33

* bm = biologisk mångfald, fl = friluftsliv, vn = värdefull våtmark

Berga vid Vasaloppstarten

Värdetrakter

Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen har 2006-03-06 tagit fram en regional strategi för genomförande av formellt skydd av skog i Dalarna. Inom ramen för miljömålet *Levande skogar* ska ytterligare värdefulla skogsmiljöer skyddas. Den skog som har bäst möjlighet att bidra till att hotade arter kan frodas och spridas ska ges formellt skydd. Det kan ske genom naturreservat, biotopskyddsområden och naturvårdsavtal.

Till grund för värdetrakterna ligger bland annat inventeringar av *urskogsartade skogar* i Dalarnas län från 2004.

I den regionala skogsskyddsstrategin utpekats ett antal *värdetrakter*. Med värdetrakt menas ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Värdetrakter har en väsentligt högre täthet av värdekärnor för djur- och växtliv inklusive biologiskt viktiga strukturer än vad som generellt finns i skogslandskapet.

Inom kommunen har förslag till ett antal värdetrakter utpekats dels granbarrblandskogstrakter, dels tallskogstrakt.

Följande värdetrakter föreslås:

- Hälla
- Hemfjället
- Tandövala
- Tandövarden
- Lyberget (Malung-Sälens och Mora kommun)
- Klamberget
- Björtjärnsberget
- Skallberget
- Gransjöberget (Malung-Sälens och Vansbro kommun)

Biotopskyddsområden

Mindre mark- och vattenområden som utgör livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter kan förklaras som biotopskyddsområden. Antingen kan enskilda områden eller samtliga områden av ett visst slag skyddas. Biotopskyddsområdena skyddas enligt 7 kap 11 § miljöbalken.

Generellt biotopskydd gäller alltid för ett antal objekttyper, se faktaruta.

Dessutom finns sex utpekade biotopskyddsområden i skogsmark som är skyddade enligt 7 kap 11 § miljöbalken:

Biotopskyddsområden		
Nummer	Biotoptyp	Fastighet
3	Urskogsartat barrskogsbestånd	Heden 5:4
4	Urskogsartat barrskogsbestånd	Mårtsviken 2:1
10	Två myrholmar	Valla 1:4, 2:3, 2:4, 2:6
13	Urskogsartat barrskogsbestånd	Hole 35:3, 35:4, 35:5, 35:7, 35:8
17	Örtrik sumpskog	Öje 29:2
23	Urskogsartat barrskogsbestånd	Bu 3:14 m fl

Biotopskyddsområden

Generellt skydd enligt 7 kap. 11 § MB:

- Alléer
- Källor
- Odlingssäden
- Småvatten och våtmarker i jordbruksmark
- Stenmurar i jordbruksmark
- Åkerholmar

Skogsstyrelsen har dessutom vid en omfattande skogsbiotopinventering pekat ut ett antal nyckelbiotoper på privat skogsmark. En nyckelbiotop är en enhetlig livsmiljö som har en avgörande roll för skogens missgynnade och hotade djur och växter. Nyckelbiotoper har formellt sett inget lagligt skydd. Markägare är dock enligt miljöbalken skyldiga att samråda med Skogsstyrelsen inför åtgärder som förändrar naturmiljön i en nyckelbiotop. I kommunen finns för närvarande (2006) cirka 50 st utpekade biotopskyddsområden. Dessa kan indelas i olika naturtyper:

- Äldre naturskogsartade skogar
- Äldre bestånd av lövträd
- Urskogsartade bestånd av barrträd
- Ras- eller bergbranter
- Myrholmar
- Mindre vattendrag och smältvatten med omgivande mark
- Källor med omgivande våtmarker
- Artrika sumpskogar

Sumpskogar

Inom kommunen finns ett stort antal värdefulla sumpskogar. Det finns många olika sorters sumpskogar, såsom fuktskog, myrskog, kärrskog, strandskog m fl. Underlaget, som tagits fram av Skogsstyrelsen, är främst grundat på tolkning av infraröda flygbilder, enbart 5- 10 % av sumpskogarna har besökts i fält. Länkar till samtliga objekt går att finna på Skogsstyrelsens hemsida.

Ängs- och betesmarker

En länsomfattande ängs- och betesmarksinventering har utförts av länsstyrelsen 2002 - 2004. I kommunen utpekades cirka 120 områden, varav 37 områden är igenvuxna men restaurerbara, på grund av dess höga flora-, träd-, vatten-, eller kulturmiljövärden. Inventeringen tar inte bara upp värdefull flora utan även träd och byggnader.

Ängs- och betesmarker		
Nummer	Ägonamn	Markslag
240, 308	Vattaå (2 delområden)	Bete Skogsbete Restaurerbar (delomr 308)
532	Saknar namn	Bete
553	Västra Bredsjönäs	Bete
631-636	Saknar namn (6 delområden)	Restaurerbar
671, 672	Gammalselen (2 delområden)	Bete Fäbodbete Restaurerbar (delomr 672)
673, 674	Lidselen (2 delområden)	Bete Fäbodbete Restaurerbar (delomr 673)
678	Bredsjöberget	Bete Fäbodbete
680-683	Byxängselen (4 delområden)	Bete Äng Möjlig äng Restaurerbar (delomr 681 och 683)
684	Bodarna	Bete Möjlig äng Fäbod
693-695	N Risberget (3 delområden)	Bete Fäbodbete Äng
706-709	Hålden (4 delområden)	Äng Restaurerbar (delomr 707)
715	Holsselen	Bete
758	Öjskogsfjällstakten	Restaurerbar
771	Åtjärnberget	Restaurerbar
773, 774	Arvselen (2 delområden)	Bete Fäbodbete Restaurerbar (delomr 773)
806, 807	Mattsåsen (2 delområden)	Bete Fäbodbete Restaurerbar (delomr 807)
808-810	Kinnvallsjösåtra (3 delområden)	Äng Restaurerbar (delomr 809 och 810)
811	Norra Fenningberget	Bete Fäbodbete
812	Nedre Tandberget	Äng
826, 827	Södra Fenningberget (2 delområden)	Äng Restaurerbar (delomr 826)
828, 829	Råberget (2 delområden)	Bete Fäbodbete Restaurerbar (delomr 829)
830, 831	Sjöändan (2 delområden)	Bete Fäbodbete Äng
832	Gamla Mornäsåtern	Bete Fäbodbete
846, 847	Bu-Lyberget (2 delområden)	Äng Restaurerbar (delomr 846)
849, 850	Rismyran (2 delområden)	Äng Restaurerbar (delomr 850)
851, 852	Ofors-Råberget (2 delområden)	Äng
853	Bolberget	Restaurerbar
854	Norra Kallberget	Bete Fäbodbete
855	Södra Kallberget	Bete Fäbodbete
856	Skarsåsen	Restaurerbar
857	Bergsåtra	Bete Fäbodbete
858, 859	Mosåtra (2 delområden)	Äng
860	Almberget	Restaurerbar
861-864	Lyån (4 delområden)	Äng Restaurerbar (delomr 862)
947, 949,		Bete Fäbodbete Restaurerbar (delomr 951 och 952)
951, 952	Momyckelberget (4 delområden)	Äng Restaurerbar (delomr 950)
948, 950	Myckelberget (2 delområden)	Äng Bete Fäbodbete Restaurerbar (delomr 956 och 960)
953-960	Kvillselen (8 delområden)	Restaurerbar
962	Öjs-Lyberget	Bete Fäbodbete Restaurerbar (delomr 966)
963-966	Nyselen (4 delområden)	Äng
1051, 1052	Saknar namn (2 delområden)	Bete
1054	Saknar namn	Bete Möjlig äng
1055	Tandsjö gård	Äng
1056-1059	Saknar namn (4 delområden)	Restaurerbar
1061	Bäjsjöåtern	Bete
1064, 1065	Saknar namn (2 delområden)	Bete Möjlig äng
1115	Lömänget	Äng
1116, 1117	Saknar namn (2 delområden)	Bete
1118	Ön	Restaurerbar
1119	Kalvholmen	Bete
1120-1122	Saknar namn (3 delområden)	Äng
1123	Saknar namn	Bete
1124	Saknar namn	Äng
1125	Saknar namn	Restaurerbar
1126	Tors-egendomen	Äng
1127	Tomtan	Bete Möjlig äng
1129	Degernäset	Bete Möjlig äng
1130	Västgården	Äng
1131	Saknar namn	Bete Äng Möjlig äng
1132, 1133	Lövnäset (2 delområden)	Äng Restaurerbar (delomr 1327)
1326-1331	Saknar namn (6 delområden)	Bete Fäbodbete
1357	Tisjölandet	Bete Fäbodbete
1362	Vålbrändan	Bete Fäbodbete

Södra Fenningbergets fäbod

Samråd enligt 12 kap. 6§ miljöbalken

Enligt 12 kap. 6 § miljöbalken finns generellt krav på när samråd ska ske, se faktaruta. Detta görs med länsstyrelse eller kommun, beroende på åtgärd.

I kommunen finns endast ett område (två delområden) som omfattas av särskilt förordnande enligt 12 kap 6 § miljöbalken. Gåstjärnkölen är ett större område som till allra största del (257 ha) ligger i Älvdalens kommun, men två små delområden (2,5 ha) ligger i Malung-Sälens kommun. Inom detta område (Gåstjärnskölen) ska alltid göras en anmälan för samråd med länsstyrelsen i fråga om särskilda verksamheter eller åtgärder som kan misstänkas medföra skada på naturmiljön.

Naturminnen

Ett särpräglad naturföremål kan skyddas som naturminne, naturminnen är skyddade enligt 7 kap 10 § miljöbalken.

Samråd enligt 12 kap 6§ miljöbalken

Om en verksamhet eller åtgärd, som inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt andra bestämmelser i miljöbalken, komma att väsentligt ändra naturmiljö ska anmälan för samråd göras hos den myndighet som utövar tillsyn.

Naturminnen		
Nummer	Objekttyp	Plats
2004026	Tall	Råberget
2004068	Flyttblock	Norra Fenningberget
2004095	Tall	Älgsjöselen
2004096	Tall	Älgsjöselen
2004097	Tall	Älgsjöselen
2004098	Tall	Älgsjöselen
2004114	Flyttblock	Söder om sjön Kvien
2004135	Agatkonglomerat	Idbäcksklitten
2004136	Agatkonglomerat	Svartviksberget
2004160	Berggrund	Södra Gravberget

Myrskyddsplan för Sverige

Sverige är ett av de myrrikaste länderna i världen i förhållande till sin landyta, drygt 20 procent av landytan täcks av myrmark. Myrarna har höga naturvärden och många av de artrikaste biotoperna finns här. 1994 upprättade Naturvårdserket en myrskyddsplan för Sverige. Myrskyddsplanen reviderades 2006. Totalt finns 374 myrobjekt varav sex objekt i Malung-Sälens kommun.

Myrskyddsområden		
Nummer	Namn	Area i ha
W13	Völsjökomplexet	2073
W23	Vikerkölen	1654
W24	Haftakölen	2490
1010012	Nybodkölen-Tranukölen-Ärjmyrkölen	1719

Särskilt värdefulla våtmarker

I rapporten *Våtmarker i Kopparbergs län, länsstyrelsen 1990:2* har en inventering av våtmarker för hela länet gjorts. Rapporten redovisar våtmarker klassificerade i en fyrgradig skala, 1-4 där klass 1 har högsta naturvärde.

Malung-Sälens kommun har den största arealen våtmarker i länet. Totalt finns 318 våtmarksområden upptagna i inventeringen varav 19 är av klass I. På grund av det stora antalet värdefulla våtmarker är i förteckningen nedan endast klass I-objekten redovisade. Klass I motsvarar *särskilt värdefulla objekt*. De utgör stora, opåverkade och representativa objekt men även mindre objekt med höga raritetsvärden. De utgör mycket starka bevarandebestånden.

Övriga myrar (klass 2-4) finns i det digitala underlaget och kan användas av kommunen och Skogsstyrelsen vid ärendehantering, men det har inte bedömts att avvägningsfrågor kring dessa objekt behöver hanteras särskilt i översiktsplanen.

Riksdagens miljömål

Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet skall bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Särskilt värdefulla våtmarker, klass 1		
Nummer	Namn	Yta i hektar
6	Öjsjöflået-Dalby-Olleflån	500
23	Brunnkölen	1500
40	Völsjökomplexet Örbäckskölen-Gravkölen-Völsjökölen	1300
74	Märrbäcksfloten	420
76	Gesjöflöten	610
84	Latkölen	580
88	Dretkölen	1600
93	Unnarmyrarna-Storkölen	740
97	Gravukölen-Östermyrkölen	530
116	Tisjökölen	100
141	Håkölen-Rörkölen	370
151	V Vallsjön-områdets myrar	1600
162	Häggebokölen	40
190	Jugåskölen-Bötsjökölen-västra delen av Nybodkölen	730
224	Vikerkölen	900
247	Svensmyran	520
249	Haftaskölen-Vimyran	540
265	Pellkölen	270
283	Västra Hällkölen	350

Länets naturvårdsprogram

Utöver områden av riksintresse och naturreservat finns ett stort antal områden av regionalt intresse utpekade i det *Naturvårdsprogram för Kopparbergs län*, som upprättats av länsstyrelsen 1988. Syftet med programmet är att presentera en samlad och enhetlig redovisning av naturvårdens intresseområden, inklusive fakta och bedömningar. I varje område har det samlade naturvärdet också klassats i en tregradig skala.

Naturvårdsprogrammet redovisar 102 områden inom Malung-Sälens kommun med höga naturvärden. Ett stort antal av dessa har senare fått naturvärdena dokumenterade i t ex våtmarksinventering, myrskyddsplanen eller har utpekats som riksintresse för naturvården. I tabellen nedan redovisas områdena av klass 1-2:

Västerdalälven vid Västra Utsjö

Naturvårdsprogrammet, områden av klass 1-2			
Nr	Namn	Beskrivning	Klass
1	Öjsjön	oreglerad sjö	1
2	Västra Hållkölen	myr	2
3	Fuluälven	oreglerad älv	1
5	Källmyran	siläng	1
6	Idbäcksklitten och Svartviksberget	berggrundslokal	1
9	Faxfjället, Mellanfjället och Näsfjället	fjäll och fjällskog	1
11	Görälven-Hälla	älvlandskap	1
13	Västerdalälven	älvlandskap	1
14	Hammarskaftet	naturskog	2
15	Björnbäcksdalen	fjällskog	1
16	Syndalen	naturskog	1
18	Stor-Närfjället	fjällområde	1
19	Källfjällets fäbod	granskog	2
20	Högstrand	växtlokal	2
21	Myrar vid Stor-Resjön	myr	2
22	Hamrarna	berggrundslokal	1
25	Närsjön	rödingsjö	2
26	Ingvallhögen	berggrundslokal	2
30	Versjökomplexet	myrkomplex	1
31	Hemfjällets östsluttning	fjällsluttning	2
32	Rörbäcksnäsåsen-Tandsjöeggen	getryggsås	2
33	Torrvedstjärnen	rödingtjärn	2
34	Fejmån	å	2
35	Bredvalla	naturskog	2
37	Digerkölen	myr	2
38	Sälensfjällen	fjällområde	1
41	Lomflötskomplexet	myr	2
44	Äran	å	2
49	Limhää	sydväxtberg	2
50	Gåstjärnskölen	skog och myr	2
53	Kråkskidbäcken	vattendrag	2
54	Fenningberget	skogsområde	2
55	Unnarmyror-na-Blekskölen	myr	2
57	Tisjön	sjö och myr	2
58	Bullberget	berggrundslokal	2
59	Lybergsåsen	getryggsås	1
60	Gräsbrickan	fäbod	2
62	Tandövala	skogsområde	1
63	Bergsätern	fäbod	2
65	Mosätern	fäbod	2
68	Gravukölen-Östermyrkölen	myr	2
69	Lybergsgnupen	naturskog	1
70	Liss-Lyån	vattendrag	2
71	Kringlugmyran-Delamyran	myr	2
72	Lyan	vattendrag	2
73	Rörkölen-Håkölen	myr	2
75	Gravån	kanjon, berggrund	2
77	Lomtjärnskölen	myr	2
78	Öjsberget	sydväxtberg	2
79	Vålberget	fäbod	2
82	Häggebokölen	myr	1
84	Käringtrapporna	berggrundslokal	2
85	Nybodkölen-Lissbodkölen	myr	2
86	Lemberget	berggrundslokal	2
88	Traskölen	myr	2
89	Lomtjärnsflyet	fågelmyr	2
93	Östra och Västra Vikukölarna	myr	1
95	Kölingen	myr	2
97	Haftahedarna	isälvsavlagring	1
98	Svenmyran-Brännvinskölen	myr	2

Naturvärdesinventering Sälenfjällen

Taigaekologerna HB-FORAN Sverige AB har på uppdrag av Lindvallen AB/SälenStjärnan AB under 1999-2000 genomfört en omfattande biotop- och artinventering som omfattade Transtrandsfjällen. Inventeringen gjordes utifrån en planerad utbyggnad av ett tiotal liftar och pister för att förena anläggningarna i Lindvallen – Högfjället med anläggningarna i Tandådalen. Länsstyrelsen ville med anledning av detta få en omfattande inventering av Transtrandsfjällens naturvärden.

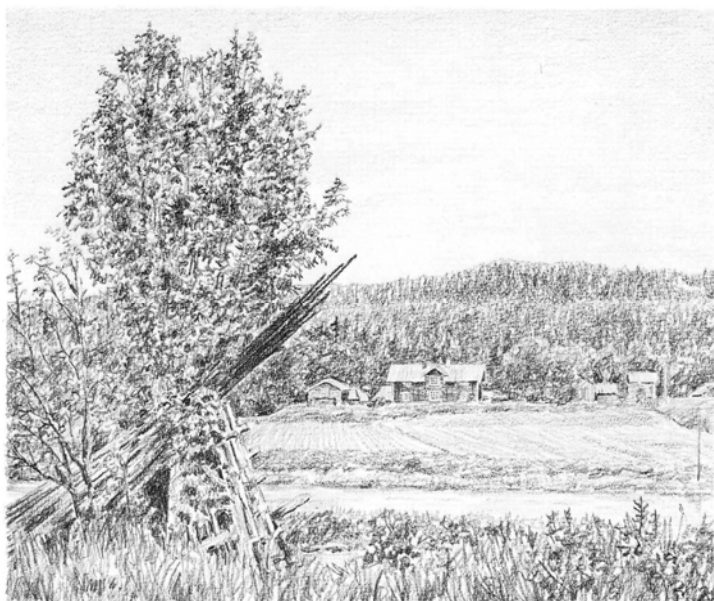
Odlingslandskapet

För att säkerställa ett representativt urval av Sveriges odlingslandskap har Naturvårdsverket upprättat en nationell bevarandeplan för odlingslandskapet, *Sveriges finaste odlingslandskap, nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*. I Malung-Sälens kommun finns sju områden upptagna.

Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet			
Objektid	Namn	Beskrivning	Area i ha
W2301	Västerdalälven (Baggbäcken-Tandö)	Långsträckta bymiljöer	5377
W2302	Sörsjön	Långsträckt bymiljö	187
W2301	Lövnäset	Betade myrodlingar och skogsbete	28,3
W2303	Vålbrändan	Fäbod	32
W2304	Kinnvallsjösåtern	Saknar namn	38
W2308	Mattsåsen	Saknar namn	50
W2333	Vattaå	Saknar namn	35

Länsstyrelsen i Dalarna upprättade 1994 ett *bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturvärden i Kopparbergs län, Värdefulla odlingslandskap i Dalarna*. I programmet utpekades 33 objekt i Malung-Sälens kommun. De främsta objekten består av fäboddar.

Dalarnas läns bevarandeprogram för värdefulla odlingslandskap från 1994 har tillsammans med ängs- och hagmarksinventeringen från 1993 legat till grund för det nationella programmet. Bevarandeprogrammet kommer fortsättningsvis att kallas för *Dalarnas bevarandeprogram för odlingslandskapet*.

Vy mot Västra Ofors

Dalarnas bevarandeprogram för odlingslandskapet			
Nummer	Namn	Beskrivning	Area i ha
1	Sörsjön	By	30
2	Lövnäset	Myrodlingar, slättervallar	15
3	Skarsåsen	Fäbod	3
4	Vålbrändan	Fäbod	7
5	Urväderskölen	Skogsbete	6
6	Kinnvallsjösåtern	Fäbod	3
7	Västerdalälven (Baggbäcken-Tandö)	Älvlandskap	670
8	Norra Fenningberget	Fäbod	10
9	Södra Fenningberget	Fäbod	1
10	Norra och Södra Risberget	Fäbodar	5
11	Tisjölandet	Fäbod	3
12	Bodarna	Fäbod	2
13	Bergsåtern	Fäbod	8
14	Mosåtern	Fäbod	5
15	Mattsåsen	Fäbod	9
16	Sjöändan	Fäbod	11
17	Almberget	Fäbod	5
18	Gammalselen	Fäbod	2
19	Ofors-Råberget	Fäbodställe	3
20	Öjs-Lyberget	Fäbod	1
21	Råberget	Fäbod	10
22	Lyån	Fäbodvall	5
23	Kvillselen	Fäbod	12
24	Nyselen	Fäbod	3
25	Momyckelberget	Fäbod	3
26	Västerdalälven (Fors-Mobyarna)	Älvlandskap	210
27	Holselen	Fäbod	4
28	Hålden	Fäbod	7
29	Yttermalung-Äggen	Älvlandskap	100
30	Sillerö	By	40
31	Kölberg	Finngård	7
32	Vattaå	Finntorp	20
33	Bredsjönäs	Finntorp	4

Råbergets fäbod

Fiskevatten

Fritidsfiske är en rekreativ sysselsättning som i första hand grundas på naturmiljöns kvalitéer och den biologiska mångfalden.

Särskilt känsliga fiskebestånd finns bl a i fjällen. Ursprungliga enartsbestånd av fjällröding i högt belägna fjällsjöar omnämns speciellt i miljö kvalitetsmålet *Storlagen fjällmiljö*.

I de regionala miljömålen finns en uttalad ambition att restaurera några av de skyddsvärda men av flottning påverkade vattendragen.

Fiskeodling påverkar miljön främst genom utsläpp av näringsämnen men även genom risk för spridning av främmande arter och stammar av fisk samt smittsamma fisksjukdomar. Vattenbruksföretag ska därför prövas enligt såväl fiskelagstiftning som enligt miljölagstiftning.

En central uppgift är att, så långt det är möjligt att återställa de vattensystem vars naturvärden och fiske spolerats genom flottledsrensning, dikning, dammar och vägtrummor. De naturliga vandringsvägarna och lekplatserna bedöms kunna förbättras avsevärt.

Strandskydd

Generellt strandskydd gäller vid sjöar och vattendrag enligt 7 kap 13 – 18 §§ miljöbalken. Strandskyddet gäller både för landområdet och vattenområdet inklusive undervattensmiljön. Den generellt gällande 100-meterszonen kan av länsstyrelsen utvidgas upp till 300 meter om det behövs för att tillgodose strandskyddets syfte. Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för rörligt friluftsliv och att bevara goda livsvillkor på land och vatten för växt- och djurlivet. Se även kap 7.3 under rubriken strandskydd.

Intressekonflikter

Bland de konflikter som förekommer inom naturmiljöområdet i kommunen är den mellan naturvårdsintresset och det moderna skogsbruket kanske den mest påtagliga. Igenplantering av jordbruksmark påverkar både naturmiljön och landskapsbilden.

I fjällområdet finns en intressekonflikt mellan vintersportanläggningarnas markanspråk och naturvårdsintresset, det rörliga friluftslivet etc.

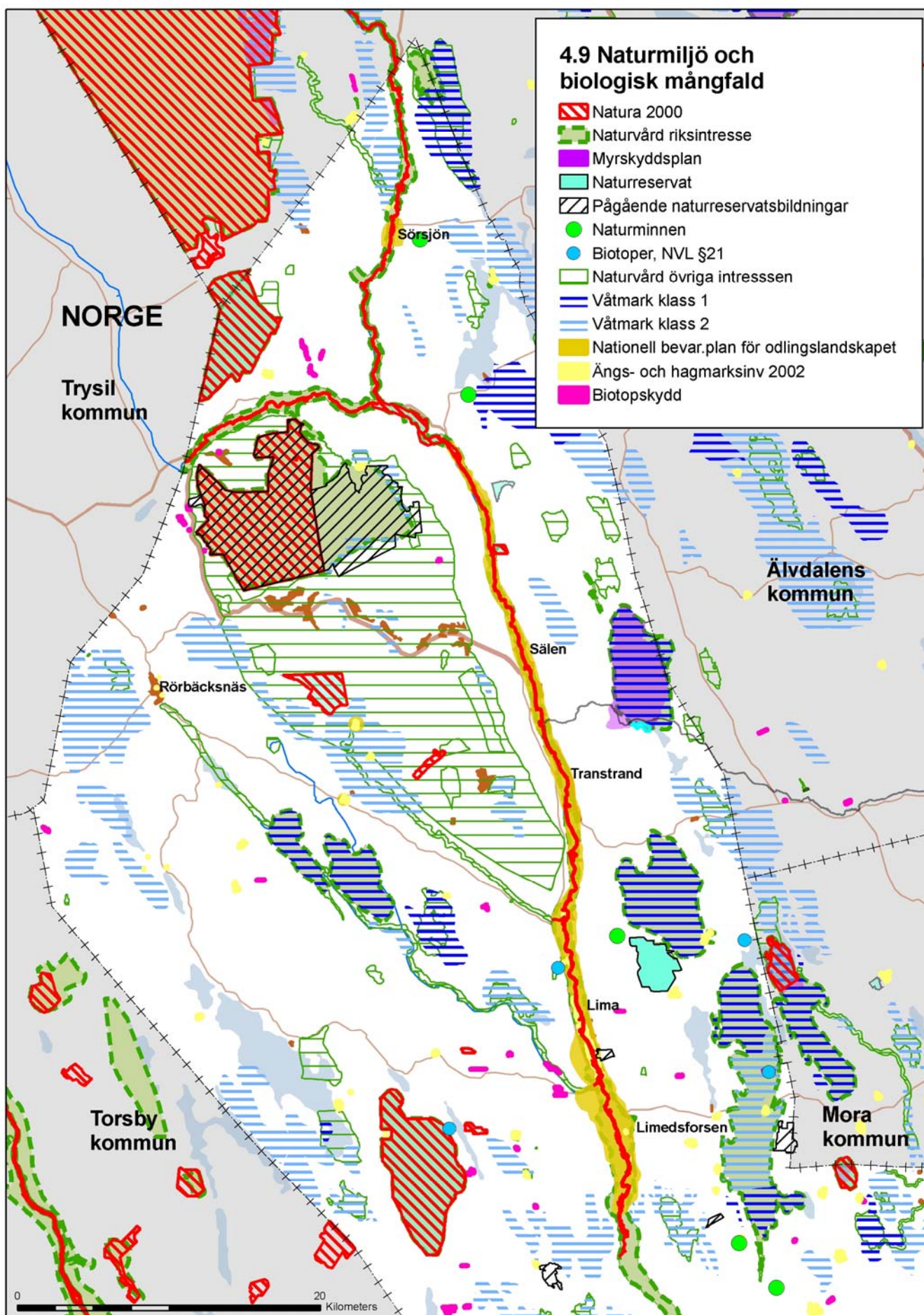
Att hantera dessa konflikter och väga olika intressen mot varandra är en av de viktigaste uppgifterna för den fysiska planeringen. I kommunen utgör de naturliga resurserna en viktig inkomstkälla vilket skapar ett stort behov av noggrann avvägning mellan ekonomiska intressen och bevarandointressen. I denna situation spelar kunskapsunderlagets och planeringsunderlagets kvalitet en viktig roll. Kommunen bedömer att principen att integrera naturvärden inom ramen för exploateringsåtgärder i vissa fall bör vara möjlig att praktisera.

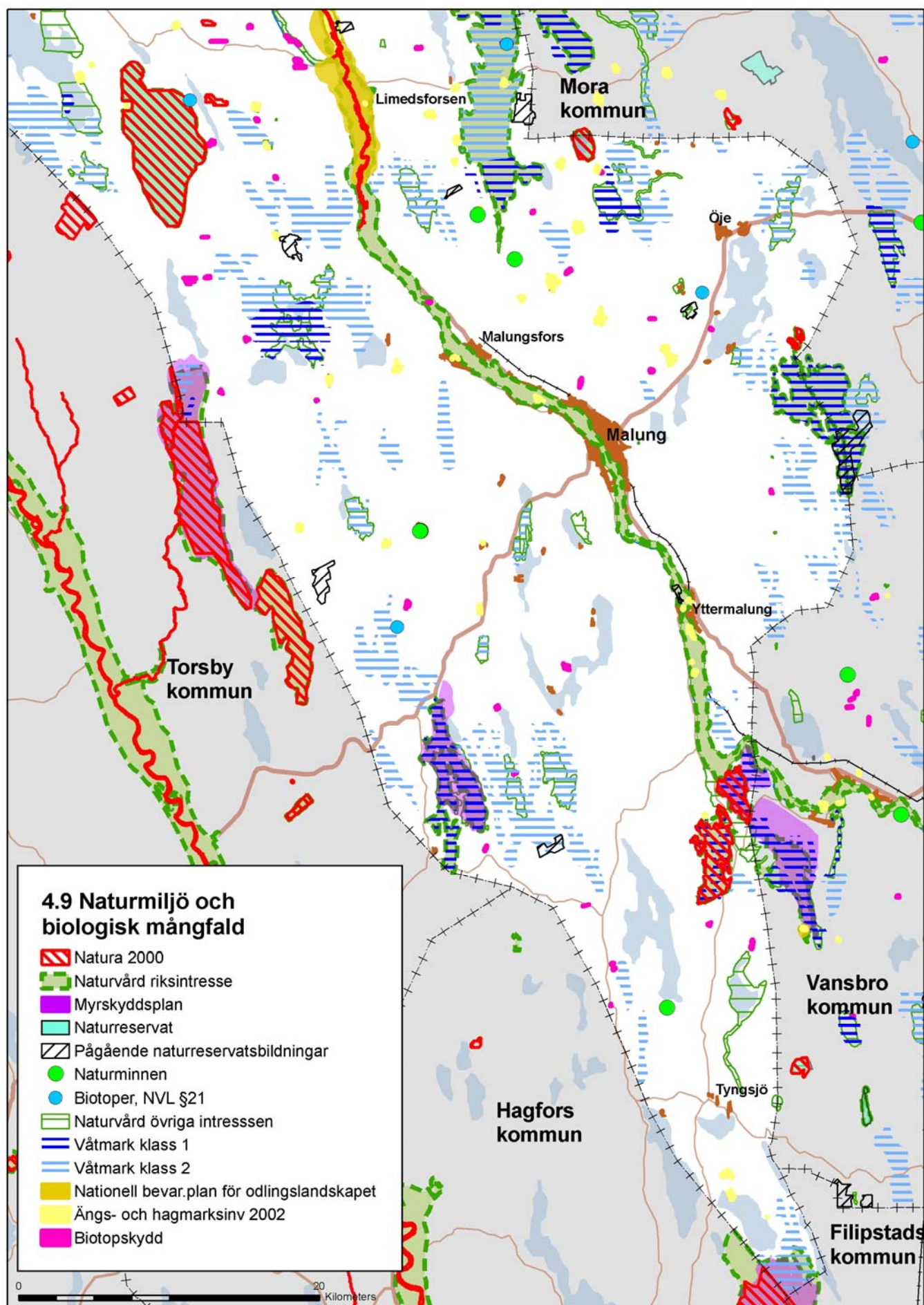
Allmänna riktlinjer - naturmiljö och biologisk mångfald

Ett ekologiskt synsätt ska ligga till grund för all planering. Den biologiska mångfalden ska värnas och gärna stärkas.

God vattenkvalitet i värdefulla fiskevatten bör säkerställas.

Det kan på sikt finnas behov av att upprätta en kommunal naturvårdsplan där bl a områden som idag saknar skydd anges med tidplan för åtgärder. Som underlag för detta arbete bör arbetet föregås av att länsstyrelsen ser över länets naturvårdsprogram.

4.10 Kulturmiljö

Nedan beskrivs kommunens framväxt utifrån underlag som hämtats ur *Översiktlig kulturhistorisk områdesanalys för Malungs kommun*. Dalarnas museum 1975-77. Turismen som kulturell företeelse har inte behandlats i Dalarnas museums rapport. I avsnitt 2.2 i översiktsplanen finns turismens historia översiktligt beskriven. Vid en framtida översyn av den kulturhistoriska områdesanalysen är spåren efter turismens framväxt en viktig aspekt att utveckla.

Den tidiga bosättningen i kommunen

Under järnåldern och tidig medeltid börjar den fasta bosättningen få någon betydande omfattning. Bebyggelsen låg i allmänhet helt intill älvstranden i den låglänta älvdalen. De tidiga fasta bosättningarna hade direkt anknäring till den primitiva järnhanteringen som lämnat blästerugnsplatser och slagghögar efter sig bl a i bygden utmed Västerdalälven samt vid Öjesjökomplexet. Ett stort antal stenåldersboplatser har också återfunnits t ex vid Uvåns vattensystem, Öjesjön, Femten, Tisjön och Horrmundsjön. Dessa räknas dock endast som säsongsvisa vandringar och tillfälliga nedslag. Det finns även omfattande fångstgropsystem på många platser i skogarna som minner om tidigare jakt på älg och varg.

Utmarkerna och deras utnyttjande har spelat en avgörande roll för bebyggelsens framväxt och utsträckning. De begränsade betesmöjligheterna i den smala dalgången föranledde ett tidigt utvecklat fäbodväsen.

Bebyggelsens lokalisering och utformning

- byformer

Gårdarna i byarna efter dalgången var före storskiftet samlade i tätare klungor företrädesvis av *radbytyp*. Det långsmala odlingslandskapet intill älven gav en naturlig långsträckt form åt bebyggelsen. I Yttermalungs byar på östra stranden, vid centralorten Malung och vid Fors, där dalgången är bredare med mera småkuperad terräng, kunde gårdarna klumpas ihop till byklasars k *klungbyar*. Under storskiftet vid 1800-talets mitt flyttades dock många gårdar ut från bymiljöerna vid älven och upp mot skogsranden. Bebyggelsen blev därmed mer spridd.

Även utanför dalgången finns fast bosättning som tillkommit på grund av olika förutsättningar. Öje är äldst bland dessa. Redan på 1500-talet då ingen bygd fanns i socknen förutom i Västerdalälvens dalgång fanns här 12 gårdar.

I kommunens sydligaste delar finns Tyngsjö med finnmarker. Under 1600-talets början skedde en kolonisation av de mer otillgängliga skogstrakterna av finnättlingar. Karakteristiskt för *finnbyarna* var att man byggde gårdarna glest, i höga solvända lägen med vid utblick. Åkerlapparna var små och låg nära gårdarna. Kännetecknande är även de stora odlingsrösen som plockades ihop ur den steniga moränen. Under 1700-talet utvecklades antalet små *finnbyar* kraftigt och vid mitten av 1800-talet hade de sin största utbredning.

- gårdarna

Av de äldre bylägena återstår ännu vissa med gårdsplatser på ursprungliga ställen nära älven. Gårdsformen är av så kallad nordsvensk typ, en enkel fyrkantform med byggnaderna tätt grupperade kring en gårdsplan. Sammanförandet av byggnadslängor till en sluten kringbyggd gård har medeltida anor.

Rihimäki, på finnmarken

Detta månghussystem där varje byggnad har sin funktion utgör med sin ålderdomliga prägel en unik företeelse för Sverige. I övriga delar av landet har laga skiftet splittrat bykärnorna och skapat ett kulturlandskap med utspridda gårdsklungor.

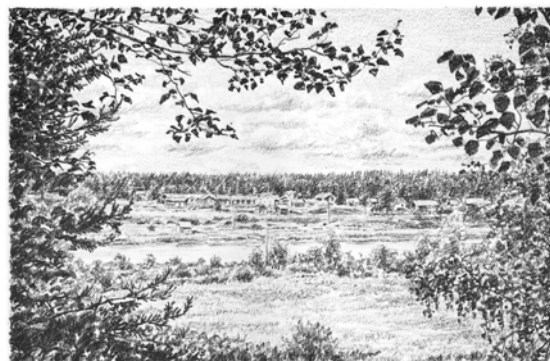
- fäbodrar

Utmarkerna och deras utnyttjande har spelat en avgörande roll för bebyggelsens framväxt och utsträckning. Först bröt man åker på de lättodlade dalgångsjordarna, men då åkrarna var små och magra måste dessa förbehållas spannmålsodlingen. Fäbodarna, med deras skogsbete, bidrog därför starkt till att ett stort antal kreatur kunde hållas. Olika typlägen för anläggningarna kan urskiljas. Många av de äldsta ligger i solvända höjdlägen med god tillgång till betesmarker och slogmyrar, s.k.

lidbebyggelse. En annan typ är den som anlagts invid sjöar där kommunikationer sjöledes, fisket samt tillgången till rinnande vatten varit bestämmande faktorer. I början av 1900-talet etablerades även flera myrodlingar där man odlade foder till djuren. Dessa kom även att utnyttjas som fäbodrar. I Lima förekom flera sådana myrodlingar.

Riksintressen för kulturmiljövården

Riksantikvarieämbetet har med stöd av 3 kap 6 § miljöbalken pekat ut områden som har kulturmiljöer av riksintresse. Riksintresseområdena består bland annat av fornlämningsmiljöer med boplatser från olika tidsepoker, fäbodområden med välbevarade byggnadsbestånd, industrimiljöer och bymiljöer.

Vy mot Åkra (riksintresse K64 Byarna runt Lima kyrka)

Riksintressen för kulturmiljövården (K-)		
Nr	Namn	Beskrivning
58	Kvarnberget i Östra Utsjö	Industrimiljö med kvarnstensbrott från 1600-talet
59	Hättsjön	Fornlämningsmiljö, typisk för Västerdalarnas fångstkultur
60	Örabäcken	Kvarnmiljö med bevarade skvaltkvarnar
61	Sjön Femten	Fornlämningsmiljö, typisk för Västerdalarnas fångstkultur
62	Ofors-Råberget	Fäbodmiljö, byggnadsbestånd från 1700- och 1800-talet.
63	Olsmyrar	Fornlämningsmiljö, järnframställningspl. och fångstgropar
64	Byarna runt Lima kyrka	Dalgångsbygd utmed Västerdalälven
64	Risberget	Fäbodmiljö, öppna täkter och bevarat byggnadsbestånd
64	Tisjölandet	Fäbodmiljö, Biskopsbyns största fäbodrar
65	Mosäteren	Fäbodmiljö med bevarat byggnadsbestånd
66	Bergsätern	Fäbodmiljö, öppna täkter, bevarat byggnadsbestånd, fågator
67	Norra och Södra Lötsjön	Fornlämningsmiljö med strandbundna stenåldersbostäder
68	Hormundsjön	Stenålders boplatser, gravplatser och fångstgropssystem

Kulturresevat

Kvarnstensbrottet i Östra Utsjö, strax söder om Malung, är Dalarnas första kulturresevat. I november 2003 fattade Länsstyrelsen beslut om att skydda kvarnstensbrottet som kulturresevat enligt 7 kap. 9 § miljöbalken. Genom kulturresevat kan hela miljöer säkerställas. För resevaten upprättas en skötselplan som styr hur de skall vårdas.

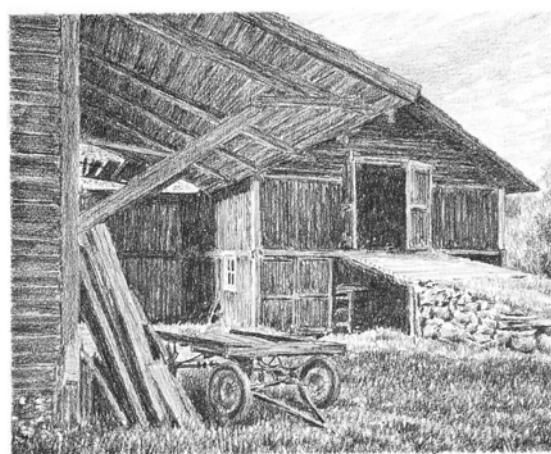
Kvarnstensbrottet i Östra Utsjö är ett av Sveriges största kvarnstensbrott. Den månghundraåriga brytningen har gett upphov till en särpräglad miljö, med vattenfyllda gruvhål, mosstäckta skrotstenvarpar och kvarlämnade kvarnstensämnen. Området är bevuxet med gammal gran- och tallskog.

Kulturmiljövårdens övriga intressen

Utöver riksintresseområden redovisas i rapporten *Översiktlig kulturhistorisk områdesanalys för Malungs kommun, Dalarnas museum 1975-77*, by- och fäbodmiljöer m m. Miljöerna har klassats som länsintresse respektive kommunintresse. Nedan följer en förteckning över dessa.

Övriga kulturmiljöintressen		
Namn	Beskrivning	Klass
Byråsen	Kvarnstensbrott	Länsintresse
Kvarnberget i Gärdås	Kvarnstensbrott	"
Kölberg	Finnmarksbebyggelse	"
Norra Löten	Utmarksby	"
Husom	Bymiljö	"
Sörnäs-Västansjö	Bymiljö	"
Mobyarna	Bymiljö	"
Romarheden	Bymiljö	"
Sillerö	Bymiljö	"
Storbyn	Bymiljö	"
Gravberget	Fäbodmiljö	"
Bodarna	Fäbodmiljö	"
Gräsbrickan	Fäbodmiljö	"
Hisåsen	Fäbodmiljö	"
Rismyran	Fäbodmiljö	"
Råberget	Fäbodmiljö	"
Sörsåberget	Fäbodmiljö	"
Övre och Nedre Tandberget	Fäbodmiljö	"
Vålberget	Fäbodmiljö	"
Vålbrändan	Fäbodmiljö	"
Berga	Bymiljö	Kommunintresse
Bolheden	Bymiljö	"
Gråheden-Norränge	Bymiljöer	"
Heden-V Lillmon-Risätra	Bymiljöer	"
Äggen	Bymiljö	"
Östra Fors	Bymiljöer	"
Östra Öje	Bymiljö	"
Arvselen	Fäbodmiljö	"
Bu-Lyberget	Fäbodmiljö	"
Bårberget	Fäbodmiljö	"
Fämtberget	Fäbodmiljö	"
Hiselen	Fäbodmiljö	"
Holselen	Fäbodmiljö	"
Håberget	Fäbodmiljö	"
Högsättern	Fäbodmiljö	"
Klossberget	Fäbodmiljö	"
Kvillselen	Fäbodmiljö	"
Lim-Lyberget	Fäbodmiljö	"
Mattsåsen	Fäbodmiljö	"
Momyckelberget	Fäbodmiljö	"
Norberget	Fäbodmiljö	"
Nyselen	Fäbodmiljö	"
Vallsjösen	Fäbodmiljö	"
Öjs-Lyberget	Fäbodmiljö	"

Anm. Sörnäs-Västansjö och Gravberget var i den kulturhistoriska områdesanalysen upptagna som föreslagna riksintressen.

Sörnäs

Fornlämningar och fornfynd

Inom kommunen finns ett stort antal fornlämningar i form av bl a fångstgropar/fångstgropssystem, blästbrukslämningar, blästplatser, fyndplatser, offerkast, ristningar, byggnader, husgrunder, broar, kolningsanläggningar etc. Fornlämningar är skyddade enligt Lagen om kulturminnen, se närmare avsnitt 7.3 *Övriga bestämmelser – fornminnen*. Alla fäbodanläggningar anlagda före 1800 är också att betrakta som fasta fornlämningar oberoende av om de är registrerade i Riksantikvarieämbetets fornminnesregister eller inte. Det innebär att alla ingrepp i mark eller lämningar i form av t ex grunder, rösen och murar i fäbodmiljöer är tillståndspliktiga och ska prövas enligt Lagen om kulturminnen.

Byggnadsminnen

Följande byggnadsminnen finns i kommunen:

- Olnispagården, Västra Sälen 4:5
- Transtrands prästgård

Kyrkliga byggnader och begravningsplatser

Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt lagen om kulturminnen m m.

Inom kommunen finns två församlingar; Malung och Lima-Transtrand. I Malung ligger församlingskyrkan strax söder om samhället, vidare finns en kyrka i Tyngsjö och kapell i Yttermalung, Öje och Malungsfors. Inom Lima och Transtrand finns vid sidan av församlingskyrkorna ett kapell i Rörbäcksnäs och ett i Sörsjön samt tre mindre fjällkyrkor; Gammelsäterns fjällkyrka, Sälens fjällkyrka och Tandådalens fjällkyrka.

Anläggande av begravningsplats utgör bygglovspliktig åtgärd.

Hembygdsgårdar

Hembygdsgårdar finns i Malung (Gammelgården), Lima (Västagården och Rörbäcksnäs) och Transtrand (Olnispagården).

Västagården

Kulturhistoriska vägar och stigar

Länsstyrelsen har genomfört en kulturhistorisk inventering av de allmänna vägarna. I kommunen har följande väg pekats ut:

- väg 1049 Tandö – Sörnäs, som går på västra sidan av Västerdalälven. Vägen är ombyggd men har till stor del behållit sin sträckning och har bevarad följsamhet till landskapet.

Det finns även ett flertal kulturhistoriskt värdefulla stigar i kommunen som redovisas på karta på nästa sida.

Allmänna riktlinjer - kulturmiljö

Översiktlig kulturhistorisk områdesanalys för Malungs kommun framtagen av Dalarnas museum ska användas som vägledning vid behandling av kulturmiljöfrågor. En översyn av rapporten borde ske på sikt och kompletteras med värdefulla industrimiljöer och enskilda värdefulla byggnadsobjekt, tidiga spår efter turismens framväxt etc, eftersom denna endast beskriver det agrara samhällets framväxt. En angelägen uppgift som kan utgöra ett första steg i en översyn vore en kartläggning av den tidiga turismen i Sälensfjällen och att dokumentera kvarvarande bebyggelsemiljöer från den tiden.

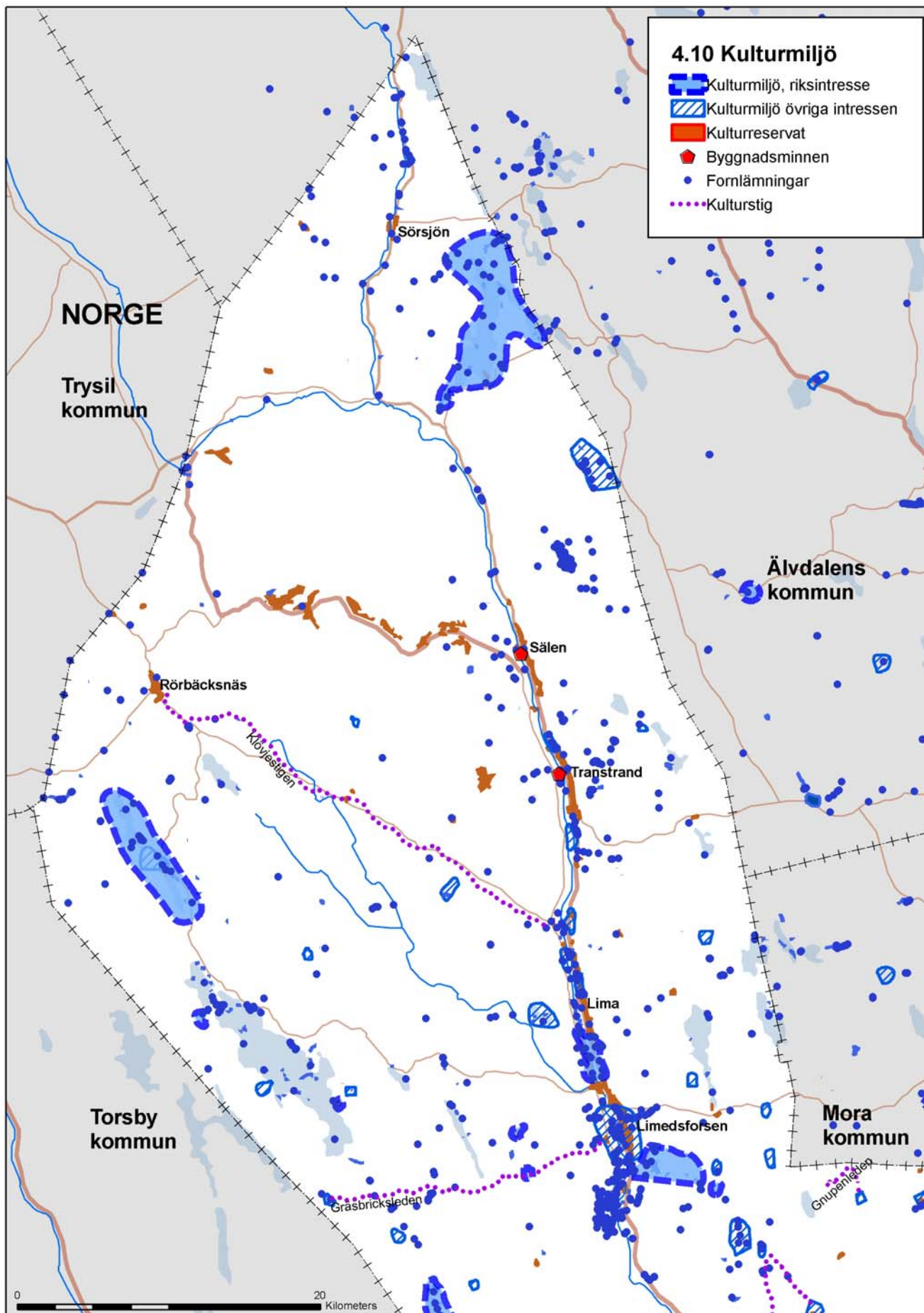
Inom samtliga bebyggelsemiljöer av riksintresse eller av läns- och kommunintresse för kulturmiljön, anser kommunen att områdesbestämmelser alternativt detaljplan vid behov ska kunna upprättas med stöd av denna översiktsplan för att höja bygglovsplikten.

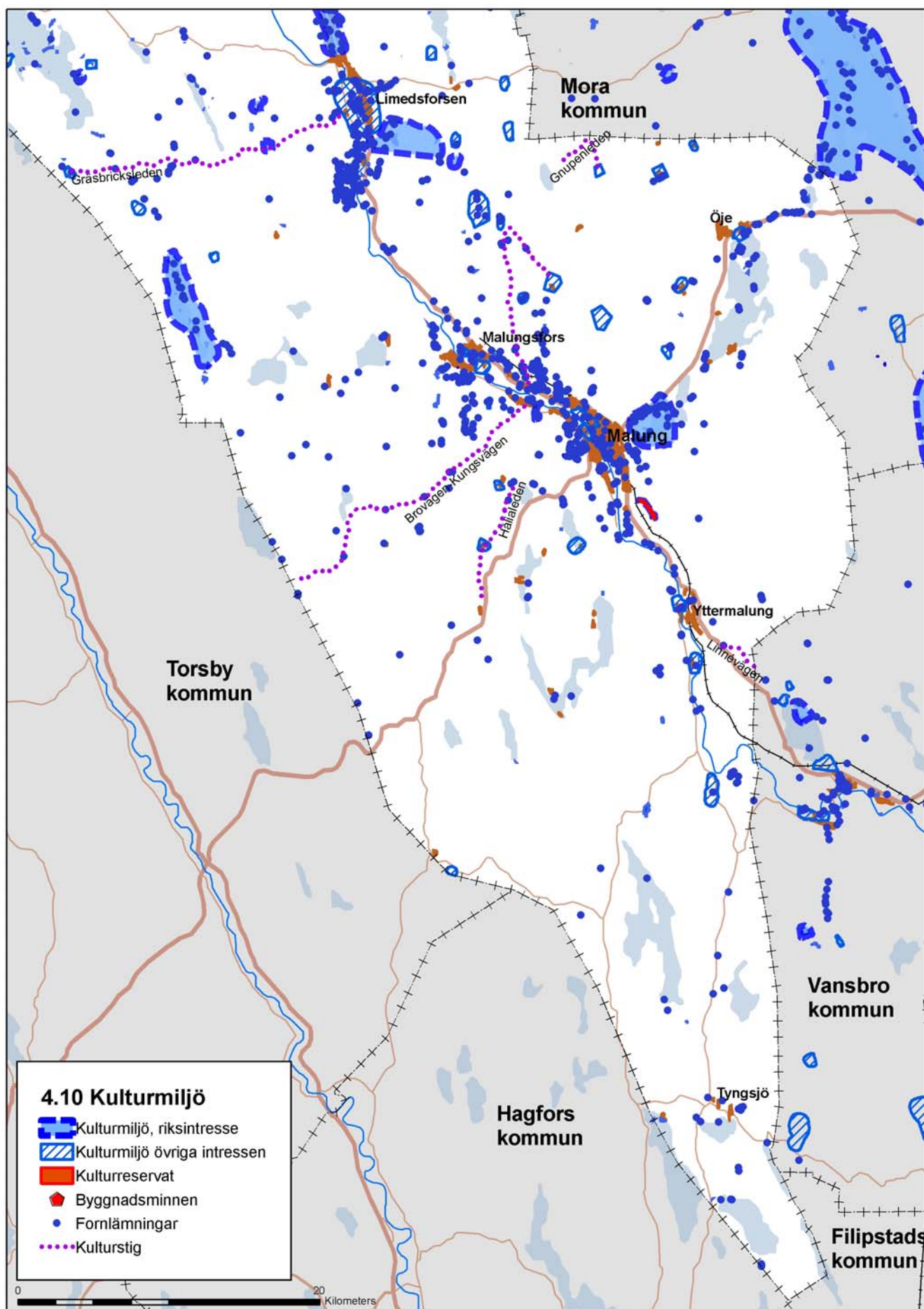
Beträffande bebyggelselokalisering och utformning se kap. 7.10.

Det är angeläget att öppna marker/vallar i fäbodmiljöer hålls öppna/hävdas, liksom att befintliga fägatesystem bibehålls. Fortsatt djurhållning bör ej försvåras.

Vid underhålls- och bärighetsåtgärder på väg 1049 bör hänsyn tas till vägens kulturvärde.

Länsstyrelsen har i sitt granskningsyttrande framhållit att bebyggelsemiljöer i Limabygden bör prioriteras vid arbete med säkerställande av kulturmiljövärden.

4.11 Areella näringar

Skogsbruk

Malung-Sälens kommun innehåller stora skogsarealer, cirka 280 000 ha produktiv skogsmark, vilket motsvarar ca 70 % av kommunens totala areal. Av den produktiva skogsmarken ägs ca 43 % av privata skogsägare, ca 25 % av skogsbolag, ca 22 % av stiftelser, kyrkan m fl och ca 4 % av staten. Kommunen äger ca 6 % av den produktiva skogsmarken vilket motsvarar cirka 16 000 ha. Av träråvaran vidarebefordras den större delen till massaindustrin och sågverk. Fördelning av träråvaran är liten i kommunen undantaget Fiskarhedens Trävaru och några mindre snickerier.

För skogsbruk finns grundläggande bestämmelser om miljöhänsyn inskrivna i skogsvårdslagen (1979:429). Enligt skogsvårdslagen 14 § är skogsägare skyldiga att underrätta Skogsstyrelsen om avverkning, dikning i samband med avverkning (som inte kräver tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken) etc. Enligt 11 kap 9 § miljöbalken krävs länsstyrelsens tillstånd för markavvattningsåtgärder.

Enligt 18 § skogsvårdslagen får avverkning i svårföryngrad skog eller skyddsskog inte ske utan Skogsstyrelsens tillstånd. Tillstånd behövs dock inte för röjning eller gallring som främjar skogens utveckling.

Områden med skyddsvärd skogsmark omfattar stora arealer och inom dessa bör skogsbruket bedrivas med varsamhet. För information kring friluft-, natur- och kulturintressen se avsnitt 5.7-5.9.

I fjällskogen finns ett flertal gränser definierade. De viktigaste av dem är gränsen för svårföryngrad skog och gränsen för fjällnära skog. Området för svårföryngrad skog omfattar ett bälte längs hela fjällkedjan, där skogen är svår att föryngra på grund av dess ogynnsamma klimatiska läge. I de fjällnära områdena råder speciella klimatiska förhållanden. Den fjällnära skogen måste därför skötas på ett speciellt sätt och hänsyn tas till framför allt naturvärden och i viss mån också friluftslivet. Idag är det främst möjligheterna att åstadkomma en godtagbar föryngring av skogen samt begränsningar genom naturvårdsrestriktioner som sätter gränsen för skogsbruket i dessa områden.

Inom all fjällnära skog gäller speciella regler för skogsbruket, bl a krävs normalt tillstånd från Skogsstyrelsen.

Av kommunens skogsinnehav har cirka 15 % av den produktiva arealen någon form av restriktion, medan övrig skogsmark i kommunen har betydligt lägre andel restriktioner.

Skogsvårdslagen (SVL) kräver återplantering av skog. Detta innebär konflikt när man vill avverka igenväxta ytor inom fåbod för att återskapa ett öppet landskap. För att slippa krav på återplantering krävs i princip återgång till djurhållning. Dispens från detta krav kan dock i vissa fall lämnas om det finns uttalade natur- och kulturvärden.

Riksdagens miljömål

Levande skogar

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Skogsbruk kontra bebyggelse

Det kan inte undvikas att skogsmark ibland måste tas i anspråk för andra ändamål än skogsproduktion. Om andra från skogsbrukets synpunkt lämpligare lösningar inte kan åstadkommas bör i första hand sådan mark väljas som från skogsproduktions synpunkt bäst kan undvaras i det aktuella området. Kompletteringar till befintliga bebyggelsegrupper orsakar normalt inte några påtagliga olägenheter ur skogsbrukssynpunkt.

Jordbruk

Jordbrukets utveckling

Jordbruksverket har på uppdrag av regeringen utrett geografisk utbredning och förutsättningar för det fjällnära jordbruket. I utredningen redovisas bl a att endast en tredjedel av åkerarealen i Malung-Sälens kommun brukas idag jämfört med för 50 år sedan och att djurhållningen nästan halverats under motsvarande period. Utvecklingen har dock varit positiv i kommunen de senaste åren där flera heltidsjordbruk investerat i utökad djurhållning. Det totala antalet djur har ökat med ca 45 % mellan 1990 och 2005. Mjölproduktionen har dock nästan helt upphört för att ersättas av får och dikor. Den brukade marken i dalgången har också ökat bl a genom omfattande återuppodling av igenväxta områden. Mellan 1990 och 2005 tredubblades den brukade arealen och där ängs- och betesmark utgör merparten av ökningen. Många gårdar har också sina djur på fäbodan under sommaren och antalet djurhållande fäbodan har ökat under senare år. Flera jordbrukare har även satsat på vidareförädling av jordbruksprodukter för försäljning till turisterna.

Det är viktigt att det fjällnära jordbruket och fäbodbruket bevaras och ges möjlighet att utvecklas då verksamheten har stor betydelse för sysselsättningen, landskapsbildningen, det levande kulturlandskapet, lokala traditioner och kulturell identitet, den biologiska mångfalden, en värdefull kvalitetsproduktion av livsmedel samt för fjällområdets attraktionskraft ur turistnäringens perspektiv etc. För att erhålla en fortsatt utveckling av det fjällnära jordbruket är det bl a viktigt att skapa goda förutsättningar för att bedriva gårdsbruk med djurhållning etc. Befintliga jordbruksföretags behov tillmäts en betydande vikt vid avvägningssituationer gentemot bebyggelseintressen. Fäbodbrukets framtid är avhängigt av att den s.k. mulbetesrätten bevaras, dvs traditionen med fritt utmarksbete.

Kommunen ställer sig också mycket positiv till utveckling av lokalt producerat livsmedel, vilket förutom att vara positivt ur energisynpunkt även kan bidra till att hålla landskapet öppet med betes- och odlingsmarker.

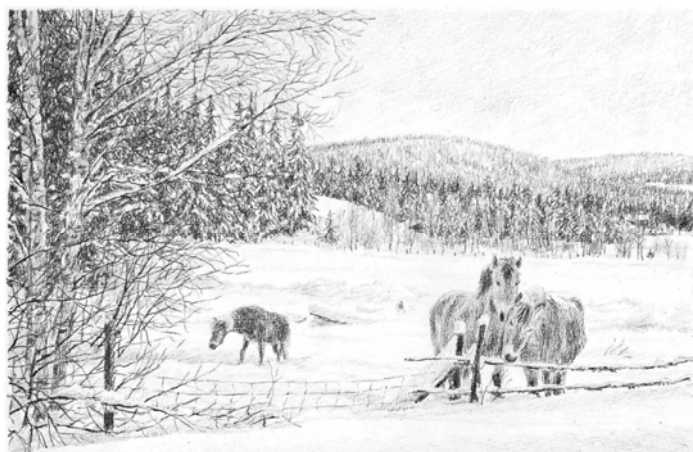
I kommunen utgör den brukade ytan (odling, bete, vall etc) ca 1-2 % av kommunens totala markareal samt drygt 6-7 % av länets brukade areal.

Riksdagens miljömål

Ett rikt

odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Rissåtra

Igenväxt jordbruksmark

Den igenväxta jordbruksmarken utgör en latent resurs, där det inte kan uteslutas att ett återupptaget utnyttjande för jordbruksändamål kan komma att ske i framtiden. Nuvarande arealer bör därför bevaras för jordbruksändamål så långt det är rimligt med hänsyn till andra motstående intressen. En omläggning av jordbruksmark till skogsbruk bedöms mindre lämplig. Detta torde normalt försvåra en senare återanvändning som åker samtidigt som de arealmässiga vinsterna ur skogsbrukssynpunkt blir små. Ianspråktagande för exploatering som varaktigt drar marken ur jordbruksproduktion bör endast ske i det fall väsentliga samhällsintressen tillgodoses som inte kan tillgodoses på ett från samhällets synpunkt tillfredsställande sätt på annan mark.

För att skapa förutsättningar för en fortsatt utveckling av det fjällnära jordbruket är det viktigt att tillräckliga arealer åkermark finns tillgängliga för bl a vinterfoderproduktion och för bevarande av de fysiska förutsättningarna att bedriva gårdsbruk med djurhållning etc.

Öppet landskap

Kommunen har som målsättning att det öppna landskapet i form av åker-, ängs- och hagmarker i största möjliga utsträckning bör bevaras även om starka jordbruksmässiga skäl saknas.

De marker som endast är föremål för en begynnande igenväxning bör om möjligt återställas i öppet skick. Ett bevarande av öppna marker är angeläget ur bl a turistisk, kulturhistorisk och naturvårdssynpunkt. Även djurhållningen har betydelse för turismen i form av fäbodrar som besöksmål. Särskilt viktigt är det att igenväxning ej sker i älvdalgångarna samt i byarna Tyngsjö, Öje och Rörbäcksnäs. Av betydelse är även ett bibehållande av de öppna markerna vid de många fäbodarna och ett antal utbyrar, samt även odlade utmarker utan bebyggelse. Kommunen vill även värna om de små odlingarna på finnmarken i den södra kommundelen.

EU:s jordbruksstöd

EU:s jordbruksstöd omfattar i Dalarna 15 olika stöd som administreras av länsstyrelsens lantbruksenhet. De flesta avser hela Sverige, medan några är regionalt indelade. Samma åker eller betesmark kan erhålla flera av de stöd som finns. Exempel på stöd är: *miljöstödet för öppet landskap* som syftar till att bevara odlingslandskapet och förhindra omfattande nedläggning av jordbruksmark, *stöden för betesmark* förutsätter att marken betas och olika summor betalas ut beroende på om marken har höga naturvärden eller inte.

Jordbruksverket har tagit fram ett *Nytt landsbygdsprogram 2007-2013* för stöd och ersättning till landsbygden. Programmet innebär bl.a. att lokalt engagemang i landsbygdsutvecklingen ska uppmuntras. Utifrån detta har en s.k. LAG-grupp (lokala aktionsgrupper) bildats för Södra fjällen och det pågår bildande för Dalälven, dessa grupper omfattar förutom del av Malung-Sälens kommun även ett antal ytterligare kommuner.

Fiske/Vattenbruk

Med vattenbruk menas odling av fisk och skaldjur m m för konsumtion. Vattenbruk kan påverka ekosystemet i sjöar och vattendrag genom spridning av sjukdomar, oönskade arter av fisk och kräftdjur samt genom utsläpp av när-salter. Vattenbruk regleras därför av ett antal lagar bl a fiskelagen, miljöbalken, livsmedelslagen och djurskyddslagen.

Odlingar av öring och regnbåge förekommer i relativt måttlig skala vid Kvarnvalla, Norrbäcken och Hässjön, Lima, vid Björnviken i Kappsjöarna och vid Kvarnmyrbäcken, Yttermalung. Dessutom finns ett antal små odlingar. För vattenbruk ställs krav på god vattenomsättning, vattenkvalitet, skyddat läge etc.

Fritidsfiske är av stor betydelse för såväl bofasta som turister, se mer i kap. 4.7 Friluftsliv och rekreation. Inom kommunen förekommer inte längre något yrkesfiske.

Länsstyrelsen är tillståndsmyndighet för vattenbruk enligt miljöbalken. Mindre anläggningar omfattas av anmälningsplikt enligt miljöbalken.

Rennäring

Ingen rennäring bedrivs i kommunen.

Allmänna riktlinjer - areella näringar

Mer omfattande ianspråktagande av skogsmark bör endast tillåtas där det motstående intresset bedöms mer ändamålsenligt.

Mindre omfattande exploateringar såsom väg- och ledningsdragningar, enstaka nya byggnader/fritidshus är normalt möjligt inom större sammanhängande skogsområden. I första hand bör dock sådan mark väljas som från skogsproduktionens synpunkt bäst kan undvaras i det aktuella området. Om skogsbruksvärdet är högt bör enstaka ny bebyggelse undvikas. Bygglovansökningar för enstaka ny bebyggelse eller övriga bygglov som kan beröra skogsbrukets intressen remitteras normalt till Skogsstyrelsen.

Markberedning bör företrädesvis endast utföras i områden avskilda från mer omfattande bebyggelse och avskilda från områden som är ekologiskt känsliga eller berörs av bevarandointressen för naturvård, kulturminnesvård och friluftsliv. I dessa typer av områden bör markberedning, om den bedöms nödvändig ur skoglig synpunkt, utföras på ett så skonsamt sätt som möjligt. Vilka insatser som är mest lämpliga får bestämmas från fall till fall beroende på de lokala förhållandena.

Gödsling vid särskilt känsliga vattendrag bör undvikas.

Intill befintlig permanent- och fritidsbebyggelse ska särskild hänsyn tas från skogsbrukets sida enligt skogsvårdslagen.

I områden med stora rekreationsintressen eller vid viktiga leder ska skogsbruket ta hänsyn till friluftslivet.

Skogsplantering av jordbruksmark bör så långt möjligt undvikas.

Befintliga jordbruksföretags behov tillmäts en betydande vikt vid avvägningssituationer gentemot bebyggelseintressen.

Det fjällnära jordbruket och fäbodbruket bör bevaras och ges möjlighet att utvecklas.

En lokal produktion av livsmedel bör eftersträvas, vilket är positivt ur bl a energisynpunkt samt bidrar till att hålla landskapet öppet.

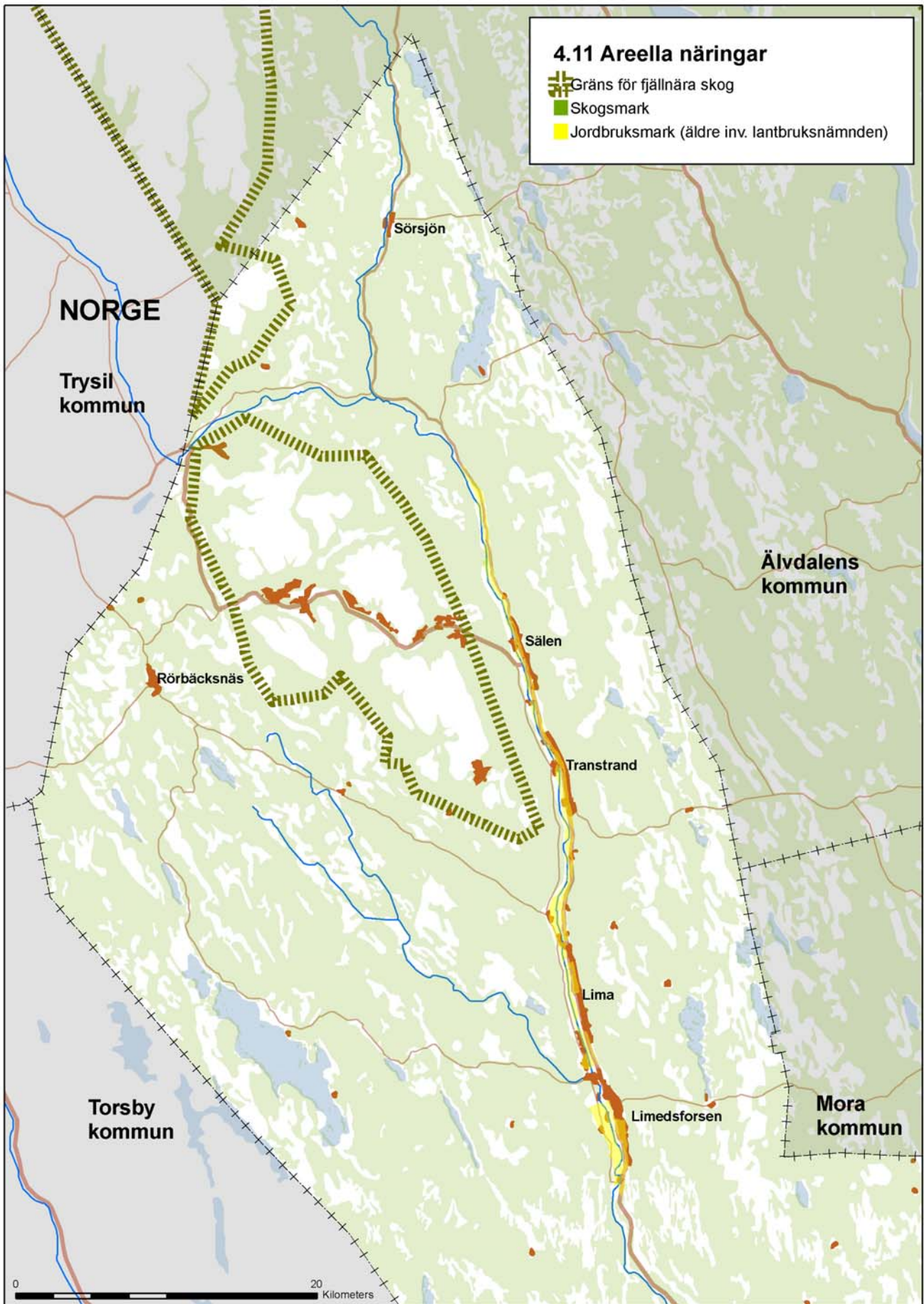
Gårdsbruk med djurhållning bör ges goda förutsättningar för att fortleva och utvecklas.

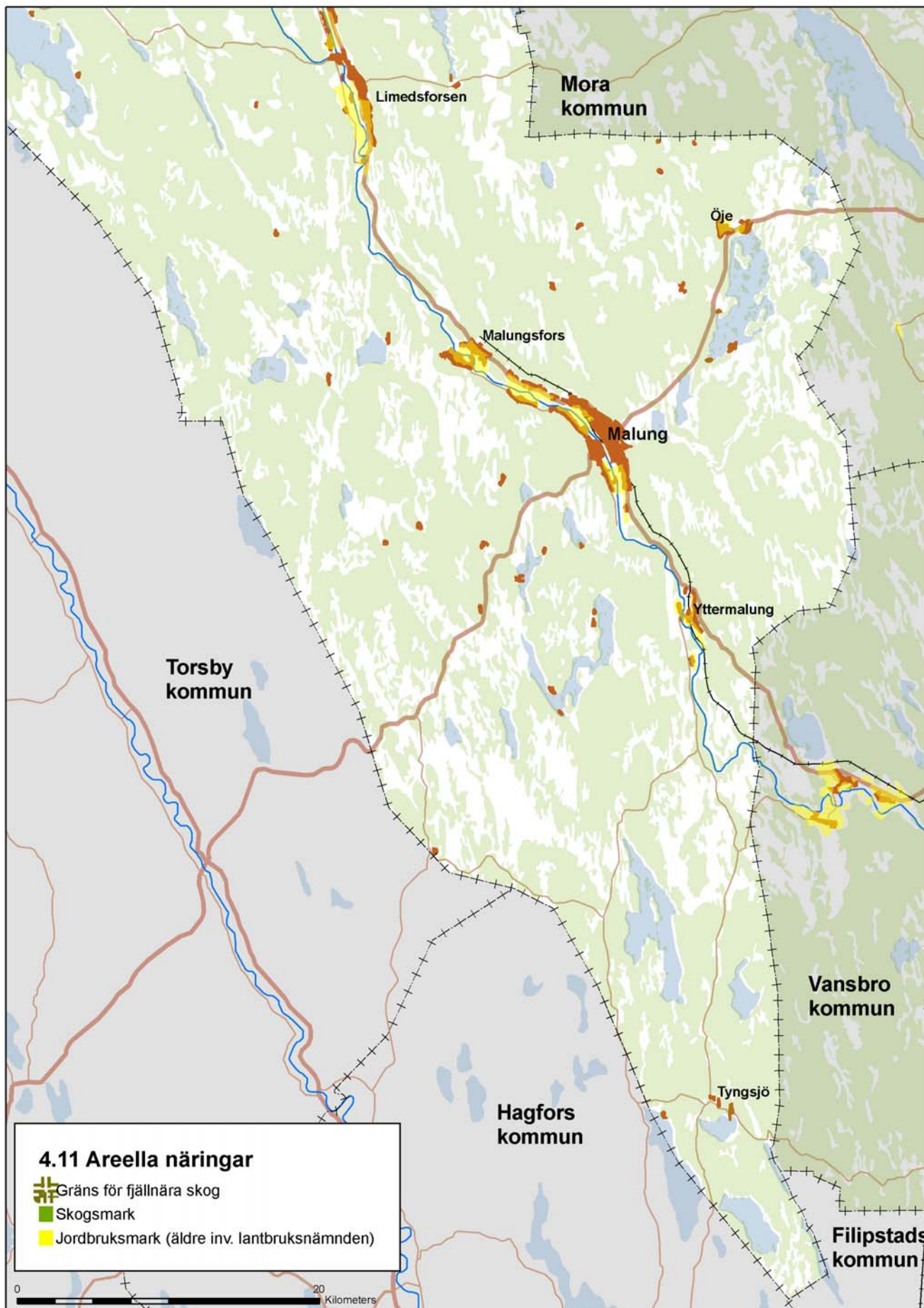
Åker-, ängs- och hagmarker bör i största möjliga utsträckning bevaras.

Mindre kompletteringar av befintliga bebyggelsegrupper bör normalt kunna tillåtas på jordbruksmark. I första hand bör då lägen i kanten av den öppna jordbruksmarken väljas, tex i skogsbryn. Lokalisering direkt på jordbruksmark bör undvikas.

Omläggning av jordbruksmark till annat ändamål bör särskilt undvikas där produktionsbetingelserna för jordbruksdrift är goda.

Landskapet i älvdalgångarna samt i byarna Tyngsjö, Öje och Rörbäcksnäs bör hållas öppet. Öppna marker vid fäboddar, utbyar samt odlade utmarker utan bebyggelse bör bibehållas.

4.12 Vatten

I Malung-Sälens kommun finns god tillgång till både grund- och ytvatten. Huvuddelen av kommunen omfattas av Västerdalälvens avrinningsområde (med cirka 100 delavrinningsområden). Det andra stora huvudavrinningsområdet utgörs av Klarälven med omgivning i den västra delen av kommunen.

Kommunens tekniska förvaltning sköter huvuddelen av vatten- och avloppshandlingen i kommunen. Se vidare under kapitlet 4.13 Teknisk försörjning och energi.

Ramdirektivet för vatten

Ett nytt samlande EG-direktiv för vatten antogs i december 2000. Direktivet har implementerats i Sverige och kallas "Vattenförvaltning". Det nya ramdirektivet för vatten erbjuder nya verktyg för en mer effektiv och mer hållbar vattenhantering. Ramdirektivet kommer att innebära förändringar jämfört med hur vi i Sverige tidigare arbetat med vattenfrågorna. Den viktigaste förändringen är att arbetet nu läggs upp efter avrinningsområden, naturens egna gränser för vattnets flöde.

Med ledning av landets avrinningsområden har fem vattendistrikt bildats med ansvariga vattenmyndigheter kopplade till länsstyrelserna. Det operativa arbetet i respektive län sköts av respektive länsstyrelse. Vattenmyndigheterna har en beslutsfunktion. Västerdalälven med sitt avrinningsområde hör till Bottenhavets vattendistrikt med länsstyrelsen i Västernorrlands län som ansvarig vattenmyndighet. De västligaste delarna av kommunen tillhör Klarälvens avrinningsområde och därmed Västerhavets vattendistrikt med länsstyrelsen i Västra Götalands län som ansvarig vattenmyndighet. Distriktens förvaltningsplaner ska finnas i konceptform senast december 2008. Vattenmyndigheternas dokument kommer framöver att utgöra planeringsunderlag för kommunens planering. I december 2008 ska det finnas färdiga förslag till åtgärdsprogram för alla vatten som inte klarar internationellt överenskommen standard. Troligtvis kommer t ex Köarån och Tandån inte att klara "God status".

Ramdirektivet innebär att det införs ett nytt planeringssystem för vatten enligt miljöbalken parallellt med det befintliga planeringssystemet för mark och vatten enligt plan- och bygglagen. Viktiga beröringspunkter kommer därmed att finnas mellan den kommunala översiktsplanen och vattenmyndighetens åtgärdsprogram.

På karta på nästa sida redovisas de viktigaste grundvattenförekomsterna i kommunen utifrån SGU:s redovisning av grundvattenförekomster i jordlager samt större sprickzoner där förekomsten av grundvatten troligen är större än i omkringliggande berggrund.

Vattnets kretslopp

Vatten uppträder på marken som ytvatten eller i marken som grundvatten. Grundvatten är av stor betydelse för vattenförsörjningen, då det generellt är av bättre kvalitet och innehåller mindre föroreningar än ytvatten. Vattnet ingår i ett kretslopp och även grundvattnet är alltså ständigt i rörelse. Berggrunden är mer eller mindre vattenförande beroende på mängden sprickor som förekommer. Störst förekomst av grundvatten återfinns i grusåsarna, som kan ha mycket stora flöden som motsvarar älvar. Grundvattnet kan förorenas av mänsklig verksamhet, vilket kan få svåra konsekvenser. Grundvattnets inströmningszoner är därför viktiga att hålla fria från föroreningar. Beträffande försurningsproblematiken se vidare kapitel 6.9 Försurning och övergödning.

Riksdagens miljömål

Grundvatten av god kvalitet

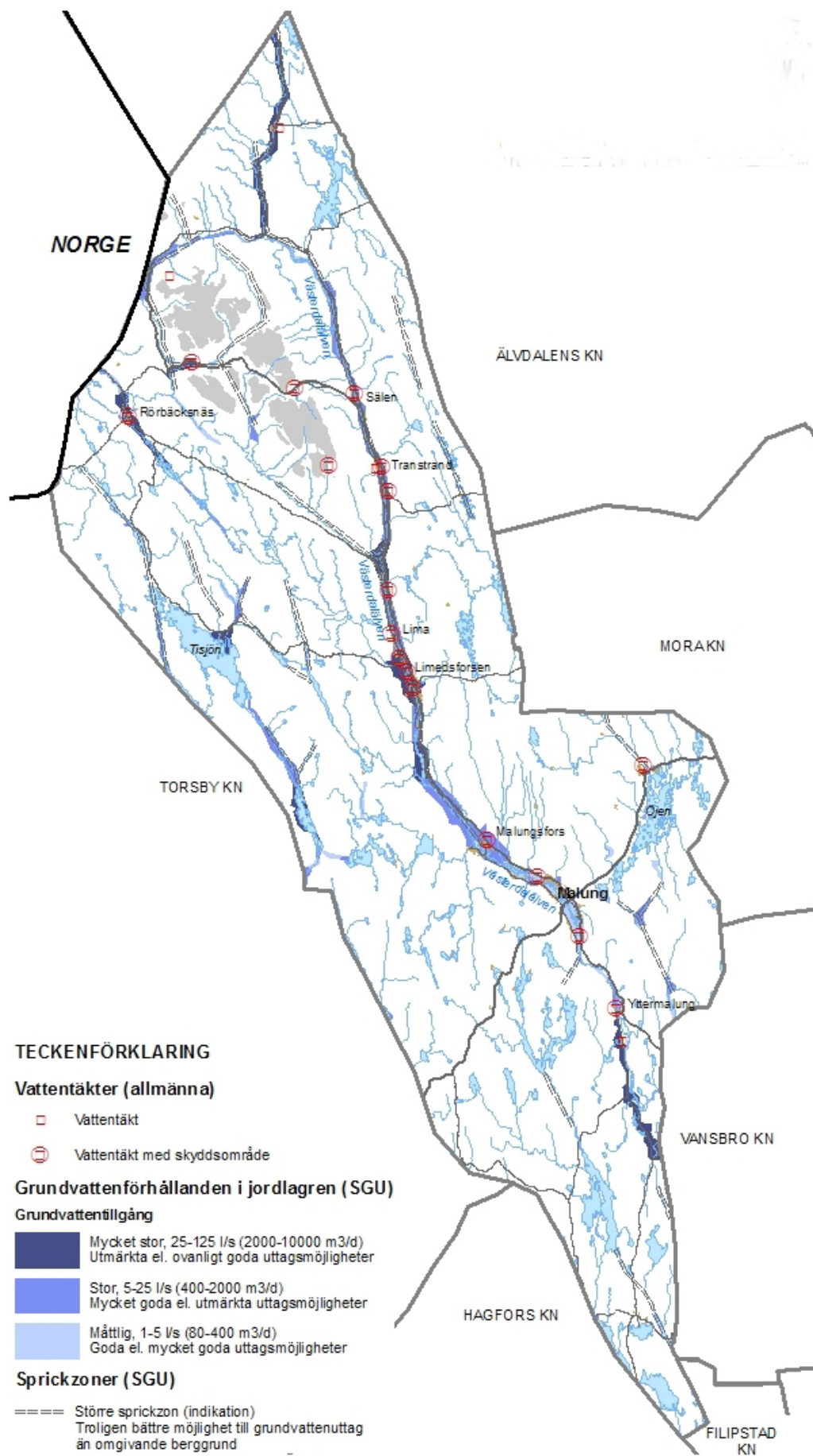
Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Levande sjöar och vattendrag

För Malung-Sälens kommun innebär detta bl a att sjöar och vattendrag har *God ytvattenstatus* med avseende på artsammansättning och kemiska och fysikaliska förhållanden.

Öjsvalla

Diffusa föroreningskällor

De så kallade diffusa utsläppen är ett allvarligt hot mot grundvattenkvalitén. Diffusa källor kan härledas till bebyggelse, areella näringar och infrastruktur.

Grundvattenförorening genom diffusa källor	
Typ	Källa
Bebyggelse	Dagvattenhantering, skötsel av kyrkogårdar, parker, dräneringar, avlopp från enskilda avloppsanläggningar som infiltrationer
Infrastruktur	Farligt godsleder, högratifierade vägar, kemisk halkbekämpning, järnvägsnät med stationer och bangårdar, flygplatser, vägdagvatten
Areella näringar	Jordbruk med näringsläckage, bekämpningsmedel, dikning och bevattning

Källa: SNV: s grundvattenrapport mars 2005 enligt ramdirektivet för vatten

Betydande diffusa källor i kommunen är infrastrukturen genom vägsalt och det rekommenderade vägnätet för farligt gods samt bebyggelsens påverkan med utsläpp från enskilda BDT- och WC-infiltrationer. Fjällnäringsen kan främst antas påverka ytvattnet genom punktkällor som reningsverk. Naturvårdsverket bedömer det som osäkert om miljökvalitetsmålet kan uppnås för Västerdalälven till 2015 utifrån en påverkansbedömning för sand- och grusavlagringar. En fördjupning av SNVs beskrivning av Sveriges vatten kommer att göras i respektive vattendistrikt.

Konkurrens om vatten

Ofta råder en konkurrenssituation kring tillgången på vattnet som recipient, råvara i olika processer och som livsmedel. Den kommunala fysiska planeringen kan vara ett redskap för att belysa behovet av avvägning mellan olika intressen och anspråk.

Särskilt i fjällen föreligger en konkurrenssituation mellan behovet av snökanonvatten och behovet av omfattande recipienter i kombination med en känslig ekologi. Konkurrensen är i huvudsak koncentrerad till en del av säsongen då snön i pisterna byggs upp och antalet besökare i fjällen är stort. Under denna tid råder ett begränsat tillskott av rinnande vatten samtidigt som det råder en låg ekologisk aktivitet i vattnet. Sammantaget är recipientkapaciteten och vattentillgången låg då behovet är stort. En lösning på problemet är att anlägga en ledning där vatten från Västerdalälven pumpas upp på fjället för att användas som snökanonvatten. I detta sammanhang utreds även möjligheterna att leda upp dricksvatten upp på fjället.

Vad gäller fritidsfiske är Västerdalälven och Görälven de fiskevatten som är mest intressanta och som samtidigt är recipienter för renat avloppsvatten. I båda dessa älvar är utspädningen stor och avloppsvattnets påverkan på älven av mindre betydelse.

Vattenkraft

För stora delar av vattensystemen i kommunen råder förbud mot utbyggnad av vattenkraft enligt 4 kap 6 § miljöbalken (se karta). Gäller dock inte vattenverksamhet som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan. Bestämmelserna i 4 kap 6§ miljöbalken gäller hela Västerdalälvens tillrinningsområde inklusive bi- och källflöden.

Drygt 40 dammar finns i kommunen för främst reglering och kraftverk.

Vattenkraft beskrivs närmare under avsnitt 4.13 teknisk försörjning och energi.

Överföring av vatten

Överföring av vatten är reglerat i miljöbalken. Överföring innebär t ex att vatten tas från ett vattendrag, nyttjas och därefter återförs till ett annat vatten-

drag. Detta är aktuellt i Sälenfjällen där flödet i vissa vatten inte medger både önskat vattenuttag och önskad tillförsel av renat avloppsvatten.

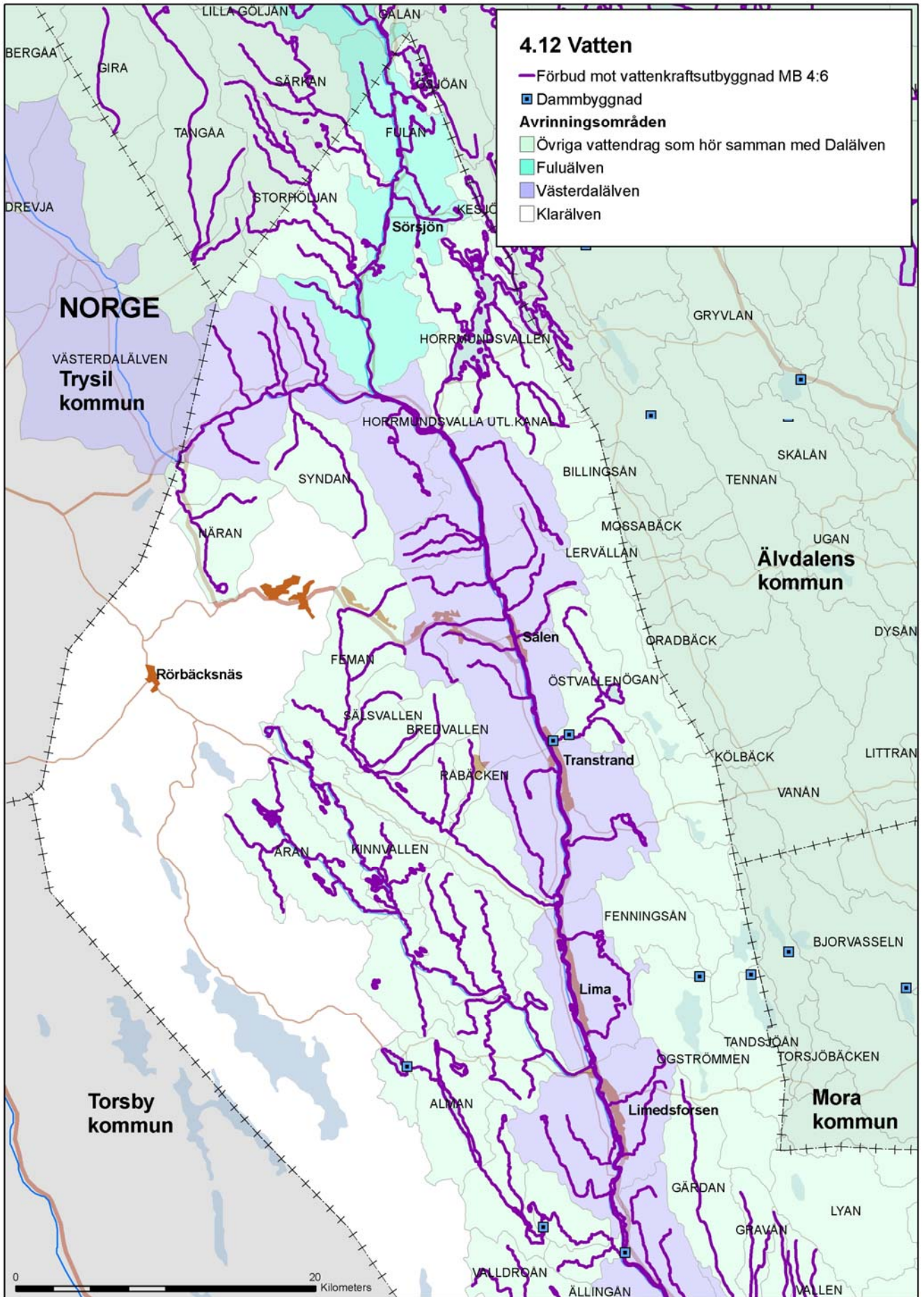
Tandån kan sannolikt inte belastas ytterligare utöver gällande tillstånd då vattentillgången under delar av året är liten. Som recipient är Köarån hårt belastad av Sälkfjällets reningsverk vilket lett till vissa olägenheter. I samband med att avloppsreningskapaciteten byggs ut på fjället kommer en ny utloppsledning att anläggas från Sälkfjällets reningsverk ner till Västerdalälven. I och med detta kommer i första hand Köarån att avlastas, men i förlängningen även Tandån. Se vidare i kapitel 4.13 Teknisk försörjning och energi.

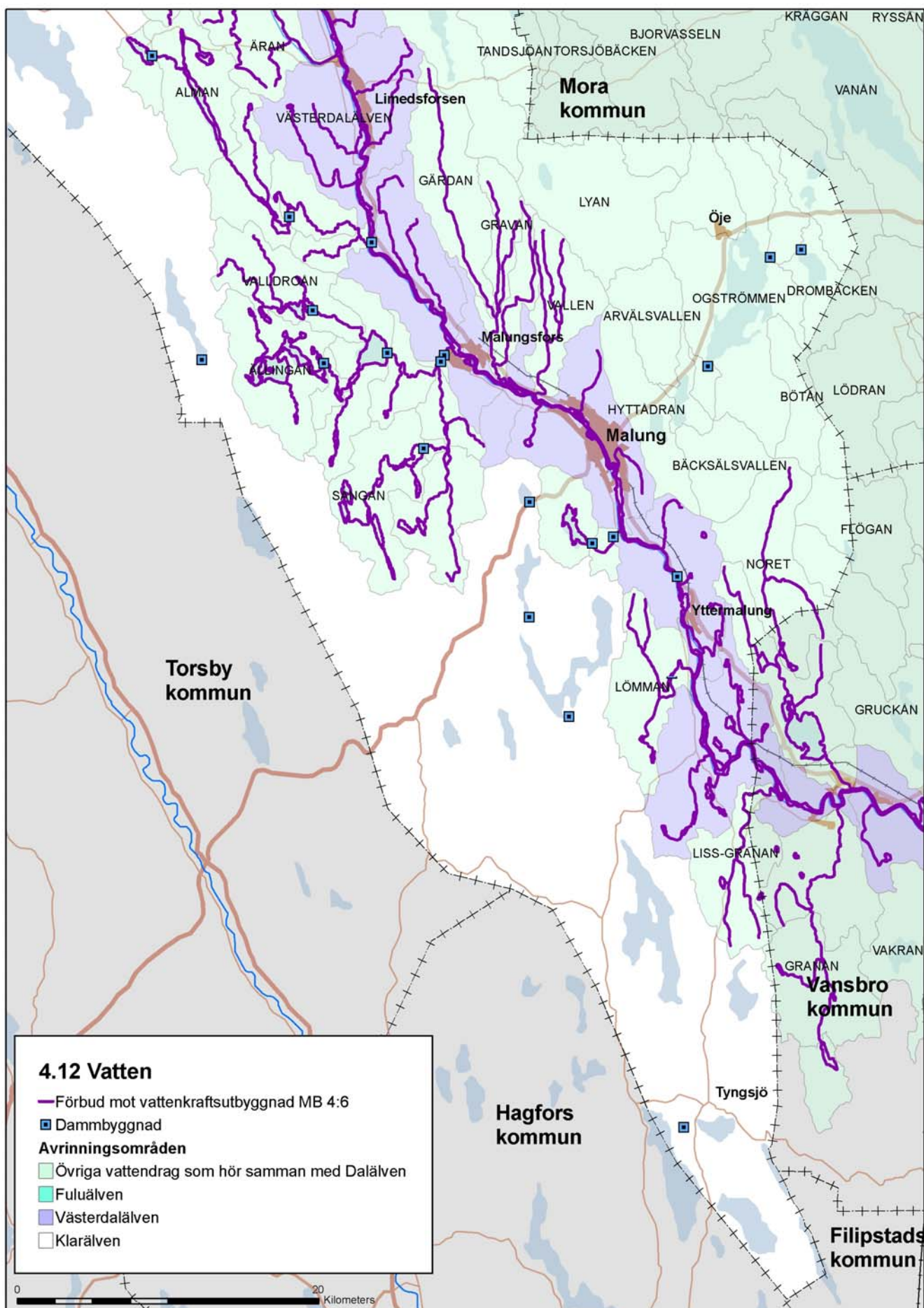
Allmänna riktlinjer - vatten

*Vid nya exploateringar inom Sälenfjällen ska vattenfrågorna särskilt be-
lysas. En viktig fråga i detta sammanhang är vattentillgången för snö-
tillverkning.*

*Kommunen är beredd att pröva lösningar med överföringsledningar från
Västerdalälven upp på fjället.*

*I samband med tillståndsprövning inför utbyggnad av avloppsreningskapa-
citeten på fjället ska belastningsutrymmet i Tandån och Köarån särskilt
beaktas.*

4.13 Teknisk försörjning och energi

Vattenförsörjning

Tillgången på grundvatten i sand- och gruslager samt sedimentära bergarter är relativt god i kommunen. Av kommunens större vattentäkter är 11 borrade i grus och 8 i berg. Vattnet i kommunen är generellt mjukt (2-3 dH°) och har en låg fluorhalt.

Vattenkvalitet

Dricksvattenförsörjningen är tillfredsställande för stora delar av Malungs kommun. I Sälenfjällen finns dock ett stort behov av vidare exploatering i kombination med begränsad kapacitet inom framförallt vattenförsörjningen.

Tandådalen vattenverk

Beträffande problem med radon i dricksvatten i Finnmarken, se kapitel 6.4 Radon m m.

Vattentäkter

I kommunen finns 60 större vattentäkter, varav 19 är kommunala. I tabellen redovisas kommunens vattentäkter.

Kommunala vattentäkter		
Namn	Skyddsområde	Övrigt
Sörsjön	saknas	I berg
Tandådalen	Inre och yttre	I grus
Sälfjällstangen	Inre och yttre	I berg
Sälens by	Inre och yttre	I sand avsyrring
Rörbäcksnäs	Inre och yttre	I sand sandfilter
Hemfjällstangen	Inre och yttre	I berg avsyrring
Vörderås	Primär och sek.	I berg
Transtrands kyrkby	saknas	I berg
Fiskarheden	Primär och sek.	I berg
Torgås	Saknas	I berg
Åkra Lima	Inre och yttre	I sand
Biskopsbyn	Inre och yttre	I sand
Limedsforsen	Inre och yttre	I grus. Ej i bruk, utgör reservvattentäkt
Risätra	Inre och yttre	I sand
Malungsfors	Vattendom	I grus
Öje	Inre och yttre	I grus
Ö. Utsjö Malung	Vattendom	I sand
Yttermalung	Inre och yttre	I grus
Sillerö	saknas	I berg

De flesta vattenverken behöver en översyn av skyddsområdena och bestämmelserna.

Kommunen ska påbörja att arbeta med att se över om det eventuellt finns behov av reservvattentäkter för att säkerställa vattenförsörjningen i händelse av driftproblem eller vid t ex förorening av vattentäkt.

Några av de större privata vattentäkterna är följande:

Större privata vattentäkter		
Namn	Skyddsområde	Övrigt
Granfjällsstöten	Saknas allmänförklarad	Flera vattentäkter ihopkopplade
Lindvallen	Saknas	Stort antal borrhål i berg
Ö. och V. Gusjösättern	Saknas	UV-filter
Ö. och V. Färdkällan	Saknas	
Gruven	Saknas	
Högfjällshotellet	Saknas	
Nya Säl fjällstangen	Saknas	
Myrflodammen		
Köarskärsfjället	Saknas	
Gubbmyren	Saknas	
S. Rönningen	Saknas	
Kläppen 6 st olika v.verk	Saknas	
Garpsätra		

Skyddsområden för vattentäkter

Skyddsområden för vattentäkt fastställs av länsstyrelsen eller kommunen. Till beslutet om skyddsområde hör en karta med detaljavgränsning av brunnsområde, inre och yttre skyddszoner samt erforderliga föreskrifter för vad som ska iaktas för att förhindra förorening av vattentäkten. Bebyggelse, vägar, anläggningar och andra åtgärder får endast förekomma om de kan utföras med hänsyn till skydds föreskrifterna. Utanför vattenskyddsområde gäller att ingen verksamhet får bedrivas vilken kan hota syftet med vattenskyddsområdet.

Det är viktigt att hänsyn tas även till vattentäkter utan särskilt bestämda skyddszoner vid markanvändning i deras närhet. Bl a är infiltrationsanläggningar, större vägar, hantering av kemikalier olämpliga i täkternas närhet. Vid transport av farligt gods (se kap. 6.1) är det viktigt att säkerhetsrutiner finns för att förhindra att vattentäkter drabbas vid eventuell olycka.

Malungs huvudvattentäkt – Utsjö, södra Grimsåker har nyligen iordningställt med tätskikt utmed väg 71. Detta för att förhindra vattentäkten från att kontamineras av farliga ämnen vid en eventuell trafikolycka och innebär att Vallerås ej längre behövs som reservvattentäkt.

Sillerö som ligger längs väg 502 mot Tyngsjö saknar vattenskyddsområde. Ett skyddsområde eller en flyttning av den befintliga täkten kan eventuellt övervägas. Skyddsområdet för Torgås behöver ändras. För Vörderås finns ett framtaget förslag till skyddsområde och bestämmelser. Samtliga vattentäkters skyddsområden och gamla skydds föreskrifter bör ses över på sikt.

Kapacitetsbrist respektive större överskott

Vid Säl sätern finns många mindre enskilda vattentäkter, varav flera försörjer Lindvallens VV. Vattenverket i Lindvallen har en kapacitet på 13 300 bäddar, tillgången på grundvatten från de försörjande brunnarna beräknas dock ha en begränsad kapacitet på 9350 bäddar. En utredning har utförts om att förbättra tillgången på vatten i Lindvallen genom att ansluta till en ny vattentäkt nere vid Västerdalälven och pumpa upp vatten därifrån. Några beslut om investeringen har dock inte tagits. I Lindvallen är tillgång på vatten en kritisk punkt för fortsatt utbyggnad.

Området kring Säl fjällstorget består av ett flertal enskilda vattentäkter med olika ägarförhållanden. Den varierade ägarstrukturen har medfört att ingen övergripande översyn har utförts av vattentillgången i området. En utredning kring förutsättningarna för vattenförsörjning i området har påbörjats av kommunen under 2008.

Tandådalen VV byggdes ut i början av 2000-talet och har nu en kapacitet på 28 800 bäddar. Nuvarande anslutning samt anslutningen i fastställda planer motsvarar cirka 19 300 bäddar, vilket innebär en återstående kapacitet på cirka 9 500 bäddar.

Kapaciteten på vattenförsörjningen i Stöten bedöms vara runt 4650 bäddar vilket innebär en återstående kapacitet på 350 bäddar. Efter utbyggnad av gällande detaljplaner kommer det dock finnas en vattenbrist på 3 150 bäddar. Vattentillgången i området bedöms som god varför ett antal nya brunnar planeras att borras för att öka kapaciteten.

VA-utredning

En VA-utredning har tagits fram av SWECO VIAK, arbetshandling daterad 2008-04-02. Utredningen ligger till grund för de riktlinjer med avseende på vatten- och avloppshantering som är vägledande för framtida exploatering i Sälenfjällen. Tillsammans med VA-utredningen har även en inventering av antalet befintliga och planerade bäddar i Sälenfjällen utförts. De områden inom Sälenfjällen som ingår i VA-utredningen är Stöten, Tandådalen-Hundfjället, Högfjället, Sälsättern (Lindvallen) och Kläppen. I VA-utredning ingår:

- Beskrivning av dagens VA-situation, kapacitet hos befintliga vattenverk och avloppsreningsverk (ev. kapacitetsbrist och överskott) samt en jämförelse med uppmätta belastningar och drifterfarenheter från anläggningarna
- Beskrivning av nuläge och nollalternativ med avseende på antal bäddar (med nollalternativ avses nuläge samt idag ej utbyggda men fastlagda detaljplaner)
- Miljökonsekvenser för nollalternativet och planförslaget (i de fall planförslaget skiljer sig ifrån nollalternativet)
- Riktlinjer och rekommendationer hur vatten- och avloppssituationen kan lösas för planförslaget

Verksamhetsområde för vattenförsörjning

Inom större delen av kommunens tätorter finns verksamhetsområden fastställda enligt VA-lagen kring allmänna vattentäkter. Inom verksamhetsområdet svarar huvudmannen för utbyggnad och underhåll av anläggningar. Kommunen är huvudman för alla verksamhetsområden för vatten utom vid Stöten. Stötens vatten- och avloppsförsörjning är allmänförklarad men är privat. Utanför verksamhetsområdena är det i första hand den enskildes ansvar att lösa va-frågorna.

Sedan årsskiftet 2006/2007 gäller en ny lag för allmänna vattentjänster. Den nya lagen innebär att kommunerna får det fulla ansvaret för att tätbebyggelsens behov av vattenförsörjning och avlopp ordnas genom allmänna va-anläggningar. Allmänna anläggningar i privat regi, som i t ex Stöten, ska under en övergångsperiod av 10 år antingen övergå i kommunal regi alternativt övergå till en samfällighet.

Tillstånd och anmälningsplikt för vattentäkt

Vattentäkter ska tillståndsprövas enligt 11 kapitlet miljöbalken, hos länsstyrelsen. Tillstånd krävs inte för en- och tvåfamiljsfastigheter eller jordbruksfastigheters husbehovsförbrukning eller värmeförsörjning. I Sälffjällsområdet (Lindvallen-Köarån) råder särskild anmälningsplikt till Miljökontoret för anläggande av sådan vattentäkt som inte kräver tillstånd.

Allmänna riktlinjer - vattenförsörjning

Byggnadsnämnden bevakar i samråd med miljönämnden att befintliga vattentäkter skyddas vid beslut om planer eller annan markanvändning.

Nyanläggning i fjällområden måste klara det egna vattenförsörjningsbehovet.

Nya detaljplaner där vattenfrågan ännu inte är löst ska dels innehålla en redogörelse för hur vattenförsörjningen kan lösas, dels förses med en bestämmelse att bygglov inte får lämnas innan vattenförsörjningen är ordnad.

Nya vattentäkter bör inte förläggas nära transportvägar för farligt gods och helst avskilt från bebyggelse för att minska risken för förorening från avloppsledningar och värmepumpar.

Utredning ska tas fram angående eventuella behov av reservvattentäkter. Skyddsområdet för f.d. Vallerås vattentäkt ska hävas.

Avlopp

Älvarna utgör en förutsättning för många av de verksamheter som bedrivs i fjällen. Fjällanläggningarna är t ex. beroende av vattendragen (framför allt de större älvarna i området) för utsläpp av renat avloppsvatten. Enheten som beskriver avloppsflöden och avloppsverks kapacitet är normalt föroreningsbelastningen mätt som personekvivalent (pe) och avloppsvattenflödet (m³/d). I Sälenområdet är även belastningen mätt som antal bäddar/personer (bäddar) vanligt förekommande.

Personekvivalent är definierat som den föroreningsmängd som tillförs från en person och är den enhet som används juridiskt vid tillståndsansökningar. Schablonvärdet som togs fram på 50-talet är dock något överskattat, varför begreppet bäddar är vanligt förekommande för att ange tillåten belastning på reningsverken i Sälenfjällen. En bädd medför ca 30% lägre föroreningsbelastning och ger en mer korrekt bild av de verkliga förutsättningarna.

Flödet är den mängd avloppsvatten som vid en viss tidpunkt ankommer avloppsreningsverket. Dagvatten och grundvatteninträngning i avloppsledningar kan ge ett högre flöde än själva produktionen av avloppsvatten.

Reningsverk

Det finns 11 kommunala reningsverk i kommunen och två privata i Stöten och i Kläppen. Stötens reningsverk är allmänförklarat men drivs i privat regi. De större reningsverken baseras på mekanisk och kemisk rening. Bland de mindre reningsverken (mindre än 2000 pe) har några få även biologisk rening.

Reningsverk				
Namn	Rening	Total kapacitet (personer)	Utnyttjad kapacitet (personer)	Övrigt
Stöten	M/K	7000 (pe)	4100	privat, allmänförklarat
Sörsjön	M/K		140	
Tandådalen	M/K	16 000	11 000-16 000	
Sälkfjället	M/K	31 500	16 600 – 21 600	
Sälens by	M/K	2000 (pe)	1310	
Rörbäcksnäs	M/K		160	
Vörderås	SA		160	
Fiskarheden	SA		110	
Torgås	M/K		120	
Lima, Skålmo	M/K		660	
Västra och Östra Öje	M/K		300	
Yttermalung	M/K		400	
Malungsfors	M/K		740	
Tällbyn (Malung)	M/K	10 000 (pe)	7700	
Kläppen/Gusjöbyn	M/K	3 300	2 950	Privat

M = mekanisk rening

K = kemisk rening

SA = slamavskiljning

Vid markinfiltration måste de geo-hydrologiska förhållandena särskilt beaktas för att minimera risken för förorening av grundvatten och vattentäkter.

Gemensamma avloppslösningar med markinfiltration som reningsmetod förekommer bl a för husvagnscampingen Gusjöbyn, Näsfjället och Garpsäteren. Infiltration av bdt-vatten (bad-, dusch- och tvättvatten) förekommer på många enskilda fastigheter. Vanligaste lösningen för enskilda på fjället som inte är anslutna till reningsverk är septitank.

Fiskarheden och Vörderås är återstående byar med enbart slamavskiljning. Utredning pågår för närvarande kring hur avloppshanteringen ska förbättras i dessa byar. Bl a studeras möjligheterna att pumpa avloppsvattnet till reningsverket i Sälens by.

Bristande kapacitet hos recipient

Västerdalälven är den recipient som har störst kapacitet för fjällnäringens anläggningar. I övrigt är kapaciteten begränsad på fjället och vissa vattendrag har redan nått gränsen som recipient t ex Tandån och Köarån.

Reningsverket i Tandådalen har tillstånd att behandla avloppsvatten från 16 000 bäddar. Ytterligare utökning av reningsverket är inte möjligt p.g.a. de ekologiska förutsättningarna i Tandån. För närvarande finns 19 900 bäddar i området.

En pumpkedja har därför byggts som för över avloppsvatten från Tandådalen/Hundfjället till Sälkfjällets reningsverk och har en kapacitet vilket vid projekteringen förväntades motsvara ca 8000 personer. Med hänsyn till det låga inläckaget i området bedöms dock kapaciteten kunna motsvara upp till 15 000 personer. Behandling alternativt överpumpning av avloppsvatten från Tandådalen bedöms därför ha en kvarvarande kapacitet på närmare 15 000 bäddar utifrån dagens situation.

Avloppsvatten från Tandådalen leds till Sälkfjällets avloppsreningsverk. Efter överföring av delar av Tandådalen till Sälkfjällets finns idag en återstående kapacitet på drygt 2 000 bäddar på Sälkfjällets ARV. P.g.a. överföringsledningen från Tandådalen, samt att Tandådalens avloppsreningsverk redan idag är fullbelastat, kommer utbyggnader i bägge områdena påverka inkommande belastning på Sälkfjällets ARV. Utöver tillståndsgiven kapacitet förväntas inte Sälkfjällets avloppsreningsverk kunna öka utsläppen ytterligare utan att en ny utloppsledning ner till Västerdalälven byggs. En utredning kring att utöka avloppsreningskapaciteten på fjället har påbörjats under 2008. En ny tillståndsansökan kommer att bli aktuell för Sälkfjällets ARV och i samband med ombyggnationen kommer en ny utloppsledning ner till Västerdalälven att byggas.

Reningsverket i Stöten, som ägs av Stötens Fastighets AB, har tillstånd för 7000 pe. Ett nytt tillstånd för verksamheten har erhållits som medger en belastning på 11 600 bäddar. Utbyggnaden av Stötens ARV är avsett att påbörjas under 2008.

Sälens by avloppsreningsverk

VA-utredning

En VA-utredning har tagits fram av SWECO VIAK, arbetshandling daterad 2008-04-02. Se vidare under rubriken *VA-utredning* på sid 101.

Verksamhetsområde

Inom större delen av kommunens tätorter finns verksamhetsområden fastställda enligt VA-lagen för allmänna reningsverk. Inom verksamhetsområdet svarar huvudmannen för utbyggnad och underhåll av anläggningar. Kommunen är huvudman för alla verksamhetsområden utom Stöten. Utanför verksamhetsområdena är det i första hand den enskildes ansvar att lösa va-frågorna.

Sekundär rening och kvävereduktion

Enligt EG direktivet avseende rening av avloppsvatten från tätbebyggda områden ska alla reningsverk större än 2000 pe ha så kallad sekundär rening. Normalt innebär det krav på biologisk rening men kan genom dispensvillkor även motsvara kemisk rening. I kommunen har alla reningsverk över 2000 pe ett tidsbegränsat beslut från Miljönämnden i Malung där den kemiska reningen från dessa anläggningar anses motsvara gällande krav. I det nya tillståndet för Stötens avloppsreningsverk har krav ställts på biologisk rening. Troligen kommer detta även att bli aktuellt på Sälkfällets ARV där ny tillståndsprövning har påbörjats. I framtiden kan det även bli aktuellt med biologisk rening för Tandådalens ARV.

För reningsverk större än 10 000 pe, detta berör således enbart Sälkfällets avloppsreningsverk, kan även krav i en nära framtid uppkomma på kväverening. Denna fråga drivs för närvarande på regeringsnivå mellan Sverige och EU och utgången av förhandlingarna är i dagsläget oklara. Kväverening är svårt att genomföra tekniskt till rimliga kostnader under de förutsättningar som gäller i fjällvärlden. Konsekvensen kan dock bli att det blir mycket svårt att utöka kapaciteten på de övriga reningsverken till mer än 10 000 pe.

Hänsynsregler och krav på tillstånd för avlopp

Enligt miljöbalken finns allmänna och särskilda hänsynsregler för huvudmannen/verksamhetsutövaren vad gäller avloppsvatten.

För avloppsanläggningar som är dimensionerade för mer än 2 000 pe (personekvivalenter) krävs tillstånd från länsstyrelsen. För avloppsanläggningar för mer än 200 och högst 2 000 pe ska anmälan göras till kommunen.

Allmänna riktlinjer - avlopp

Bebyggelse kan i vissa fall bedömas olämplig:

- om anslutningsmöjligheter till gemensamt avlopp saknas och markförhållandena är olämpliga för infiltration eller risk för förorening av grundvatten bedöms föreligga och då slutna tank inte kan tillåtas

- vid lösningar som förutsätter pumpning av avloppsvatten och som kan innebära oskäligt höga kostnader eller kan förorsaka risker för driftsproblem

-om gemensamt avlopp förutsätts och avloppsreningsanläggningen inte har tillräcklig kapacitet.

Krav på sanitärt fullt godtagbara lösningar ska ställas högt i det centrala fjällområdet. Kommunen är restriktivt inställd till lösningar som bygger på slutna tanksystem.

Kapaciteten vid Sälkfällets avlopps- och reningsverk liksom Kläppens avloppsreningsverk måste utökas.

Nya detaljplaner där avloppsfrågan ännu inte är löst ska dels innehålla en redogörelse för hur avloppshanteringen kan lösas, dels förses med en bestämmelse att bygglov inte får lämnas innan avloppsfrågan är ordnad.

Avfall

Avfallshanteringen i Sverige har under senare år genomgått kraftiga förändringar inom en rad områden.

I Malung-Sälens kommun är turismen i Sälenfjällen dominerande vilket ger upphov till att mängden hushållsavfall per invånare är mycket större än i de flesta andra kommuner.

Deponier

Kommunens enda deponi finns i Malungs tätort. Slambehandlingsanläggningar finns i Åkra väster om Lima, på Malungs industriområde och på Sälfjället.

Ansvar och verksamhet

Kommunens tekniska förvaltning ansvarar för att avfallshanteringen bedrivs enligt kommunens renhållningsordning och avfallsplan samt i överensstämmelse med gällande lagar och förordningar.

Hämtningen av hushållsavfall är utlagd på entreprenad till Brändholms Återvinning AB. Slamtömningen av enskilda brunnar är utlagd på entreprenad till Linds Åkeri AB.

I Sverige råder sedan 1998 producentansvar för förpackningar, vilket innebär att ansvaret för insamling och återvinning av förpackningar inte längre ligger på kommunerna. Detta ansvar ligger i stället på de företag som tillverkar, importerar och säljer varor med förpackningar. Producentansvar har under 2001 också införts på bl a el- och elektronikavfall.

Behandlingsanläggningar

Kommunens enda kvarvarande deponi finns i Malungs tätort vid Ryhagens industriområde. Den sköts av förvaltningen i egen regi.

Slambehandlingsanläggningar finns i Åkra väster om Lima, på Ryhagens industriområde och vid Sälfjällets avloppsreningsverk. Dessa sköts av förvaltningen i egen regi.

Brännbart hushållsavfall transporteras till Mora Värmeverk för förbränning och det komposterbara hushållsavfallet transporteras till Björnhyttan, Ludvika för behandling.

Återvinningscentraler

I kommunen finns 3 återvinningscentraler, Malung (Ryhagens industriområde), Lima (vid avloppsreningsverket) och Sälen (vid Sälfjällets avloppsreningsverk) samt 14 återvinningsstationer för förpackningar.

Återvinningscentralerna i Malung, Lima och Sälen sköts av förvaltningen i egen regi, liksom viss återvinningsverksamhet såsom glasinsamling och insamling av farligt avfall från hushållen.

Förändringar i verksamheten

Arbetet med ny Renhållningsordning och Avfallsplan pågår i samarbete med övriga kommuner i Dala Avfall. Malung-Sälens kommun har beslutat att alla hushåll i kommunen ska sortera sitt avfall i en brännbar och en komposterbar fraktion. De nya rutinerna har införts i Malung, Malungsfors, Yttermalung och Öje under 2006 och i Lima och Transtrand samt för verksamheter under 2007.

Under 2008 pågår införandet för resterande delar av kommunen inklusive Sälenfjällen.

Under 2003 har en anpassnings-/avslutningsplan för avfallsupplaget vid Ryhagens industriområde inlämnats till Länsstyrelsen, som godkänt denna. Detta innebär att deponin vid Ryhagens industriområde kommer att avslutas senast 2008. Ansökan om tillstånd för den fortsatta verksamheten vid industriområdet har inlämnats till Länsstyrelsen under 2006, som därefter godkänts.

Allmänna riktlinjer - avfall

Vid upprättande av detaljplan ska en bedömning göras om detaljplanen föranleder behov av att område för avfallshantering erfordras och om så är fallet ska sådant redovisas.

Behovet av ytterligare återvinningsstationer inom fjällområdet är stort och utrymme för iordningställande av sådana bör reserveras vid framtida planering. För närvarande finns endast en återvinningsstation i hela fjällområdet (Tandådalen).

Energi

För att en hållbar utveckling ska kunna uppnås måste användningen av fossila bränslen minska. Regeringens klimatkommitté föreslår att de svenska utsläppen ska halveras till år 2050. I kommunen är det möjligt med en minskad oljeanvändning och även en minskning av uppvärmning med el. Icke förnybar olja och kärnkraft kan ersättas med förnybara energislag och energieffektivisering. Bland förnybara bränslen spelar biobränslen en stor roll, i kommunen finns det stora möjligheter att öka uttaget av trädbränslen och använda ”restprodukter” från skogsbruket som t ex bark. Bergvärme används även mycket som energikälla i kommunen, och utökas. Miljökvalitetsmålet ”begränsad klimatpåverkan” är antaget av riksdagen och överensstämmer med kommitténs förslag.

Ett regionalt energiprogram *EnergiIntelligent Dalarna* har fastställts 2006 för att få en mer effektiv användning av energin och för att utnyttja förnybara energiresurser bättre. Energiprogrammet är ett åtgärdsprogram för att uppnå Dalarnas miljömål för energi och klimatpåverkan samt ett regionalt handlingsprogram i anslutning till Dalastrategin, det regionala utvecklingsprogrammet. I kommunen pågår också ett arbete med att ta fram en ny energiplan/klimatstrategi och kommunen deltar i projektet *Gränslös energisamverkan* tillsammans med offentliga aktörer och besöksnäringen.

I det regionala energiprogrammet framhålls att det finns två områden i länet som är utpräglade fritidsområden, Sälen och Idre/Grövelsjön med flera hotell samt ett stort antal småhus. Energin används framför allt till uppvärmning och varmvatten. På senare år har tillverkning av snö medfört ökad energiåtgång. Det specifika med fjällområdet är att det är helt elberoende. Direktverkande el dominerar.

Att i ett slag ersätta det nuvarande elbaserade systemet med t ex vattenbaserad fjärrvärme innebär mycket stora investeringar och bedöms i dagsläget som icke ekonomiskt möjligt. En avgörande faktor är prisutvecklingen på olika bränslen. På sikt kan dock el bli så dyr att konverteringar av större anläggningar med direktverkande elvärme till vattenburna system blir ekonomiskt motiverbara. Idag finns några större anläggningar med vattenburna system och här är möjligheterna till konvertering till bioenergi goda. I större anläggningar med direktverkande elvärme kan t ex varmvattenproduktionen konverteras till förnybar energi från pellets eller solvärme utan alltför stora ingrepp. Utnyttjandet

av solenergi skulle i detta sammanhang kunna ses som en marknadsföringsåtgärd. För småhus med direktverkande elvärme är ett byte till vattenburet system kostsamt. En metod som sedan hösten 2004 prövats i några småhus i norra Dalarna är installation av luftvärmepumpar.

Vid nya större exploateringsområden bör värmesystemen baseras på vattenburna system med förnybar energi som bas. Anläggande av en gemensam mindre värmecentral med pellets/fliseldning kan här vara ett möjligt uppvärmningssätt, se vidare under rubriken Närvärme nedan.

Elnät

Malungs Elnät AB äger hela det elnät, lokalnät 10-50 kV, som distribuerar el till abonnenterna i kommunen. Regionnätet, 50-130 kV, ägs av Fortum. Dessutom passerar två av stamnätsledningarna, 400 kV, genom kommunen. Ägare är staten genom Svenska Kraftnät.

För att säkerställa bl a Västerdalarnas, Sälenfjällens samt Malungs tätorts strömförsörjning finns en rad planer på förstärkningsåtgärder/nyanläggningar av ledningsnätet i kommunen vilka redovisas nedan:

- Fortum Distribution har nätkoncession för linje att bygga en ny 130 kV-ledning mellan Mockfjärd och Malung. Ledningen kommer till vissa delar av sträckningen förläggas parallellt med befintlig 50 kV-ledning. Samtidigt med detta projekt har en alternativ ledningssträckning mellan Malung (Orrmyrheden) till Lindmon i Torsby kommun, vilken passerar över Västerdalälven, studerats.
- Malungs Elverk har planer på att förstärka ledningsnätet mellan stationen i Horrmund och stationen i Stöten. Befintlig 20 kV-ledning avses bytas ut mot 20 kV- och 50 kV-ledningar i samma stolpe.
- Nuvarande elmatning till fjällområdet är otillräcklig och behöver förstärkas för att en fortsatt expansion ska kunna ske i området. högspänningsnät som försörjer fjällområdet (området längs Fjällvägen och Stöten) är sårbart pga begränsad möjlighet till rundmatning, Fortum Distribution och Malungs Elnät har gemensamt utrett antal alternativ till att förlägga en ny 130 kV ledning till Tandådalen. Ett tidigt samråd om förstärkning av matningen till fjället har hållits i början av 2008. Underlag saknas för att redovisning ska kunna göras i översiktsplanen.

Vattenkraft

Ett större vattenkraftverk finns vid Västerdalälven (Lima kraftverk). Vidare finns kraftverk vid Kvien-Uvån (två stationer), Horrmund, Årån m fl mindre stationer.

Lima kraftverk

Vid Ejforsen i Fuluälven finns rester av en kraftverksanläggning, som inte har varit i bruk sedan 1978. Transtrands Besparingssskog erhöll under 2007 tillstånd för ett kraftverk vid Ejforsen med en årlig energiproduktion på ca 0,8 GWh. Beslutet har dock upphävts av miljööverdomstolen våren 2008 på grund av oklarheter vad gäller fallrättigheterna. Transtrands Besparingssskog har överklagat miljööverdomstolens beslut hos Högsta Domstolen (fråga om prövningstillstånd). Frågan om ett kraftverk vid Ejforsen avgörs av Högsta Domstolen alternativt får ställning tas om eventuell ny ansökan görs.

Fjärrvärme

Värmeverket i Malungs tätort levererar värme och varmvatten till ett fyrtiotal abonnenter, totalt 20 000 Mwh. Värmecentralen med sin nyinstallerade fastbränslepanna eldas med flis och bark levererat av kommunens egen flisanläggning på Ryhagen. Kapacitet och ledningar är utbyggda så att ytterligare fastigheter kan anslutas.

Utöver värmeverket finns fem fastbränsleanläggningar som försörjer enstaka större fastigheter som ligger utanför Malungs centrum.

Nytt lokalt fjärrvärmesystem i Sälens by finns utbyggt (2008).

Närvärme

Om ett antal fastigheter ligger relativt nära varandra, men ändå utanför fjärrvärmenätet, kan fastighetsägarna uppföra en gemensam värmecentral som täcker värmebehovet för alla de aktuella fastigheterna. Ett sådant fjärrvärmenät brukar kallas närvärme och kan antingen ägas av användarna eller av en utomstående part. På bl a fjället, som ligger långt från de större fjärrvärmeverken, kan anläggande av mindre värmecentraler vara ett lämpligt alternativ för att få till stånd en uppvärmning med förnybart bränsle.

Trädbränsle

Trädbränsle är biobränsle för eldning i värmeverk och villapannor. Till trädbränsle räknas avverkningsrester, biprodukter från skogsindustrin, energiskog, returträ och förädlat trädbränsle.

Om skogsbruket bedrivs på ett hållbart sätt kan bränslet utgöra ett miljövänligt förnybart bränsle.

När det gäller uppvärmning av enfamiljshus har en mycket stor andel värmepumpar och/eller fastbränsle.

Förnybara energikällor

Uppvärmning av bebyggelse bör företrädesvis ske med vattenburna system. Om möjligt bör flexibla uppvärmningssystem anpassade till förnyelsebar energi användas.

Enligt 1 kap 1§ samt 2 kap 5§ miljöbalken ska samtliga verksamheter hushålla med energi. I första hand ska förnybara energikällor användas.

Bergvärme

Bergvärme är en relativt vanlig uppvärmningsmetod för enfamiljshus i kommunen. En viss konflikt finns mellan utbyggnad av bergvärme och befintliga vattentäkter i bl a Lima, Transtrand och Sälens, dels genom grumling av vatten vid borring och dels genom risk för läckage av köldmedel. Inom inre skyddsområde för vattentäkt råder förbud mot bergvärme.

Vindkraft

Länsstyrelsen har i december 2006 skickat en remiss till länets kommuner med en bruttolista på områden som grund för förslag till riksintressen för vindkraft. Av denna bruttolista har därefter två områden i kommunen föreslagits som riksintresseområden för vindkraft, Skalet (C1) och Fageråsen (C2).

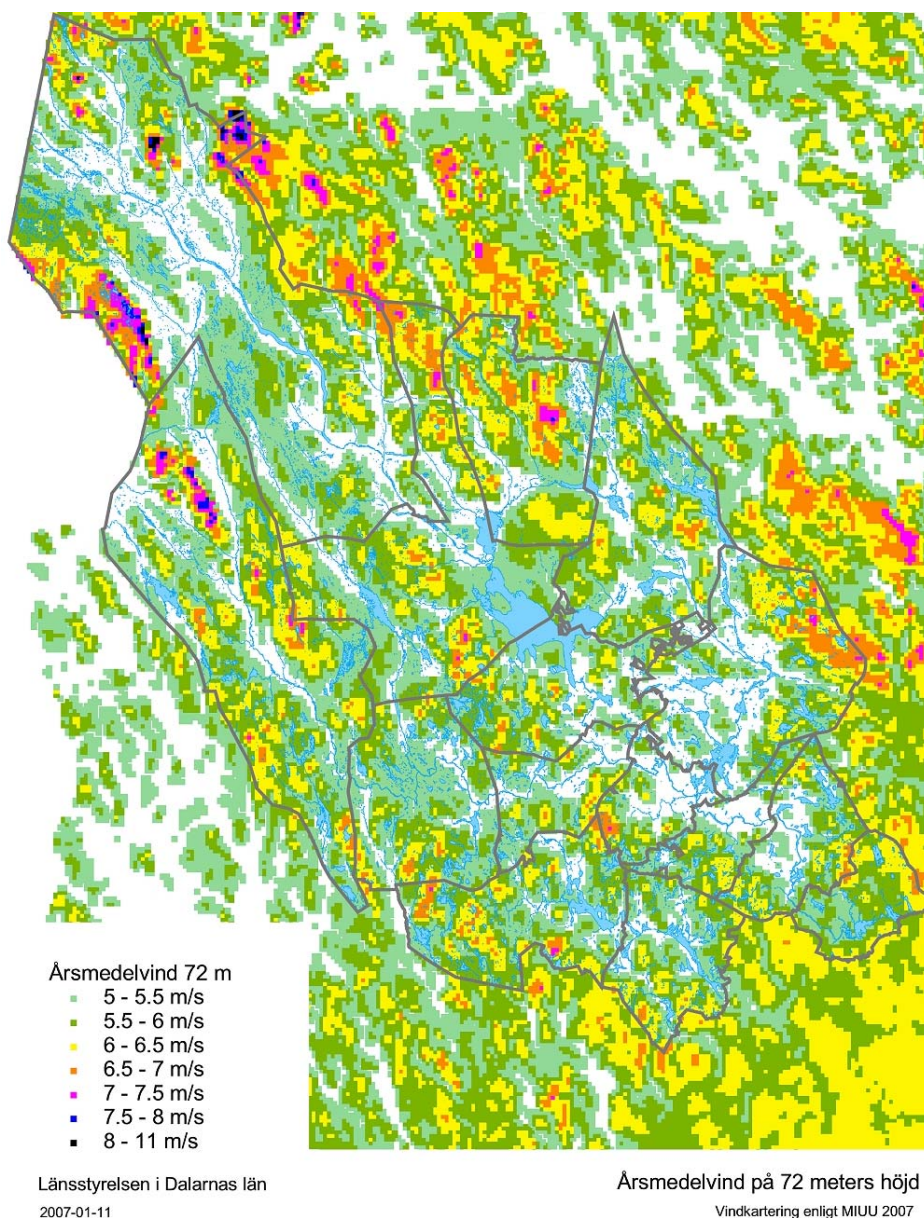
Värmeverket i Malung

Energimyndigheten har därefter i maj 2008 valt att fastställa Fageråsen (C2) som riksintresseområde för vindkraft.

En vindkartering, årsmedelvind på 72 meters höjd, har genomförts på uppdrag av energimyndigheten som grund för utpekande av områden av riksintresse för vindkraft. Se resultatet av inventeringen på karta nedan.

Enligt kommunens uppfattning bör även området Södra Transtrandsfjällen (E56) utpekas som riksintresse för vindkraft eftersom området synes mycket gynnsamt för vindkraft med hänsyn till gjorda vindkarteringar samt då området redan är påverkat av alpina anläggningar. Området kan därmed inte betraktas som helt orört, något som t ex även återspeglas i att stora delar av området inte är belagt med omfattande restriktioner för skotertrafik. Det bör därför vara möjligt att föra resonemang om vindkraftsetableringar förutsatt att de inte innebär påtagligt negativ påverkan på friluftsliv, turism samt Natura 2000-områden.

I granskningsyttrandet uttalar länsstyrelsen att Södra Transtrandsfjällen med nuvarande kunskapsunderlag inte bör anges som riksintresse för vindkraft.

Kommunen är positiv till vindkraft i den mån en etablering inte står i konflikt med andra väsentliga intressen. Av de områden för vindkraft som länsstyrelsen redovisat i sin bruttolista ställer kommunen sig positiv till etablering av vindkraft på Skalet (C1), Fageråsen (C2), Lyberget (endast inom del av det

av Länsstyrelsen utpekade området, se rekommendationsområde C4) och Södra Transtrandsfjällen (E56). Utöver de av länsstyrelsen utpekade områdena lämpliga för vindkraft bedömer kommunen det som möjligt att pröva vindkraftsutbyggnad på del av Digerberget (C3) och Gerfastökolen (C5). Under samrådet av översiktsplanen har det inkommit önskemål om vindkraftsetableringar på andra ställen än de i översiktsplanen redovisade C-områdena. Sådana får prövas mot de allmänna intressen m m som redovisas i översiktsplanen.

Då man anlägger vindkraftparker krävs dels bygglov, dels en miljöprövning enligt miljöbalken. Anläggningar under 25 MW (25 MW motsvarar uppskattningsvis totalt 10-15 vindkraftverk) hanteras som anmälningsärende på kommunen. Att anläggningarna hanteras som anmälningsärenden kan i vissa fall innebära att kraven på att upprätta en formell MKB enligt miljöbalken inte finns. För större vindkraftsanläggningar (25 MW och uppåt) krävs tillstånd enligt miljöbalken.

Försvarsmakten administrerar hinderdatabasen och behöver därför i samband med eventuella ansökningar fördes med uppgifter om verkens exakta lokalisering och höjd.

Angående buller, se kapitel 6.2 Buller. Vindkraftverk kan störa inflygnings- och navigeringsutrustning samt radar som krävs för att kunna ta sig mellan flygplatser. När det gäller fristående luftfartsanläggningar ute i terräng är LfV sakägare och när anläggningarna tillhör flygplatsen svarar flygplatsen för utredning om eventuell risk för störning.

Aktuella vindkraftärenden

Vindkompaniet har planerat att uppföra 7 verk på Gerfastökolen som omfattar en total effekt på 10 MW. Bygglov för detta har lämnats men utbyggnad är i dagsläget inte aktuellt.

Malungs Elverk har under 2007 uppfört två stycken verk på totalt 4 MW på Byråsen.

Angränsande till Malung-Sälens kommun, på Kyrkberget i Mora kommun, drivs ett projekt om att anlägga maximalt elva verk som omfattar en total effekt på 30 MW.

Allmänna riktlinjer - energi

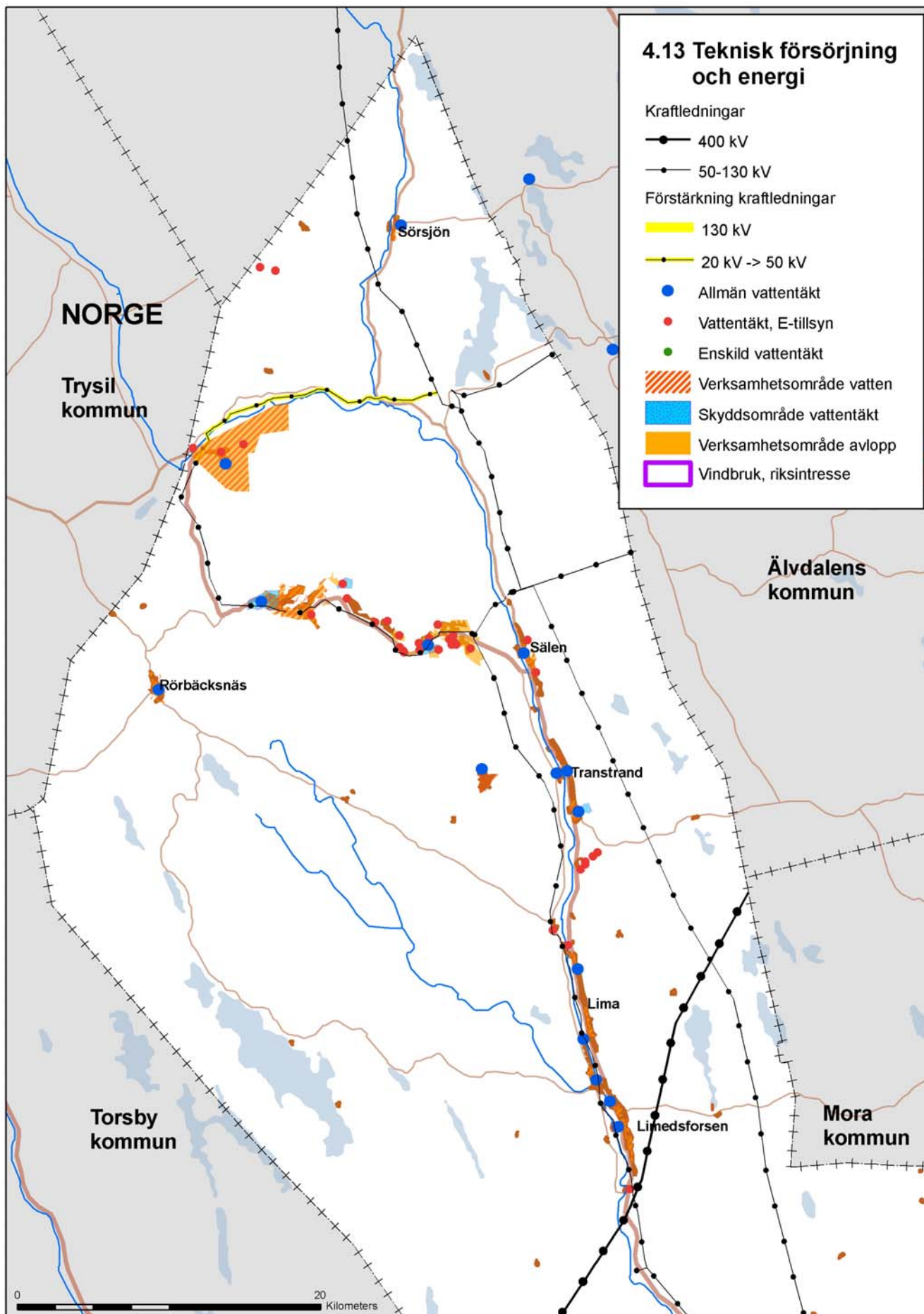
Uppvärmning av bebyggelse bör företrädesvis ske med vattenburna system.

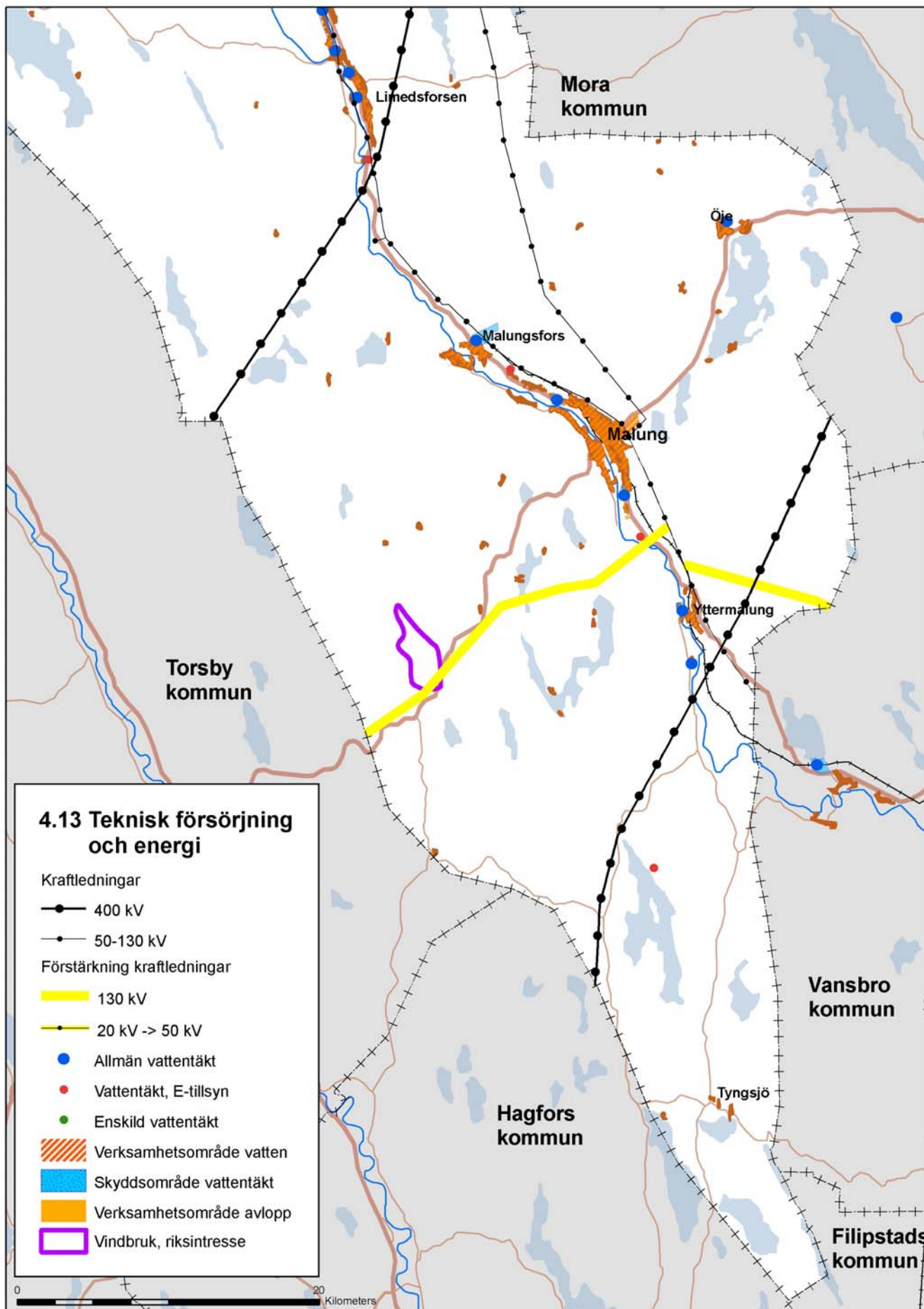
Om möjligt bör flexibla uppvärmningssystem anpassade till förnyelsebar energi användas.

Nedgrävning av luftburna kraftledningar är önskvärt i kommunen.

Etableringar av vindkraftverk bör ges en planmässig prövning även om den formella statusen kan variera. Lokaliseringar i anslutning till känsligare områden, t ex områden av riksintresse för bevarandeändamål kräver ett betydligt mer omfattande utrednings- och bedömningsunderlag än områden med färre motstående intressen. Särskilt bör anläggningarnas inverkan på landskapet tydligt utredas genom landskapsbildsanalyser och visualiseringar

I de delar av fjällområdet och Västerdalälvens dalgång som omfattas av 4 kap 1 § miljöbalken med utgångspunkt i 4 kap 2 och 6 §§ miljöbalken bör vindkraft ej etableras så att dessa områden visuellt påverkas med hänsyn till turism och rörligt friluftsliv. Nya vindkraftverk kan övervägas inom delar av Transtrandsfjällen (E56) förutsatt att de inte innebär påtagligt negativ påverkan på friluftsliv, turism samt Natura 2000-området. Särskild försiktighet iakttas ur landskapsbildssynpunkt beträffande ev. visuell påverkan sett från Västerdalälvens dalgång. Vindkraftsetableringar i området krävs ett noggrant och samlat bedömningsunderlag.

4.14 Värdefulla ämnen och material

Jord- och bergarter

Kommunens berggrund består till största delen av granit, porfyr och gnejsgranit (urgranit). I den nordöstra delen av kommunen, dvs. öster om Malung-Rörbäcksnäs överlagras graniten av Dalasandsten samt basalt och diabas. Den dominerande jordarten i kommunen är morän. I älvdalgången finns ofta isälvsavlagringar av varierande omfattning. Till exempel i Rörbäcksnäs finns både mäktiga rullstensåsar och böljande sandkullar och vid Haftahedarna finns ett isälvsstråk som till stor del täcks av flygsand. Längs Västerdalälven har mäktiga sandiga och finkorniga älvsediment avsatts.

Grus, morän och berg

Naturgrus (glacifluviala avlagringar) utgör en bristvara och är en ändlig resurs och uttagen av naturgrus och antalet naturgrustäkter bör därmed minska till dess att naturgrus bara används till ändamål där alternativ, i första hand krossberg, inte kan komma ifråga. Grusåsarna utgör en stor resurs för kommunens långsiktiga vattenförsörjning eftersom åsarnas vattenflöden ofta är av ansevärd storlek och vattenkvaliteten hög. Åsarna är ofta delar av sammanhängande komplex av isälvsediment och är geologiskt värdefulla. Återväxten på dessa marker efter täkt går mycket långsamt. Därför kan lokala ingrepp få omfattande konsekvenser. Stor restriktivitet bör gälla mot nya täkter eller mot andra typer av ingrepp som kan påverka åsarna som framtida vattentäkt.

SGU har 1993 genomfört en inventering av grus och krossberg i Vansbro och Malung-Sälens kommuner.

Eftersom berggrundens innehåll av uran i flera områden är hög ska en undersökning av materialets radioaktivitet alltid göras i samband med täktillstånd för att säkerställa att material med förhöjd radioaktivitet inte kommer till användning vid byggnation av bostäder.

Befintliga berg- och moräntäkter samt lämpliga områden för sådana täkter bör, för att möjliggöra för fortsatt eller framtida brytning/utvinning, skyddas från annan exploatering. Moräntäkter innehåller även mer finfördelade fraktioner såsom grus som kan utvinnas. Inom kommunen redovisas följande förekomster:

Försörjningsområden berg och morän		
Namn	Typ	Kvalitet
Torrberget	Diorit	Tämligen god
Storåsen	Porfyr	Mycket god – tämligen god
Tyngeberget	Porfyr	God
Mellanberget	Porfyr	God
Faggeberget	Porfyr	God
Gärsbukölen	Porfyr	God
Berga	Basalt	Tämligen god
Pilsäteren	Basalt	Tämligen god
Resjövallen	Basalt	Tämligen god
Medskogshögen	Porfyr	Mycket god
Färdsjövallkojorna	Sandig morän	
Josvalltjärnen	Sandig morän	
Sprängbackarna	Grusig-sandig och sandig morän	
Källmyråsen	Grusig-sandig och sandig morän	
Onötskölen	Grusig morän	

Riksdagens miljömål

”Naturgrus nyttjas endast när ersättningsmaterial inte kan komma i fråga med hänsyn till användningsområdet.”

*Texten är en regional precisering av det nationella miljömålet
God bebyggd miljö*

Täktverksamhet av sten, grus, sand lera och kalk kräver tillstånd enligt 9 kap 6a § miljöbalken. I kommunen finns cirka 24 öppna täkter med täktstillstånd.

Gällande täktstillstånd och områden som bedömts värdefulla för framtida utvinning av bergkross och morän framgår av kartor nedan.

Bergtäkt vid Skördrisberget

Från och med den 1 januari 2008 gäller att husbehovstäckter över 10 000 ton är anmälningspliktiga.

Täckter för husbehov ska i princip alltid anmälas för samråd hos kommunen enligt 12 kap 6§ miljöbalken, eftersom de påverkar naturmiljön (se kap. 4.9 om samråd enligt 12 kap 6§ MB). Vid behandling av täktansökningar/samråd enligt 12 kap 6§ miljöbalken ska stor restriktivitet gälla.

Torv

I kommunen finns ett stort antal torvmossor. Inga täktstillstånd enligt 9 kap 6a § miljöbalken finns för torvbrytning i kommunen. Kommunen bedömer det inte som troligt att det inom överskådlig tid blir aktuellt med torvutvinning inom kommunen.

Mineraler

Ingen utvinning av värdefulla mineraler finns i kommunen. Enligt kommunens bedömning beräknas utvinnande av mineraler och nyttosten inte erhålla nämnvärd omfattning i kommunen under det närmaste decenniet varför särskilda ställningstaganden ej görs i översiktsplanen.

Allmänna riktlinjer - värdefulla ämnen och material

Uttagen av naturgrus (glacifluviala avlagringar) och antalet naturgrustäckter ska minska till dess att naturgrus bara används till ändamål där alternativ, i första hand krossberg, inte kan komma ifråga. Grus och krossmaterial ska så långt som möjligt återanvändas.

Vid behandling av täktansökningar ska stor restriktivitet gälla mot nya grustäckter och utvidgningar av befintliga täkter inom områden med bevarandehänsyn för naturvård, friluftsliv och kulturminnesvård samt inom ekologiskt känsliga områden. Detta gäller särskilt inom områden som omfattas av 3 kap 1-6 § och 4 kap miljöbalken.

Undersökning av materialets radioaktivitet ska alltid göras i samband med täktstillstånd.

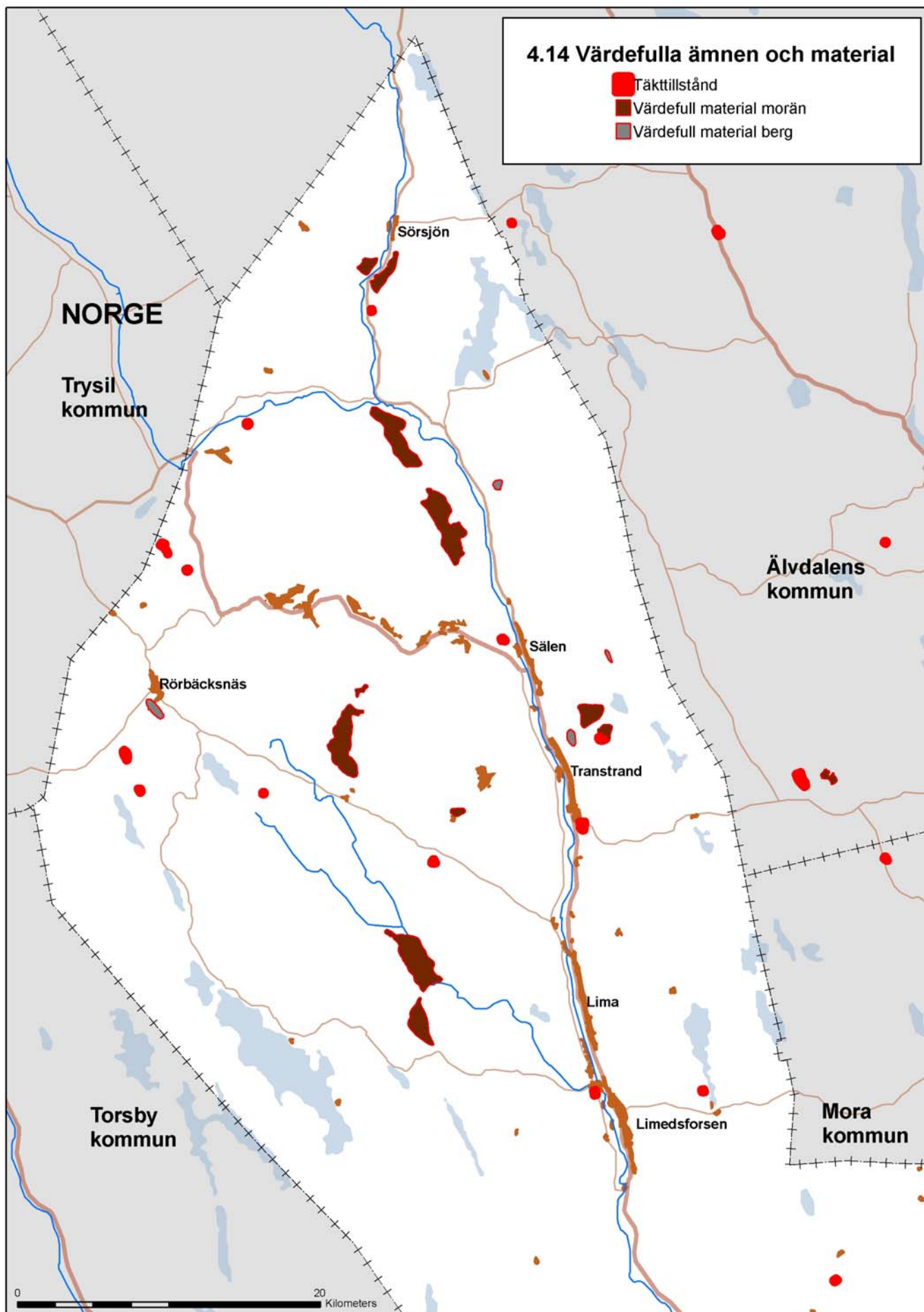
Generellt bör hellre befintliga täkter utnyttjas än att nya öppnas. I vallsituationer där miljökonsekvenserna av en helt ny eller en utökning av en befintlig täkt är likvärdiga är utökning av befintlig täkt att föredra.

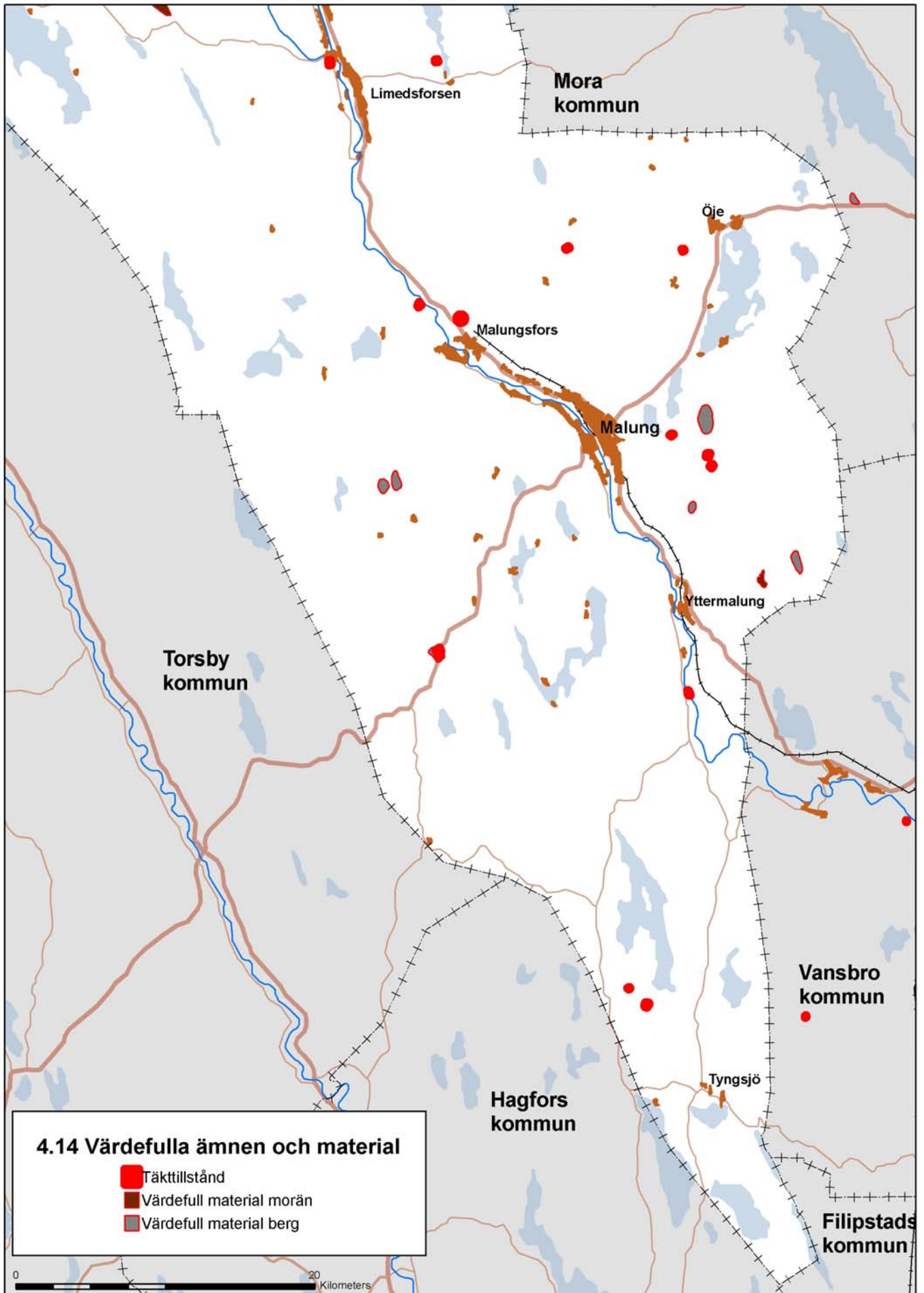
Grustäktverksamheter bör ur landskapsbildssynpunkt styras utanför de stora älvdalgångarna med sluttningar.

Vid bedömning av täktärenden gäller utöver ovanstående att följande faktorer skall beaktas vid bedömningen av om ett täktföretag kan tillåtas.

- påverkan på landskapsbild
- närhet till bebyggelse – störningsrisker
- inverkan på grundvattennivåer
- transportavstånden
- om förutsättningar finns att efter uttag återanvända ett område för t ex bebyggelse, industri, upplag, idrottsplats eller annat samhällsnyttigt ändamål utgör detta en positiv faktor för att tillåta täkt.

Återställning av marken efter täkt är viktigt i de fall området därefter inte är lämpat för annan markanvändning.

4.15 Totalförsvaret och fredstida kriser

Militära försvaret

För vissa mark- och vattenområden som är av särskilt intresse kan länsstyrelsen förordna, med stöd av 12 kap 4 § PBL, om att få bygglov och förhandsbesked på remiss för att kontrollera att totalförsvarets intressen tillgodoses. Malung-Sälens kommun berörs av sådant område. Dessa områden redovisas inte särskilt i översiktsplanen. Område som berörs av 12:4-förordnande finns angivna på karta som handhas av stadsarkitektkontoret och av länsstyrelsen, och som beaktas i samband med byggnadsnämndens ärendehantering.

Civila försvaret

Kommunen ansvarar för den civila beredskapen lokalt. Det är viktigt med beredskapshänsyn vid planering och genomförande av samhällsförändringar. Med beredskapshänsyn menas att vid förändringar i samhället ta tillvara möjligheterna att göra samhället mer robust, funktionssäkert och flexibelt.

Extraordinära händelser i fredstid

Kommunens uppgifter att hantera fredstida störningar regleras i *Lag om extraordinära händelser i fredstid hos kommuner och landsting*. I det nya krishanteringssystemet som är på väg att införas ska kommunerna varje mandatperiod fastställa en plan för hur de ska hantera en extraordinär händelse. Planerna ska grundas på risk- och sårbarhetsanalyser av all verksamhet som måste fungera vid en kris. Kommunerna ska samordna krisberedskapen med landsting, organisationer, företag och statliga myndigheter som finns i kommunen.

4.16 Mellankommunala intressen

Nedan redovisas en sammanställning över de mellankommunala intressena. I vid mening kan dock många fler planeringsaspekter vara av intresse för grannkommuner eller ur regional synpunkt. Exempelvis får Sälenfjällens turistanläggningar och den fortsatta utvecklingen i detta område anses beröra hela regionen inklusive angränsande del av Norge på olika sätt. I nedanstående sammanställning görs därför en viss begränsning och generalisering.

- Turism
- Vägar, utveckling av rv 71 samt norska rv 25 ("Fjällvägen"), E45, E16/rv 16 samt utveckling av Vasaloppsvägen väg 1024 med anslutning till rv 70/80.
- Järnväg, Västerdalsbanan
- Flygplatser (Mora, Borlänge, Torsby, Hagfors, Sälen/Mobergskölen)
- Handel
- Skotertrafik
- Utbildningsfrågor
- Sociala frågor
- Räddningstjänst
- Avfallsfrågor
- Vattenfrågor – påverkan på yt- och grundvatten

Samverkan

Kommunen samverkar med de angränsande kommunerna vad gäller förändringar av mark- och vattenanvändningen inom Malung-Sälens kommun som kan komma att påverka en långsiktigt god hushållning med naturresurserna i grannkommunerna. Samverkan sker idag också med Vansbro kommun när det gäller främst sociala frågor och skolfrågor. Informellt samarbete sker även vad gäller bl a inköp och den tekniska verksamheten.